

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Militarizace japonského venkova v meziválečné době

Diplomová práce

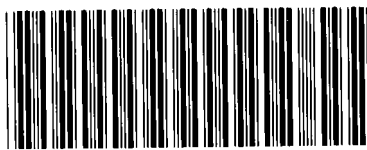
Vedoucí práce: David Labus, PhD.

Vypracoval: Jan Hajný

Obor: Japanologie

Rok: 2008

Knihovna Dálného východu
sign. <i>DP-2008-24P-MWJ</i>
Inv. č. <i>J23/2009</i>
Filosofické fakulty UK v Praze

2551199534

**Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně po odborných konzultacích s vedoucím diplomové práce a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Českých Budějovicích, dne 21. dubna 2008

Podpis:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H. J. O.', written over the printed word 'Podpis:'.

Poděkování

Děkuji tímto doktorovi Davidovi Labusovi z katedry japonských studií za ochotu, připomínky a cenné rady při odborném dozoru nad mou diplomovou prací. Dále bych rád poděkoval všem vyučujícím a vedení katedry japonských studií za pedagogické vedení během celého studia a také za umožnění velmi přínosného ročního studijního pobytu na univerzitě Waseda v Japonsku. Speciální dík patří panu Kazušimu Fudžikawovi z tokijského Národního muzea období Šówa za zpřístupnění cenných historických písemností.

OBSAH

Úvod	6
1. Proces militarizace japonské společnosti	10
1.1. Politický a společenský vývoj na počátku doby Meidži	11
1.2. Kořeny japonského militarismu	14
1.3. Problém japonského imperialismu a expanzivní politiky	16
1.3.1. <i>Počátky expanzivní politiky – 70. léta 19. století</i>	16
1.3.2. <i>Expanzivní politika v 80. letech 19. století</i>	18
1.3.3. <i>Vývoj v druhé polovině doby Meidži</i>	20
1.4. Pozadí vzniku Asociace rezervistů – otázka venkova	24
2. Založení Asociace rezervistů	26
2.1. Zakladatelé	28
2.2. Proces vzniku Asociace rezervistů	31
2.2.1. <i>Branný zákon a jeho revize</i>	31
2.2.2. <i>Vznik místních vojenských a veteránských skupin</i>	36
2.2.3. <i>Přechod od místních rezervistických skupin k sjednocené Asociaci</i>	39
2.3. Proces založení sjednocené Asociace rezervistů	42
2.4. Modely pro založení Asociace rezervistů	45
2.5. Důvody a účely založení Asociace	47
2.6. Další oblasti vlivu armádních kruhů	52
2.6.1. <i>Mládežnická asociace</i>	52
2.6.2. <i>Mládežnická výcviková střediska</i>	57
2.6.3. <i>Obranná asociace žen</i>	60
3. Struktura a způsob fungování	63
3.1. Organizační struktura – centrální a lokální správa	63
3.1.1. <i>Buraku</i>	65
3.1.2. <i>Vedení na místní úrovni</i>	67

3.2. Financování.....	71
4. Integrace organizací a členství na lokální úrovni	76
4.1. Integrace na venkově.....	76
4.2. Integrace ve městech	79
4.2.1. <i>Pobočky v továrnách</i>	81
4.3. Otázky individuálního členství	82
4.3.1. <i>Osobní motivy pro členství</i>	83
4.3.2. <i>Ideologické motivy pro členství</i>	86
Závěr.....	90
Seznam použité literatury.....	93
Seznam příloh	97

Úvod

Vývoj Japonska do podoby moderního státu v období Meidži (明治, 1868 – 1912) je v novodobých dějinách z celosvětového hlediska bezprecedentním procesem přechodu od izolovaného, feudálního státu k emancipovanému a sebevědomému subjektu v oblasti Dálného východu, procesem, který trval jen několik málo desetiletí. Překotná modernizace v režii nových politických vůdců země probíhala zejména na základě napodobování a přejímání západních vzorů v nejširším spektru oblastí.

Takovouto (často i nekritickou) absorpcí hodnot a modelů vyspělých mimoasijských států se nové vládě sice relativně úspěšně podařilo pozvednout úroveň Japonska do respektované pozice na mezinárodním poli, čímž byl zajištěn primární cíl, totiž zachování nezávislosti země, avšak tento proces měl i důsledky vedoucí k expanzivním tendencím, zahraničním konfliktům a – přirozeně – ke zbrojení a militarizaci obyvatelstva z důvodů příprav na potenciální válečný střet velkého rozsahu.

Nástup militarismu v Japonsku od počátku období Meidži až po vstup Japonska do druhé světové války je předmětem mnoha historických studií. Avšak většina autorů popisujících tento sled událostí, který vedl k tragickým závěrům, přistupuje k problému v omezené perspektivě, z pozice přesvědčení, že oficiální vládní a armádní kruhy si v tomto procesu počínaly víceméně nezávisle. Otázka nálad a hodnotové orientace širokých vrstev v této době zůstává bohužel z velké míry opomenuta.

Pro mne byla od počátku vlastního studia moderních japonských dějin problematika militarizace země vždy velice fascinujícím tématem. Postupně se však můj zájem přesunul na otázku, jakou úlohu v tomto procesu hrálo běžné obyvatelstvo. Fakt, že v období druhé světové války bylo obyvatelstvo ochotné masově podporovat armádní plány, jakožto i usilovně pracovat, bojovat a umírat

za císaře, je nepopíratelný. V tomto ohledu se však nabízí otázka, jakým způsobem bylo takové ideologické poplatnosti dosaženo. Tento problém je pak ještě zajímavější a komplikovanější v kontextu japonského venkova, kam se nové politické a ideologické koncepty, jež přinesl modernizační proces, stejně tak jako oficiální ideologie, šířily z velkých měst jen velmi pomalu.

Z uvedených důvodů jsem si za téma této práce zvolil pohled na militarizaci japonské společnosti, zejména venkova z hlediska jeho hodnotové orientace a reakce na překotný modernizační proces na pozadí politického a společenského vývoje od otevření země a restaurace císařské moci roku 1868 po vstup Japonska do druhé světové války.

Podrobnějším studiem se okruh mého zájmu zúžil na armádou vytvořené organizace, které měly sloužit jako výchovný a indoktrinační mechanismus pro nejširší vrstvy obyvatel, a během několika málo let se staly nedílnou součástí společenského života především venkovských komunit. Hlavním tématem práce je tedy pohled na vznik, strukturu a činnost těchto organizací v čele s Císařskou asociací rezervistů jakožto nástroje, kterým mohla ústřední vláda ovlivňovat veřejné mínění a následně využívat obecných nálad pro militantní cíle, ale také jako mechanismu, do kterého dokázala jednotlivá místní společenství vtělit své kolektivní hodnotové představy.

V této studii nejprve popisují proces vzniku nové státní armády vytvořené na základě zavedení branného zákona, který měl za následek spontánní vznik prvních lokálních veteránských sborů a jejich pozdější sjednocení do celostátní Asociace rezervistů v režii armádních představitelů. Následuje studie podobných, armádou organizovaných organizací sdružujících mládež a ženy. V dalším oddíle se zabývám formální strukturou, financováním a způsobem fungování armádních organizací, v posledním oddíle se pak pokouším odhalit příčiny úspěšné integrace organizací na venkově, neúspěch v městském prostředí a ideologické motivy, na jejichž základě se jednotlivec rozhodoval o vstupu do

poboček organizací. Výsledky práce by tedy měly přispět k pochopení vztahu armády a venkovského obyvatelstva, který armáda navázala a posilovala prostřednictvím k tomuto účelu vytvořených organizací, a dopadu, jaký tento mechanismus měl na nárůst obecných militaristických nálad.

Problém armádních organizací není do této doby příliš podrobně zmapován, proto není k dispozici ani mnoho pramenů, z nichž by bylo možno při studiu této problematiky vycházet. Z nejpokročilejších autorů tuto problematiku ve svých publikacích poměrně kvalitně zpracoval Richard J. Smethurst, který armádní zájem o venkovskou populaci popisuje jako snahu o vytvoření široké sociální základny pro japonský militarismus. Smethurst armádní organizace podrobně studoval na počátku sedmdesátých let 20. století přímo v Japonsku, vycházel z místních pramenů a vedl dotazníkový průzkum a rozhovory přímo s bývalými členy.

Velmi kvalitní, věcný a podrobný popis vzniku, struktury a fungování Asociace rezervistů obsahuje série odborných článků z roku 1978 uveřejněná v časopise *Kikan gendaiši*. Autory jsou Endó Jošinobu a kolektiv autorů Společnosti moderních dějin (*Gendaiši no kai kjódó kenkjūhan*, 現代史の会共同研究班). Tento obsáhlý soubor studií se zabývá jednak obdobím předcházejícím vzniku Asociace rezervistů, poté i celým obdobím její existence, vazbami na jiné organizace, výčtem aktivit apod. a byl tak pro mě velice cenným faktografickým zdrojem.

Mezi další japonské autory zabývající se touto problematikou, jejichž lokální studie mi poskytly užitečné informace, patří Kidžima Kazuhiko, Inomaki Kei a Fudžii Norijuki. K dispozici jsem měl i některé původní tiskoviny vydané přímo Asociací rezervistů, jako oficiální časopis Druzi ve zbrani (*Senjú*, 戦友), Příručku armádních rezervistů (*Rikugun zaigó gundžin suči*, 陸軍在郷軍人須知), Soubor přednášek vážených osobností (*Meika ensecušú*, 名家演説集) a další. Další historické údaje vážící se k místním pobočkám Asociace rezervistů

jsem čerpal z výběru oficiálních archiválií prefektury Hirošima a Točigi.

Větší část pramenů, ze kterých jsem při psaní práce vycházel, jsem nashromáždil při svém ročním studijním pobytu na univerzitě Waseda v Japonsku, jedná se o prameny z knihovny uvedené univerzity, dále pak z archivu písemností Národního muzea období Šówa (*Šówakan*, 昭和館) v Tokiu a z několika místních antikvariátů. Ostatní prameny pocházejí z knihovny Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, elektronických archivů nebo jsou mém v osobním vlastnictví.

Poznámkový aparát je uveden vždy pod čarou na příslušné straně. Citace japonských pramenů, objeví-li se v poznámkovém aparátu, jsou přepsány českou transkripcí, stejně jako veškerá japonská slova, jména a názvy. Bibliografické údaje japonských pramenů uvedené v seznamu literatury jsou ponechány v japonštině. Japonská osobní jména jsou ponechána v pořadí podle japonského úzu, tj. příjmení na prvním místě, osobní jméno na místě druhém. Jména osob pocházejících z prostředí mimo Japonsko jsou uváděna v pořadí opačném, tedy v pořadí osobní jméno, příjmení.

Objeví-li se v textu citace z cizojazyčných zdrojů, jedná se vždy o autorův překlad do češtiny.

1. Proces militarizace japonské společnosti

Militarizace japonské společnosti, o které lze hovořit od 80. let 19. století a zejména pak v období od 20. let 20. století po vstup země do války v Pacifiku je problémem, který lze interpretovat z mnoha hledisek. Tato práce se zabývá především vývojem militaristických tendencí, který předcházel období vyhraněného militarismu. Nutno podotknout, že i v současnosti se jedná o okrajové a nepříliš zmapované téma, kterému se od skončení druhé světové války věnovala jen malá část historiků, a pokud už ano, tak ve většině případů formou obecného, syrového a nekritického výčtu historických událostí.

Podíváme-li se na studie některých levicově orientovaných japonských badatelů, kteří tento vývoj často hodnotili z pozice marxismu-leninismu zejména po skončení druhé světové války, či některých amerických historiků zdůrazňujících demokratizační tendence japonské společnosti, je nutno konstatovat, že se jedná o přístupy vyhraněné a nedostačující. Vskutku, historický model popisující nedokonalou buržoazní revoluci a následný třídní boj, nebo naopak interpretace vývoje japonské společnosti usilující o demokracii v západním slova smyslu jsou zúžené pohledy, které nerespektují složitý společensko-politický vývoj překotného období Meidži.

Chceme-li nalézt kritérium, podle něž by bylo možno podrobit proces militarizace kritickému pohledu, je nutné si uvědomit, v jaké vnitropolitické a mezinárodní situaci se Japonsko nacházelo na počátku období Meidži a s jakými problémy a naléhavými tématy se musela vypořádávat nová vláda. Klíčovým problémem se v tomto ohledu jeví snaha o zajištění kulturní a politické nezávislosti Japonska především v prvním období modernizace.

V tomto smyslu můžeme nahlížet již politickou snahu tokugawského šógunátu o udržení izolace Japonska vůči ostatním zemím. Politika izolace země (*sakoku*, 鎖国) měla za cíl především zachování domácího pořádku, neboť

vládnoucí vrstva byla přesvědčena, že otevření země by mělo za následek přenesení mezinárodního „chaosu“, kdy jednotlivé země mezi sebou soupeří kvůli moci a přírodním zdrojům, na domácí půdu. Tradiční konfuciánský koncept, který nepočítal s dlouhodobým historickým vývojem společnosti jako takové, byl základem nedůvěřivého pohledu na západní země, jejichž situace byla na základě této rétoriky vnímána jako nestabilní a chaotická.

1.1. Politický a společenský vývoj na počátku doby Meidži

Po vynuceném otevření země měla nová vláda období Meidži podobný primární cíl – udržet pořádek uvnitř země. V této době si však Japonsko prošlo mnoha ponižujícími událostmi, jako bylo navázání nerovnoprávných smluv se západními mocnostmi, zajištění jejich exterritoriality v rámci právních vztahů, přítomnost zahraničních vojáků na území Japonska a podobně. Političtí vůdci si uvědomovali, že chtějí-li stabilizovat vnitropolitickou situaci a zároveň si udržet nezávislost země, je nutno brát velice seriózně zahraniční vztahy a opatrným přístupem mezinárodní situaci uklidnit. Byl to úkol náročný, neboť v praktické rovině šlo o dosažení kompromisu mezi zahraničněpolitickými a vnitropolitickými opatřeními.

V první fázi bylo nutné uklidnit proticizinecké nálady širokých vrstev, které samozřejmě vnímaly přítomnost cizinců na svém území jako něco nepřijatelného. Efekt všeobecných nálad charakterizovaný v období *bakumacu* (幕末, 1853 – 1868) heslem „ctít císaře, vyhnat barbary“ (*sonnó džói*, 尊皇攘夷) byl po restauraci císařské moci stále silný. Útoky na cizince byly bezpochyby velice citlivou záležitostí, pokud chtěla nová vláda v rámci mezinárodních jednání vystupovat jako seriózní partner. Bylo tak nutné přesvědčit obyvatelstvo, že respekt vůči cizím zemím a jejich obyvatelům Japonsku zajistí zárnou budoucnost. Ve zmatené a překotné době veřejnost

hledající z této situace východisko na takový apel slyšela.

K tomu však bylo také třeba přesvědčit nespokojené vrstvy obyvatelstva, především bývalé samuraje, kteří představovali pro novou vládu neustálou hrozbu, o legitimitě radikálních změn. Slabá nová vláda, která po šógunátu zdělila mnoho problémů v mnoha oblastech, se musela zaštitit nějakým druhem autority, aby mohla prosazovat nepopulární kroky vedoucí k centralizaci moci. Efektivním se ukázalo rozhodnutí nominálně podříditi novou vládu císaři. V prvních letech doby Meidži došlo k vytvoření nových, centralizovaných vládních institucí, nejvyšší místa však neobsazovali aktivní tvůrci nové politiky, ale spíše vysocí dvořané. Tento krok byl víceméně symbolický a měl zdůraznit autoritu císařského dvora. Roku 1871 byla také oficiálně navrácena veškerá půda, tj. jednotlivá knížectví, do rukou císaře, jehož jménem měla nová vláda nadále jednat.

Nominální „vláda císaře“ a důraz na šintoismus byly symbolem, který vládním institucím zajistil takřikajíc nedotknutelnost. Lid vnímal postavu císaře jako jeden z mála tradičních kulturněhistorických atributů, s nímž se mohl identifikovat i v období překotných změn. V tomto smyslu lze tvrdit, že vláda učinila moudrý krok, chtěla-li si vybudovat v obecném povědomí silnou pozici pro nadcházející, často tvrdé reformy.

Nešlo však jen o vnitropolitickou konsolidaci, ale také o stabilizaci na mezinárodním poli. Byla-li vláda vnímána jako legitimní, mohla z pozice své prestiže prosazovat cíle, které považovala za nezbytné. Respekt vůči cizincům byl jedním z nich a zároveň první podmínkou pro to, aby vláda získala prestiž i v očích západních mocností.

Nejpalčivějším problémem byla v prvním období doby Meidži již zmíněná exteritorialita. V zásadě se jednalo o otázku jednoty národa po teritoriální stránce, definování hranic státu tak bylo v tomto ohledu primárním cílem, avšak zvláštní práva cizinců na území Japonska tuto jednotu podkopávala.

Dalším problémem byly také celní tarify, které musely být na základě nerovnoprávných smluv vždy dohodnuty s vládou toho kterého státu, což mělo za následek nezanedbatelné ekonomické ztráty, které vláda musela kompenzovat i zvyšováním daní. Spojení mezi daňovou zátěží a celní autonomií si však začínal uvědomovali i lid.¹ Projednání smluv tak bylo zásadním tématem nejen v očích vlády, ale i veřejnosti.

Aby vláda dosáhla zrušení těchto výhod cizích mocností, musela prezentovat Japonsko jako moderní národ, který je otevřen změnám a je schopen být rovnocenným partnerem. Postupně tak došlo k reformě trestního práva, policie a jiným reformám, které měly Japonsku získat prestiž na mezinárodní úrovni.² Projednávání revize smluv a zrušení exterritoriality se však protahovalo a ukázalo se být mnohem těžším, než jak si vládní představitelé představovali, neboť západní státy se nechtěly jen tak vzdát výhod, které jim z této nadřazené pozice plynuly.

Počáteční období doby Meidži tedy může být charakterizováno snahou japonské vlády dosáhnout úrovně rovnocenného partnera při vyjednávání na mezinárodním poli. Zároveň však rostla nespokojenost obyvatelstva v souvislosti s relativním neúspěchem v rámci těchto vyjednávání. Paradoxně tak došlo k situaci, kdy neúspěch zahraniční politiky vybudil politické uvědomění populace, která v této době začala požadovat konstituční a parlamentní systém vlády, vytvoření národního shromáždění, apod.³ Zastánci těchto názorů měli za to, že těmito kroky posílí moderní charakter Japonska, což následně zvýší tlak na

¹ Kolektiv autorů: The Cambridge History of Japan. 5. svazek. 1. přetištěné vydání, Cambridge University Press, New York 1993 (1989), str. 738

² Westney, D. E.: Imitation and Innovation. The Transfer of Western Organizational Patterns to Meiji Japan. 1. vydání, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London 1987, str. 38

³ Od poloviny 70. let 19. století vznikají první zárodky politických stran (1874 to byla první Veřejná strana patriotismu – *Aikoku kótó*, 愛国公党) a dále různá občanská hnutí. Největší popularitu zaznamenalo Hnutí za svobodu a občanská práva (*Džijú minken undó*, 自由民権運動), k němuž se hlásili především nespokojení bývalí samurajové, vlastníci půdy, podnikatelé a další osoby, které nesly největší daňové břemeno.

západní státy v otázce revize smluv.

1.2. Kořeny japonského militarismu

Militaristické tendence pramenily v Japonsku z dlouhé tradice, která vojenským hodnotám přisuzovala vysokou důležitost minimálně od vzniku šógunátu – vojenské vlády – na konci 12. století. Samurajové, jakožto privilegovaná válečnická vrstva, měli od této doby vysokou prestiž a požívali nejrůznějších výhod i v období Tokugawa.

V období *bakumacu* se některá knížectví radikalizovala, začala aktivně obchodovat se západními zeměmi a stále více se izolovat od mocenského centra v Edu (dnešní Tokio). Obratnou hospodářskou politikou tato knížectví bohatla a zároveň, v rámci zajištění větší autonomie, stavěla stále silnější a lépe vyzbrojenou armádu. Novou vládu Meidži představovali zejména samurajové pocházející z těchto knížectví, kteří měli za sebou aktivní vojenský výcvik a často i válečnou zkušenost z vnitrostátních střetů, na kterých se radikální knížectví aktivně podílela a jejichž výsledkem bylo svržení šógunátu.

V prvních letech doby Meidži však došlo ke zrušení třídního rozdělení obyvatelstva, samurajům byla odebrána jejich bývalá privilegia a status válečníků, čímž vznikla početná, nespokojená sociální vrstva. Svou frustraci ze ztráty privilegií si bývalí samurajové často kompenzovali angažovaností v otázkách domácí i zahraniční politiky, např. otevřeně projevovali nesouhlas s vládními reformami, požadovali silová řešení mezinárodních konfliktů, apod.

Ambice vojenské vrstvy jakožto důsledek prudkého přechodu od feudálního systému k procesu budování moderního, centralizovaného státu byly tedy po roce 1868 v japonské společnosti přirozeně přítomny. Projevovaly se jednak nespokojeností vrstvy bývalých samurajů, avšak i v politice nové vlády, jejíž představitelé pocházeli ze samurajské třídy taktéž. Tato vláda proto neměla

zájem na vytvoření opatření, která by jasně stanovila hranice mezi pravomocemi armády a civilních úřadů, naopak, lze tvrdit, že se taková snaha ani neobjevila a existovaly spíše opačné tendence. Armádní představitelé tak často zastávali vysoké civilní úřady ve vládě a ze svých pozic ovlivňovali např. rozhodování o financování ve prospěch armády.

Problému podoby armády se bude věnovat zejména oddíl 2.2.1., nicméně v tomto kontextu je třeba si uvědomit, že od počátku vláda měla snahu postavit armádu mimo pravomoc civilních úřadů. Inspiraci pro tento model političtí vůdci spatřovali v pruské armádě, avšak japonská vojenská tradice a samurajský původ vládních představitelů k dalšímu vývoji přispěly neméně. Vyvrcholením procesu autonomizace armády bylo vytvoření generálního štábu roku 1878, čímž se armáda dostala pod přímé velení císaře.

Mezi oficiální cíle vlády na počátku doby Meidži patřila modernizace oblastí, bez kterých by ke kýženému rozvoji Japonska nemohlo dojít, především to byla centralizace státu skrze nový úřednický aparát, vytvoření ministerstev, cílený rozvoj průmyslu a obchodu, zavedení centralizovaného vzdělávacího systému, z něhož měli vycházet moderně vzdělání občané jakožto páteř nového státu. Zásadní však bylo také vytvoření nové, státní armády, snaha nesená v kontextu známého hesla „bohatá země, silná armáda“ (*fukoku kjóhei*, 富国強兵), což je však velmi starý koncept, původem z Číny, nicméně v japonském prostředí začal být aktuálním na konci doby Tokugawa v souvislosti s pocitem ohrožení izolované země zahraničními mocnostmi.

Vytvoření silné armády pak bylo mimořádně důležitým úkolem i od počátku období Meidži. Silná armáda byla v kontextu nezávislosti Japonska na mezinárodní úrovni a zajištění domácího pořádku stejně důležitým tématem, jako efektivně fungující centralizované instituce. To samé však lze říci i o západních státech. Růst moci národa odrážela i síla a efektivita jeho ozbrojených složek. Tento fenomén byl vlastní celému západnímu světu, měl však zároveň

důsledky vedoucí k expanzivním tendencím, rostoucím ekonomickým zájmům mimo zemi samotnou a s tím spojenému militarismu a zbrojení.

1.3. Problém japonského imperialismu a expanzivní politiky

Hledání nových odbytišť, oblastí pro vývoz kapitálu a těžbu strategických surovin, vedlo k obrácení pozornosti západních mocností mimo své území. V druhé polovině 19. století se tak západní svět dostává do atmosféry velmocenského soupeření a imperialistické politiky.

Pokud definujeme imperialismus jako úsilí o zahrnutí oblastí zahraničního vlivu do domácí ekonomiky a strategického systému, což byl v období Meidži již běžný jev mezinárodní politiky západních zemí, je možno pozorovat první kroky vedoucí k japonskému imperialismu již v polovině 70. let 19. století.⁴ Spíše než o imperialismu, který byl typický pro západní mocnosti této doby, je však lepší hovořit o expanzivní politice japonské vlády. Ekonomické zájmy v případě Japonska nebyly tak důležitou hnací silou, vláda se v podstatě snažila pouze o omezený rozvoj výhodného zahraničního obchodu s Koreou a Čínou. Naopak expanzivní tendence byly hnány nespokojeností a ambicemi bývalých samurajů zejména v prvních letech doby Meidži, ale především snahou vlády zajistit si silnou pozici při hájení nezávislosti země vůči západním mocnostem.

1.3.1. *Počátky expanzivní politiky – 70. léta 19. století*

V roce 1871 došlo k normalizaci diplomatických vztahů s Čínou, ovšem záhy také k incidentu, který poprvé otestoval diplomatické schopnosti nové vlády. Několik obyvatel souostroví Rjúkjú, které bylo nově připojeno k Japonsku, ztroskotalo na Taiwanu a bylo místními obyvateli zmasakrováno. Trestná

⁴ The Cambridge History of Japan. 5. svazek, str. 727

výprava a obsazení Taiwanu roku 1874 bylo aktem, který si jako záminku vzal potřebu postarat se o obyvatele nově připojeného souostroví stejně jako o jiné japonské občany, ve skutečnosti se však jednalo o svévolnou akci, která měla demonstrovat odhodlání bránit japonské teritoriální zájmy. Ústupnost by znamenala vyjádření slabosti zahraniční politiky nové vlády.

Výsledkem diplomatických jednání o taiwanské otázce utrpěla prestiž Číny, neboť diplomatická mise, jejímž členem byl i Ókubo Tošimiči, zásadní postava nové vlády, donutila císařský dvůr dynastie Čching uznat oprávněnost trestné výpravy a zaplatit odškodné – výměnou za stažení se z Taiwanu. Japonská vláda na připojení Taiwanu větší zájem neměla a proto ozbrojený kontingent brzy stáhla, ovšem celá situace měla i další následek – zhoršení vztahů s Čínou, s čímž souviselo následné posílení armády a vypracování prvních komplexních strategických a válečných plánů.

Podobná situace panovala v otázkách vztahu ke Korejskému poloostrovu. Silná politika vůči Koreji měla v první řadě zklidnit vnitropolitickou situaci, neboť veřejné mínění, především reprezentované nespokojenými a ambiciózními samuraji, takový přístup požadovalo. Sílicí hlasy volající po vojenské akci vůči Koreji na počátku 70. let 19. století se vyskytovaly i mezi členy nové vlády.⁵ Hlavním zastáncem tažení do Koreje ve vládních kruzích byl Saigó Takamori, avšak opoziční křídlo se obávalo, že schválení takové akce by znamenalo zvýšení Saigóovy prestiže na jejich úkor a tento problém tak vyvolal vnitropolitickou krizi.

Krise způsobila předčasný návrat dalších vládních představitelů, kteří byli od roku 1871 na cestě po světě coby členové Iwakurova poselstva. Tyto osoby (zejména Iwakura Tomomi, Kido Takajoši a Ókubo Tošimiči) pomohli roku 1873 krizi zažehnat. V otázce přístupu vůči Koreji bylo zvoleno nenásilné řešení – vyslání mise po vzoru západních zemí s cílem navázání diplomatických

⁵ Rétorika obhajující vojenskou akci vůči Koreji byla nazývána *Seikanron* (征韓論).

vztahů.

Misi předcházela demonstrace síly roku 1875, kdy byly do korejských vod ostentativně vyslány tři ozbrojené lodě, cílem však nebyl útok, spíše navození pocitu satisfakce pro obhájce silového řešení. Napadení jedné z lodí bylo záminkou pro ostrou diplomatickou misi následujícího roku, která Koreji vnutila nerovnoprávnou Kanhwaskou smlouvu.⁶ Tato smlouva znamenala další zhoršení japonsko-čínských vztahů. Prestiž Číny utrpěla, Japonsko si svou pozici posílilo a nevyhnutelným následkem byla oboustranná podezřívavost a militaristické nálady obou zemí, které se začaly reálně připravovat na potenciální budoucí konflikt.

Japonské vládě se poprvé však také dostalo jisté satisfakce – uzavřela s Koreou nerovnoprávnou smlouvu podobně, jako to učinily západní mocnosti v Japonsku – byl to tedy projev počáteční emancipace Japonska v mezinárodním kontextu. V prvním plánu šlo samozřejmě o snahu zajistit zemi nezávislost, postupně se dostat na úroveň moderního státu, který by mohl být seriózním a respektovaným partnerem při vyjednáváních o zrušení výhod. Zároveň se však takový politický kurs stal pro novou vládu jednosměrnou cestou. Pokud by ze svých zájmů slevila, projevila by tím svou slabost. Takovou „prohru“ by v této atmosféře samozřejmě těžce nesla i veřejnost a vládě by svou nespokojenost dávala patřičně najevo. Zde je tedy možno spatřovat počátky expanzivní politiky, kterou nová vláda praktikovala po několik dalších desetiletí.

1.3.2. *Expanzivní politika v 80. letech 19. století*

V 80. letech 19. století se expanzivní politika japonské vlády projevovala především snahou rozšířit ekonomický a politický vliv v Koreji. Opět lze

⁶ Podle ní si Japonsko zajistilo obchod ve třech korejských přístavech včetně Pusanu, kde již byli Japonci usazeni. Zároveň byla deklarována korejská nezávislost, čímž skončila korejská tributární povinnost vůči Číně. Fakticky smlouva odejmula Číně status svrchovanosti v Koreji.

pozorovat podobnost se západními státy, které si počínaly podobně, spíše než zbraněmi soupeřily posilováním svého vlivu ve strategických zahraničních oblastech. Taková politika byla v tomto období považována za přirozený důsledek růstu moderních národů. Imperialistická rivalita se zatím vyhýbala oblastem Dálného východu. Díky relativně slabým sousedním státům si tak Japonsko přisvojilo vůdčí roli v této oblasti.

Japonská veřejnost v zásadě projevovala podporu vládnímu plánu na rozšíření svých zájmů v Koreji. Pro zabezpečení rozvoje ekonomického využívání Koreje se vláda rozhodla na počátku 80. let spolupracovat na modernizaci korejské armády, veřejné mínění však požadovalo spíše radikálnější postup. Objevovaly se hlasy požadující sjednocení Japonska a Koreje, povzbuzení úsilí asijských zemí svrhnout místní režim a konkurovat Západu jako celek, apod.

V této atmosféře se vláda rozhodla vložit do korejské vnitropolitické krize roku 1882.⁷ V důsledku rivality Japonska a Číny ohledně otázky nadřazenosti zájmů v Koreji japonská vláda posílila zbrojení a zintenzivnila přípravy na možný budoucí konflikt s Čínou. Finanční prostředky na další zbrojení měla vláda získat z daní, aby se však vyhnula negativním reakcím obyvatelstva, bylo nutné zvýšení daní ospravedlnit. Vláda tak cíleně vyvolávala strach z čínského ohrožení Koreje. Zde již lze pozorovat počátky patriotismu a nacionalismu japonské veřejnosti.

Japonsko se tedy v této době připravovalo na možný vojenský střet, ovšem vláda si byla dobře vědoma nevyzrálosti nové armády. Ta se sice osvědčila při potlačení Sacumského povstání roku 1877, ovšem válka s jiným státem by byla přeci jen náročnější záležitostí. Proto byl opatrný i přístup

⁷ V Koreji došlo k povstání, jehož výsledkem bylo dosazení bývalého krále na trůn a zabití několika japonských představitelů. Bylo potlačeno čínskými ozbrojenými složkami, což japonská vláda považovala za ohrožení svých zájmů v Koreji. Na poloostrov byl vyslán japonský vojenský kontingent a konflikt byl ukončen podepsáním dohody, podle níž se Korea měla Japonsku omluvit a kompenzovat škody.

vládních představitelů při řešení dalšího, tentokrát projaponského převratu v Koreji roku 1884 v režii korejských liberálů, kvůli kterému se dále zhoršily japonsko-čínské vztahy.⁸

Japonská vláda si byla vědoma nutnosti s nastalou situací se vypořádat. Veřejnost volala po tvrdé odplatě vůči Číně, ovšem vojenský střet by mohl pro Japonsko skončit fiaskem a ponížením. V této situaci se rozhodl Itó Hirobumi, který se měl brzy stát prvním premiérem reformované vlády, setkat se s čínským vyjednávačem Li Chung-čangem na konvenci v Tiencinu a pokusit se konflikt urovnat dohodou. V roce 1885 tak byla podepsána dohoda, podle níž se měly vojenské jednotky obou států stáhnout a zároveň deklarovala povinnost vzájemně se uvědomit, pokud by mělo dojít k jejich opětovnému vyslání do Koreje.⁹ Podpis smlouvy tak zajistil mírové řešení, které však vzájemné antipatie a podezřívání neodstranilo, pouze zajistilo mezi oběma státy status quo. Dlužno dodat, že pouze dočasně.

1.3.3. *Vývoj v druhé polovině doby Meidži*

Přelom 80. a 90. let 19. století v Japonsku znamená vytvoření institucí západního typu (1889 ústava, 1890 parlament) a ekonomický rozvoj. Politika ministra financí Macuky stabilizovala japonskou ekonomiku a podporovala zahraniční obchod – hlavním odbytištěm japonského vývozu byla samozřejmě Korea. Cílem byla mobilizace zdrojů země pro ekonomický růst a expanzi národa. Od konce 80. let se také objevuje myšlenka cílené emigrace japonských obyvatel na území jiných států (Havaj, západ USA). To vše lze interpretovat jako reakce na růst a rozšiřování vlivu západních států.

90. léta znamenají počátek rozšíření oblasti rivality západních mocností na pacifickou oblast, což se v Japonsku setkala se silnou odezvou a snahy posílit

⁸ Při potlačování povstání se opět angažovala čínská armáda, která se však dostala do střetu i s japonskými hlídkami.

⁹ Reischauer, E. O., Craig, A. M.: Dějiny Japonska. Lidové noviny, 2003, str. 184 - 185

ekonomiku a armádu tak ještě více získávají na intenzitě. Ovšem preferována byla stále mírová expanze, případný vojenský konflikt by byl nežádoucí. Imperiální politika západních mocností se samozřejmě také neprojevovala pouze vojenskými konflikty, ale i navazováním strategických spojení a spolupráce s jinými státy. V tomto ohledu bylo pro japonskou vládu velikým úspěchem vyjednání zrušení exterritoriality s Velkou Británií roku 1894, což může být považováno za důkaz toho, že v této době už začíná být Japonsko Západem vnímáno jako důležitý hráč v oblasti Dálného východu.

Do tohoto vývoje však vstoupila čínsko-japonská válka, jakožto první velký vojenský konflikt japonské armády mimo území státu v dějinách.¹⁰ Roznětkou se opět stalo povstání v Koreji roku 1894.¹¹ Korejský král požádal o pomoc Čínu, která vyslala do Koreje menší vojenský kontingent. Japonská vláda to však považovala za porušení Tiencinské smlouvy z roku 1885, vyslala na poloostrov větší počet svých vojáků, dostala pod svůj vliv korejskou vládu a donutila ji vyhlásit Číně válku. Zároveň již počítala s připraveností japonské armády a podporou veřejnosti. Účelem války již nebylo dosažení rovnováhy sil za účelem ekonomického využití Koreje, ale vypuzení Číňanů. Relativně bezproblémové vítězství posílilo sebevnímání Japonska jako expandujícího, silného a moderního národa.

Vítězství v Koreji však také znamenalo počátek problémů a frustrací plynoucích z imperialistické politiky. Trojintervence Německa, Francie a Ruska, které se obávaly ohrožení svých zájmů v Číně, donutila Japonsko vrátit Číně vytoužený poloostrov Liaotung, což mělo za efekt vlnu negativních reakcí ze strany japonské veřejnosti. Japonské vládě začínalo být jasné, že expanzivní politika vede k neustálému konfliktu s ostatními mocnostmi. Nicméně považovala za nutnost i nadále hrát stejnou hru, v opačném případě by mohla být

¹⁰ Nepočítáme-li vojenské aktivity v Koreji na počátku starověku, které skončily r. 663 porážkou Japonska.

¹¹ Povstání rozpoutalo proticizinecky nalazené náboženské hnutí Tonghak (Východní učení).

považována za slabého soupeře a byla by ohrožena nezávislost země. Vývoj po čínsko-japonské válce tedy sledoval další zbrojení a nárůst militarismu. Pozitivním efektem přitom byla podpora a růst průmyslu.

Čínsko-japonská válka měla velký psychologický efekt i na veřejnost. Od rozpoutání konfliktu věnovaly vývoji na frontě obrovskou pozornost novináři, kteří o něm podrobně informovali ve všech hlavních periodikách.¹² Zpravodajství mělo samozřejmě velký vliv na obyvatelstvo, v podstatě lze hovořit o prvním případě všeobecného zájmu a ztotožnění se s cíli vládní zahraniční politiky. Oslavy vítězství sice brzy vystřídalo zklamání obyvatelstva z trojintervence, ale i díky takovým náladám, které vyvolala, může být čínsko-japonská válka považována za událost, od které se ideologický apel vlády spojený s expanzivní politikou masově rozšířil do povědomí japonské veřejnosti.

Satisfakcí, jíž se Japonsku dostalo po zklamání z vývoje po válce s Čínou, bylo navázání aliance s Velkou Británií roku 1902, na čemž měl zásluhu také aktivní přístup Japonska při potlačování Boxerského povstání v Číně.¹³ Tato událost však měla dopad i na další politický vývoj, především zhoršení vztahů s Ruskem.

Japonská vláda usilovala o uznání svých zájmů v Koreji a potenciálně i dále v Číně ze strany Ruska, rozhodla se však spíše spolupracovat s Anglií. Naopak Rusko považovalo Mandžusko za oblast svého zájmu. Nabízela se dohoda vzájemného uznání sfér zájmu v těchto oblastech, ovšem jednání se protahovala a Japonsko mělo kvůli ruské přítomnosti za hranicemi Koreje pocit zranitelnosti. Navíc vojenského konfliktu s touto mocností se vláda obávala.

Obavy z Ruska byly nejzřetelnější z hysterických reakcí japonské veřejnosti. Požadavek včasného řešení ruského problému, třeba i vojenskou cestou, zazníval i z intelektuálních kruhů. Poté, co Rusko navzdory ujednáním

¹² Westney, op. cit., str. 192

¹³ Reischauer, C.: Japan: Tradition and Transformation. Upravené vydání, Houghton Mifflin, Boston 1989, str. 224

začalo posilovat svou vojenskou přítomnost mimo oblasti kolem železnic¹⁴, se Japonsko rozhodlo rozpoutat válku, ne však kvůli ziskům, ale kvůli obecným náladám – snaze zůstat silnou mocností.

Vítězství nad Ruskem a vytvoření protektorátu nad Korejí roku 1905 učinilo z Japonska konečně uznávanou mocnost v oblasti Dálného východu. Paradoxně však rozbouřilo vnitropolitickou situaci – veřejnosti se zdály válečné zisky příliš malé. Válka přinesla další obavy z cizích států, a tedy izolaci, nestabilitu a strach. Zhoršení vztahů s USA a opozice asijských národů tyto problémy jenom potvrdila.

Vláda si byla narůstajících problémů vědoma, přesto i nadále považovala expanzi za nezbytnou součást politiky moderního národa. Moderní stát a imperialismus pro ni byly pojmy, které k sobě neodmyslitelně patřily, podobně jako pro ostatní mocnosti té doby¹⁵. Úspěchy představovala dokončená anexe Koreje roku 1910 a, více než co jiného, získání úplné celní autonomie roku 1911, avšak domácí situace se tak příznivě nevyvíjela. Proto docházelo ke zpřísnování zákonů o veřejném pořádku, reformám školství, modernizaci armády, apod.

Z neúčasti v první světové válce Japonsko spíše profitovalo, posílilo si pozici v Asii a pozitivně se rozvíjel i domácí průmysl. Nicméně v Číně a Koreji postupně narůstaly nacionalistické tendence, které japonské zájmy ohrožovaly. Zároveň veřejné mínění začíná zpochybňovat expanzivní politiku vlády a hledá jiné východisko. Nespokojenost příznivců alternativní politiky a opozice konzervativců stranících udržení stávající situace vyvolala neklid na vnitropolitické scéně, který vláda musela řešit i tvrdými opatřeními. Přesto v otázkách zahraniční politiky zůstala neústupná, což byl jeden z faktorů, který přivedl Japonsko k rozpoutání války v Číně a později v Pacifiku. Tragický konec druhé světové války pak zničil vše, co přinesla imperiální a expanzivní politika,

¹⁴ Japonská vláda během jednání mezi lety 1903 a 1904 uznala ruské zájmy pouze v zónách podél železnic, nikoli v celém Mandžusku.

¹⁵ The Cambridge History of Japan, 5. svazek, str. 782

o níž se vůdci doby Meidži domnívali, že je nevyhnutelnou součástí rozvoje moderního státu.

1.4. Pozadí vzniku Asociace rezervistů – otázka venkova

Výše popsaný vývoj s sebou přinesl militarizaci a nacionalistické tendence velké části japonského obyvatelstva. Tím, že si vláda zajistila podporu veřejnosti pro své cíle, zároveň získala možnost veřejné mínění manipulovat. Nejzřetelnějším faktorem byl samozřejmě systém vzdělávacích institucí, dále pak média a v neposlední řadě oficiální dokumenty, především císařské výnosy. Všechny z nich, jako byl Výnos vojákům a námořníkům¹⁶ (1882), Výnos o vzdělání (1890) či Výnos o výchově (1890), zdůrazňovaly národní minulost a tradiční ctnosti, včetně těch vojenských.

Tyto výnosy, ústava Meidži, obsah oficiální výuky na školách atd., v sobě nesly esenci vojenského ducha. Respekt vůči vojenským hodnotám podpořilo bezpochyby i zavedení a rozšíření branné povinnosti v 70. resp. 80. letech 19. století. Klíčovými událostmi pro růst militaristické a nacionalistické atmosféry byly vítězné konflikty s Čínou a Ruskem. Zároveň se však na počátku 20. století objevují socialistické myšlenky, které představovaly pro vládní snahy nebezpečí.

Avšak aktivity politických stran a rozvinuté politické vědomí obyvatelstva byly atributy prostředí velkých měst. Jiná situace existovala na venkově. Ta se přes vládní podporu průmyslového a hospodářského vývoje měnila jen velmi pomalu. O politických aktivitách venkovských obyvatel mimo místní elitu veskrze hovořit nelze. Na venkově tak existovalo prostředí, které se přes vládní úsilí orientovalo spíše na místní komunitu, než na centralizované instituce a národní cíle.

Tuto politickou inaktivitu venkova si uvědomovali armádní představitelé,

¹⁶ také známý jako Císařský edikt o vojenských zásadách, viz příloha č. 2

kteří v tomto prostředí spatřovali vhodnou základnu pro armádu jako takovou, ale i základnu v ideologickém slova smyslu. Armáda se brzy rozhodla tohoto prostředí využít jednak zavedením systému branné povinnosti, ale také podporou různých skupin a sborů s vojenskou strukturou, které se vojenskou tematikou zabývaly.

Jelikož armáda sama sebe spatřovala jako orgán podřízený přímo císaři a nezávislý na civilních úřadech, potřebovala sociální základnu, která by tvořila opozici politicky aktivním skupinám. Nenásilným procesem sjednocení a inkorporace armádních organizací cílových skupin do sjednocené asociace dostala armáda do ruky nástroj, s jehož pomocí bylo možno vštěpovat širokému spektru obyvatel vojenské hodnoty a zajistit si tak podporu na lokální úrovni. Je namístě domnívat se, že tento proces sehrál jednu z důležitých rolí při zásadních změnách vnitropolitického systému na počátku éry Šówa (昭和, 1926 – 1989).

2. Založení Asociace rezervistů

Založení Císařské asociace rezervistů (*Teikoku zaigó gundžinkai*, 帝国在郷軍人会) bylo vyvrcholením dlouhodobého procesu, na jehož počátku lze spatřit zrovnoprávnění všech vrstev obyvatelstva, tak, že samurajské vrstvě bylo odejmuto výsadní privilegium na službu v armádě. Dalším krokem bylo zavedení branné povinnosti a celý proces dále ovlivnily ozbrojené konflikty v Japonsku samotném (potlačování Sacumského povstání apod.) i v zahraničí, ze kterých se vraceli váleční veteráni. Tito veteráni společně s vojáky, kteří sice nebojovali, ale odsloužili si dva roky v základní aktivní službě, na místní úrovni začali v atmosféře narůstajícího militarismu zakládat vojenské spolky, které se inspirovaly vojenskými hodnotami a na tomto základě vytvářely nejrůznější aktivity. Počet těchto skupin neustále narůstal, což vedlo armádu k plánu jejich sjednocení do celonárodní, armádou kontrolované organizace.

V pozadí počátku formování vojenských skupin stojí snaha vlády vybudovat novou, silnou a moderní armádu. Jak už bylo naznačeno v úvodní kapitole, otázka podoby armády byla v první polovině doby Meidži pro japonskou vládu klíčovým tématem. Tento problém mělo vyřešit zavedení všeobecné branné povinnosti inspirované francouzským a především pruským modelem.

Již v roce 1873 byl vydán branný zákon, který počítal s potenciální univerzální brannou povinností, čehož se však minimálně do roku 1937 nepodařilo dosáhnout, naopak, podíl odvedených mladých mužů se pohyboval pouze mezi 12 a 16 procenty, což byl důsledek udílení velkého počtu výjimek ze služby.¹⁷ Nicméně i tento počín byl v symbolické rovině velmi důležitým

¹⁷ Smethurst, R. J.: *A Social Basis for Prewar Japanese Militarism: The Army and the Rural Community*. 1. vydání, University of California Press, Berkley and Los Angeles, California 1974, str. 6

gestem, neboť sebral vojenské třídní monopol na službu v armádě a byl prvním krokem pro vznik široké armádní sociální základny. Podle branného zákona museli branci nad 20 let věku sloužit tři roky aktivně a následně sloužit čtyři roky v záloze.

Důležitými událostmi byly samozřejmě válka s Čínou (1894 – 95) a válka s Ruskem (1904 – 05), z nichž Japonsko vzešlo vítězně a konečně si tak vydobylo pozici zásadní mocnosti v oblasti Dálného východu. Konflikty však zároveň přinesly nové problémy a mnohá zklamání. Zejména armádní kruhy však o to více toužily dohnat západní velmoci, a to nejen po vojenské stránce, neboť vrcholní představitelé armády se v Japonsku v době Meidži aktivně angažovali i v civilních vládních úřadech. Pro své cíle však armáda potřebovala širokou podporu a plán na sjednocení Asociace rezervistů může být vnímán také jako jeden z důsledků těchto frustrací.

Jak už bylo naznačeno, vedlejším efektem ozbrojených konfliktů byla snaha navrátilivších se veteránů organizovat se do místních spolků. Armádní špičky si již ke konci 19. století uvědomovaly, že by pro armádu bylo výhodným tahem tyto veteránské spolky využít ve svůj prospěch, avšak o cílené podpoře lze hovořit až v prvním desetiletí století dvacátého. Po rusko-japonské válce tato vize začala získávat jasnější kontury, armáda převzala iniciativu a roku 1910 došlo k oficiálnímu sjednocení spolků v Asociaci rezervistů. Pozadí a formou tohoto procesu se bude zabývat oddíl 2.2., avšak na tomto místě je třeba dodat, že rozhodujícím faktorem v tomto ohledu nebyla a priori armáda, ale spontánní aktivita veteránů, které si všimla armáda a následně se rozhodla využít ji coby prostředek pro militarizaci a vojenskou výchovu nejširších vrstev.

Ideologickým aspektem vytvoření Asociace rezervistů byla také společenská a myšlenková atmosféra počátku 20. století. Plány armádních představitelů ohrožovala sílící pozice politických stran a postupné pronikání jejich vlivu a socialistických myšlenek mimo města mezi široké vrstvy

obyvatelstva. Po odhaleném spiknutí z roku 1911, jehož cílem měl být atentát na císaře, bylo socialistické hnutí násilím potlačeno¹⁸, avšak armáda byla stále vnímána negativně, také v souvislosti s plány na rozšíření počtu divizí. V této atmosféře bylo v zájmu armády vytvořit systém, který by mohl mezi široké masy šířit vojenské hodnoty a indoktrinovat obyvatelstvo tak, aby si armáda získala jeho podporu, a to především mimo velká města, jejichž obyvatelé byli myšlenkově nezávislejší a více politicky uvědoměli.¹⁹

2.1. Zakladatelé

Tím se dostáváme k postavám zakladatelů Asociace rezervistů. V politické atmosféře doby Meidži byla běžným jevem fracionalizace politiky, resp. soudržnost a hájení cílů společných skupině vládních představitelů, které spojovala rodová příslušnost k některému knížectví, tzv. *hanbacu* (藩閥). Spojovacím prvkem osob, které stály u zrodu Asociace byla příslušnost k rodové klíci z knížectví Čóšú, tzv. *Čóšúbacu* (長州閥), knížectví s bohatou vojenskou tradicí, jež sehrálo jednu z klíčových rolí při převratu r. 1868 a pocházela z něj velká část politiků počátečního období doby Meidži.

Tito bývalí samurajové později upevnili svoji pozici ve vládě (především po vládní krizi z r. 1881 o podobě parlamentního systému) na úkor politiků z knížectví Tosa, Sacuma, Hizen apod. a jejich následný politický styl byl dalším důležitým faktorem pro zakořenění vojenských hodnot a principů v reálné politice země a smýšlení jejích obyvatel.

První klíčovou postavou v řetězci událostí vedoucích k založení Asociace rezervistů byl polní maršál Jamagata Aritomo (1838 - 1922). Osobně zažil útoky západních lodí v padesátých letech a další dramatické události předcházející

¹⁸ Reischauer, Craig, op. cit., str. 217

¹⁹ Sasaki H.: Kokumin kokka keiseiki no čičiki šakai. Gendai Ibaraki čičiki-ši no šosó. 1. vydání, Iwata šoin, Tokio 2004, str. 171

restauraci Meidži a později se zasloužil o sestavení moderní armády knížectví Čóšú, která sehrála jednu z důležitých rolí v bojích proti šógunátním vojskům. V období Meidži se angažoval v politice na různých postech, ve dvou obdobích (1889 – 1891 a 1898 – 1900) vykonával funkci předsedy vlády a byl to právě on, kdo vytvořil a zákonem z r. 1873 zavedl systém branné povinnosti.

Jamagata byl velmi horlivý v otázkách národní jednoty. Jeho vojenská minulost a následná kariéra sledovala cíl vytvořit jednotné, bohaté a obranyschopné Japonsko na základě vojenských hodnot, resp. „vojenského ducha“ (*gundžin seišin*, 軍人精神) jeho obyvatel. Jamagata si představoval militaristicky orientovaný stát, ve kterém by se nečinil rozdíl mezi „civilním“ a „vojenským“, neboť všichni občané měli být vojáky – tento politický styl byl dokonce nazýván *kokumin kaihei šugi* (国民皆兵主義)²⁰.

Cesta k tomuto cíli vedla přes zrovnoprávnění všech tříd obyvatelstva roku 1872 a následné vytvoření systému intenzivního vojenského, duchovního a patriotického vzdělání mladých mužů, kteří se pak měli vrátit zpět do civilní společnosti a být vzorem nabytých hodnot pro spoluobčany. Jamagata počítal i s vytvořením sdružení rezervistů a inicioval výzkum, jak by měla asociace vypadat a fungovat. Jamagatův pobočník Kodžima Sódžiró byl tak vyslán do Německa, po návratu r. 1905 předložil zprávu o podobě německé asociace rezervistů a následná spolupráce mnoha armádních úředníků vyústila v předložení návrhu a konečně založení Asociace rezervistů roku 1910. Pro Jamagatu to byl jeden z posledních kroků, ve kterých se ve své aktivní službě angažoval.

Samotné založení Asociace a její další směřování již bylo v režii jiných osob. Byl to jednak generál Terauchi Masatake, mezi lety 1902 – 1911 ve funkci ministra války, generálmajor Nagaoka Gaiši, 1908 – 1910 vedoucí úřadu pro

²⁰ Fudžii N.: „Mura“ šakai ni okeru hošuteki kiban no keisei. Teikoku zaigó gundžinkai no seidžiteki seikaku. In: Kaigai Jijo, vol. 25, no. 5, Takušoku daigaku kaigai džidžó kenkjúdžo, Tokyo 1977, str. 20

vojenské záležitosti na Ministerstvu války, plukovník Sugano Šóiči, Nagaokův podřízený a další postavy buď přímo z kliky *Čóšúbacu* nebo alespoň na ni úzce napojené.²¹

Ovšem skutečným „otcem“ Asociace byl podplukovník Tanaka Giiči. Tento syn nižšího samuraje z Čóšú byl i přes svůj nízký sociální status schopen díky svému talentu a zanícenosti vypracovat se do vrcholných politických pozic. Nejprve vystudoval vojenskou akademii (*Rikugun šikan gakkó*, 陸軍士官学校, 1886), poté vyšší, válečnou akademii (*Rikugun daigakkó*, 陸軍大学校, 1898) a v roce 1918 se stal ministrem armády v Harově vládě. Roku 1925 byl zvolen předsedou politické strany *Seijúkai* a mezi lety 1927 – 29 byl dokonce předsedou vlády, nicméně byl císařem donucen rezignovat kvůli zatajení informací ohledně incidentu v kwantungské armádě.

Tanaka toho všeho mohl dosáhnout zajisté také díky tomu, že se svými výjimečnými schopnostmi a politickými názory dostal do Jamagatovy blízké přízně²². Tato názorová spřízněnost vedla i k tomu, že se Tanaka ujal Jamagatových plánů na vytvoření Asociace rezervistů a měl tak největší podíl na její centralizaci a vytvoření strukturálního, formálního systému fungování Asociace, stejně jako na vytvoření morálního a ideového kodexu, kterým se členové měli řídit. V tomto ohledu je klíčovým pojmem Jamagatou i Tanakou neustále zdůrazňovaný „vojenský duch“.

S Jamagatou také sdílel vizi armády, jakožto „konečné národní školy“ v tom smyslu, že každý občan by měl získat základní patriotické vzdělání ve standardních vzdělávacích institucích a následně absolvovat vzdělání vedoucí k osvojení si vojenských hodnot. V konečném důsledku měl vymizet rozdíl mezi kategoriemi „civilní“ a „vojenské“.

²¹ Smethurst, R. J.: The Creation of the Imperial Military Reserve Association in Japan. In: *The Journal of Asian Studies*, vol. 30, no. 4, Aug. 1971, str. 816

²² Conroy, H., Wray, H.: *Japan Examined: Perspectives on Modern Japanese History*. 1. brožované vydání, University of Hawaii Press, 1983, str. 274

Fudžii Norijuki o tomto záměru píše: „Jamagatovo odhodlání rozšířit a prohloubit povědomí o tom, že každý občan je vojákem a myšlenka sjednocení vojenského ducha s občanským duchem byla Tanakou prostřednictvím Asociace rezervistů ještě prohloubena a rozšířila se do obecného povědomí obyvatelstva.“²³ Tanaka tyto své myšlenky nepsal pouze „do šuplíku“, ale aktivně je prezentoval na mnoha veřejných přednáškách a v tisku, především pak ve vlajkovém časopise Asociace Druzi ve zbrani (*Senjū*, 戦友).

2.2. Proces vzniku Asociace rezervistů

2.2.1. Branný zákon a jeho revize

Zásadní událostí, která již přímo souvisí se vznikem místních vojensky organizovaných spolků, jejichž sjednocením vznikla Asociace rezervistů, bylo zavedení branného zákona²⁴ na počátku roku 1873.

Jeho vznik předcházela na počátku 70. let 19. století diskuze vládních kruhů o podobě nové japonské armády. Velký počet samurajů, kteří náhle přišli o svá privilegia, byl problémem, který však nabízel zdánlivě jednoduché řešení – vytvoření profesionální armády tvořené právě bývalými samuraji. Tento přístup obhajovali především představitelé pocházející z knížectví Sacuma, oproti tomu univerzální branné povinnosti byli nakloněni spíše zástupci knížectví Čošú. Tato dávná rivalita tak mimoděk učinila z problému podoby nové armády otázku prestiže té které kliky.

Nakonec v tomto sporu zvítězili obhájci všeobecné branné povinnosti v čele s Jamagatou. Pro toto rozhodnutí existovalo několik pádných argumentů. Velký počet bývalých samurajů představoval v této době potenciální hrozbu a opozici vůči vládě a bylo tak na pováženou, zda by bylo vhodné z těchto mužů

²³ Fudžii N., op. cit., str. 22

²⁴ 徴兵令, později 兵役法

učinit profesionální státní armádu. Branný systém oproti tomu navazoval na starou tradici vojáků – rolníků (*nóhei*, 農兵), kteří se zároveň v minulých letech osvědčili jako kvalitní vojáci v ozbrojených sborech radikálních knížectví.

V potaz byly brány i ekonomické důvody – armáda branců, kteří se ve svém věku zpravidla ještě nestačili stát hlavou rodiny, byla levnější než armáda profesionální.²⁵ Toto rozhodnutí a následné kroky, které byly především v režii Jamagaty, znamenají mimo jiné okamžik, od kterého se pozornost armády obrací na venkovské obyvatelstvo.

Zavedení branného zákona však nebylo pouze soukromým Jamagatovým plánem, v jeho pozadí stojí i mnohem konkrétnější příčiny. Branná povinnost byla strategickým krokem vlády, který měl mimo jiné za cíl vytvoření jednotné armády s posádkami umístěnými ve strategických městech jako nástroje pro potlačování místních povstání, což byl v této době zásadní problém. Zároveň shromáždění velkého počtu mladých mužů v kasárnách a jejich podrobení pevné vojenské disciplíně mohlo být považováno za výchovný prostředek znemožňující těmto mladým mužům přijít do kontaktu s přívrženci starých pořádků či „nebezpečnými“ myšlenkami, jako pro vládu v této době byl liberalismus, socialismus apod.

Naopak, vojenskou výchovou si již v této době mohla armáda začít upevňovat svou pozici mezi širokými vrstvami. Šíření vojenských hodnot především na venkově mělo mimo jiné za cíl získat armádě mezi těmito obyvateli prestiž. Takových nálad pak armáda mohla využít k prosazování vlastních cílů na oficiální úrovni, jako mohla být myšlenka expanze na kontinent, k čemuž se otevřeně hlásil i sám Jamagata.²⁶ Nová armáda pak měla být samozřejmě prostředkem, jak tyto plány realizovat.

²⁵ Jansen, M. B., Rozman, G.: *Japan in Transition. From Tokugawa to Meiji*. Limitované brožované vydání, Princeton University Press, Oxford 1988, str. 178 - 180

²⁶ Norman, H. E.: *Soldier and Peasant in Japan: The Origins of Conscription*. 1. přetištěné vydání, Institute of Pacific Relations, New York 1978, str. 46 - 47

Nově vybudovaná armáda si prošla zatěžkávací zkouškou již roku 1877, kdy bylo potlačeno Sacumské povstání. Úspěch této akce armádní představitele utvrdil v přesvědčení, že stávající branný systém je Japonsku schopen zajistit silnou a moderní armádu. Od 80. let již hrozba lokálních povstání není aktuální a dramatické navýšení výdajů na armádu roku 1883 tak lze hodnotit jako přípravu na možnou budoucí vojenskou akci mimo území Japonska, neboť v té době neexistovala žádná reálná hrozba napadení země zvenčí a zároveň se uklidnila vnitrostátní situace.

Novým problémem pro armádní špičky však byla nevole, s jakou se systém branné povinnosti setkal u samotných branců. Například v samotném roce zavedení odvodu bylo zaznamenáno 12 případů povstání nesených právě nesouhlasem s tímto systémem.²⁷ Není divu, tříletá služba fyzicky zdatných mladých mužů znamenala pro rodiny zemědělců značnou ekonomickou ztrátu, zároveň byl nesouhlas nesen vidinou nových daňových zatížení a negativně byl nahlížen i fakt, že stát tímto způsobem posiluje svůj represivní orgán. Se vši pravděpodobností se tak nejednalo pouze o spornou pasáž zákona, která zmiňovala vojenskou službu jako „krvavou daň“²⁸, což bývá často uváděno jako důvod těchto nepokojů.

Přesto, jak už bylo zmíněno na straně 26, systém povoloval mnoho výjimek, či možnost vykoupení se ze služby, což si ovšem mohly dovolit pouze nejmajetnější rodiny. Nicméně Jamagata a jeho další chráněnci, generál Kacura Taró, si brzy všimli nevýhod někdejšího systému, jehož následkem bylo, že armáda přicházela o nejlepší potenciální vojáky. Kacura zaznamenal pro armádu negativní trend především na venkově, kdy lidé z vrstvy lokálních vůdců měli tendenci armádou pohrdat a tento pohled pak logicky přenášeli na ostatní vrstvy obyvatel. Tento trend byl jednou z příčin nízkého procenta odvedených branců,

²⁷ ibid, str. 48

²⁸ V zásadě šlo o spornou interpretaci překladu francouzského pojmu „impôt du sang“, v japonštině „血稅“.

neboť původní zákon spoléhal na místní samosprávu, která armádě podávala informace o počtu mužů schopných odvodu, tato čísla však byla do velké míry zkreslená a nepřesná.

Brzy proto došlo k dvěma zásahům do branného zákona z roku 1873. První přišel roku 1883 a jeho součástí bylo již zmíněné navýšení výdajů, druhou změnou systém prošel roku 1889. Cílem bylo zvýšení počtu odvedených mladých mužů, omezení počtu udílených výjimek (fyzickou schopnost branců od této chvíle zkoumali v jednotlivých regionech armádní lékaři) a v druhém případě i zavedení jednoletého dobrovolnického důstojnického kurzu pro absolventy středních a vyšších škol. Cílovou skupinou byli vzdělaní synové lokální vyšší třídy, kteří tímto způsobem sloužili pouze jeden rok v aktivní službě a ze služby se vraceli s hodností podporučík.²⁹

Armáda měla zájem na tom, aby její sociální základna byla co nejširší se zvláštními zájmy mezi venkovským obyvatelstvem. Navrátilivší se mladí důstojníci byli pro armádu vhodným nástrojem, jak prodělaný výcvik a nabyté morální hodnoty nenásilně šířit mezi civilní obyvatelstvo. Synové rodin z nižších vrstev, tedy především nájemců půdy, sloužili v armádě tři roky a během této doby byli v úzkém kontaktu s důstojníky. Získat na svou stranu představitele venkovských vyšších tříd bylo tedy pro armádu výhodné na dvou rovinách, jednak se jí podařilo sjednotit vojenskou a místní venkovskou elitu, čímž došlo v druhé řadě k zvýšení armádní prestiže, která pomohla na lokální úrovni udržet pořádek a posílit vztahy mezi sociálními vrstvami. Tento krok také přirozeně zmírnil odpor a negativní reakce vůči armádě ze strany lokálních vůdců.

Narozdíl od podoby zákona z roku 1873 a 1883, revize systému roku 1889 nedovolovala odvod branců v místě dočasného pobytu a jako pravidlo stanovila odvod na místě trvalého bydliště tak, jak bylo zaneseno v místních matrikách (*honseki čóheisei*, 本籍徴兵制). Výjimka byla udělována v případě

²⁹ Smethurst, *Social Basis*, str. 7

manévrů rezervním jednotkám, pokud jejich příslušníci pobývali mimo trvalé bydliště déle než jeden rok a do roku 1904 také účastníkům jednoletého důstojnického kurzu. Odvodní okrsky, pod které branci spadali, kopírovaly místní členění jednotlivých provincií. Modelem k tomuto členění byl německý systém, avšak ten povoloval odvod v okrsku dočasného bydliště.

Důvodů, proč mělo místo odvodu takový význam, bylo několik. Rozhodně se nedá mluvit o tom, že by v této době znamenal odvod do armády pro brance či jeho rodinu nějakou zvláštní čest. Branná povinnost byla obecně vnímána spíše negativně. Spíše šlo o iniciativu armády, která se snažila tento trend změnit. Branec měl být od této chvíle vnímán jako vyslanec komunity, osoba, které bylo na základě způsobilosti uděleno privilegium zacházet se zbraněmi, prodělat vojenský výcvik a v případě potřeby bránit zemi. Venkovské obyvatelstvo bezpochyby snáze akceptovalo myšlenku vojenské prestiže, pokud mělo na očích odvodové řízení, kterým úspěšně prošli nejschopnější mladí muži v místní komunitě.

Druhým důvodem byla ze strany armády snaha vytvořit užší vztah mezi komunitou a místní vojenskou posádkou. Tím, že do těchto posádek odcházeli sloužit místní branci, měl být navozen dojem, že místní posádka je komunitě „vlastní“. Roku 1883 byly zavedeny prefekturální úřady pro vojenské záležitosti, pod které spadaly nově zřízené vojenské kanceláře na místní úrovni. Tyto kanceláře převzaly administrativu spojenou s odvodem branců, přičemž armádní orgány na záležitosti s odvodem spojené dohlížely.³⁰ Cílem této reorganizace byl větší dohled nad odvody a snížení procenta udílených výjimek ze služby. Zároveň však došlo k tomu, že místní vojenské kanceláře začaly organizovat aktivity, které měly připravit budoucí vojáky na aktivní službu. Z toho, že se místní samospráva začala o své brance aktivněji starat, lze usuzovat, že pro ni

³⁰ Endó J.: Zaigó gundžinkai seiricu no gunseišiteki kósacu. In: Kikan gendaiši, č. 9, 1978, str. 21 - 22

služba v armádě byla již podstatnou součástí života obyvatel obce.

Za třetí, tím, že v kasárnách spolu často sloužili řadoví vojáci a důstojníci ze stejné obce, mělo být docíleno posílení vojenské disciplíny i v civilní oblasti. Vojenské vztahy nadřizený – podřizený v drtivé většině odrážely přirozenou hierarchii v komunitách, neboť bylo jen výjimečným jevem, že by se stal důstojníkem zástupce sociálně nižší vrstvy. Aktivní služba dala této přirozené hierarchii vojenský ráz, přičemž cílem byla tendence tyto vojenské vztahy přirozeně respektovat i po návratu z kasáren.

Posledním důvodem může být snaha získat kontrolu nad stále rostoucím počtem mužů, kteří proudili do velkých měst jako pracovní síla. Odvodem v místě rodiště byla zajištěna možnost „v případě nenadálé krize“ tyto muže povolát zpět na venkov. Ať už se tak rozhodli žít kdekoli, vztah k rodné vsi nemohl být nikdy úplně zpřetrhán.³¹

2.2.2 Vznik místních vojenských a veteránských skupin

Vzniku celostátní, sjednocené Asociace rezervistů předcházela proces spontánního formování místních spolků zabývajících se vojenskou tematikou, hojně sdružujících záložníky, kteří se vrátili z aktivní služby zpět do svého bydliště. Již od 80. let 19. století se na lokální úrovni objevují veteránské skupiny, či „rezervistické sbory“ (*zaigó gundžindan*, 在郷軍人団 – souhrnný název, v jednotlivých komunitách měly často vlastní názvy³²) a dále Ministerstvem armády cíleně podporované „vojenské spolky“ – *šóbudan* (尚武団) a „spolky pro odškodnění branců“ (*čóhei irókai*, 徴兵慰勞会).

Poslední dva jmenované typy skupin lze kvůli své povaze označit pojmem „skupiny pro podporu branné povinnosti“ (*čóhei engo dantai*, 徴兵援護団体). Byly od 80. let 19. století cíleně zakládány a podporovány armádou

³¹ Endó, op. cit., str. 16

³² jako např. *Gunjúkai*, která se objevuje v další kapitole

především proto, aby svými aktivitami a financováním vypomáhaly stabilizovat systém odvodu branců v jednotlivých komunitách a zajišťovaly kompenzaci jejich rodinám.

Účelem těchto skupin byla finanční výpomoc brancům v tom smyslu, aby nedocházelo k ekonomické nerovnováze mezi rodinami vojáků v aktivní službě a rodinami, jejichž syn dostal ze služby výjimku. Taková kompenzace byla jistě v očích armády důležitá, neboť zmírňovala negativní reakce s odvodem branců spojené. Rodinám branců byla udělována finanční výpomoc, která byla dále odstupňovaná podle výsledků brance v aktivní službě.

Vedlejším záměrem vzniku těchto skupin bylo také sblížení vojáků v aktivní službě a v záloze. Cílem bylo vytvořit jistý pocit solidarity mezi oběma skupinami s důrazem na vazbu ke komunitě, ze které branci pocházeli, a kterou reprezentovali právě rezervisté. Udílení finanční kompenzace pak bylo společenskou událostí, u níž byli přítomni nejen vojáci a jejich rodiny, ale i členové místní samosprávy, zástupci škol, vážení hosté a často nechyběli ani zástupci tisku, kteří pak celé setkání popisovali jako velice vznešenou a dojemnou událost.³³

Vznik místních rezervistických sborů (*zaigó gundžindan*, 在鄉軍人團) úzce souvisí se změnou branného zákona z roku 1889. Absolventi jednoletého důstojnického kurzu byli zpravidla příslušníci místní vládnoucí vrstvy a jako takoví brzy seznali, že prestiže, kterou získali službou v armádě, mohou využít ve svůj prospěch. Angažovali se proto v místních veteránských skupinách, na jiných místech je zakládali a skrze tyto aktivity se jim naskytla příležitost, jak svou vojenskou autoritou ovlivňovat své spoluobčany. Jako přirození vedoucí těchto sborů pak byli v komunitě o to více respektovanými osobami, neboť aktivity skupin byly vesměs komunitě prospěšné. Nicméně, kvůli povaze svých aktivit lze v této době spíše než o rezervistických sborech hovořit o vojensky

³³ *ibid*, str. 19

organizovaných skupinách, jejichž náplní bylo především posilování soudržnosti na lokální úrovni³⁴.

I tak se mohl Kacura radovat, protože takový výsledek revize branného zákona možná ani nečekal. Místní vůdci považovali nový systém za výhodný jak pro armádu, tak pro vlastní zájmy a následné nepřímé upevňování místních vertikálních vztahů na základě vojenských hodnot bylo přesně to, co si armádní špičky přály.

Na druhou stranu, v období 80. let 19. století nebylo venkovské obyvatelstvo v širokém smyslu armádním plánům příliš nakloněno. Běžné venkovany armádní prestiž nepřitahovala, naopak, systému branné povinnosti se urputně bránili. Mimo veteránské skupiny tak vojenská morálka v životě běžného venkovana neměla místo. Jediný nepřímý důsledek vytvoření nové armády, se kterým venkované mohli přijít přímo do styku, byla forma vojenské organizace, kterou se nechaly inspirovat některé civilní instituce, jako byla policie, školství, úřední aparát, apod.

Důležitými událostmi, které změnily pohled obyvatelstva na armádu, byly vojenské konflikty s Čínou a Ruskem. Zároveň v tuto dobu vycházejí ze škol absolventi nového, standardizovaného, národního vzdělávacího systému, jehož součástí byl také vojenský výcvik a výchova inklinující k vojenskému duchu. Od posledních let 19. století tak lze hovořit o tom, že „vojenská služba začala být akceptována a dokonce oslavována mezi běžným lidem“.³⁵

Z prvního vítězného konfliktu – války z Čínou – se vracejí veteráni s válečnou zkušeností, která jim v očích svých spoluobčanů zajistila mnohem větší prestiž, než jakou by jim dala služba v kasárnách. Tito vysloužilí vojáci se o to aktivněji angažovali ve veteránských skupinách a tento trend ještě narostl po rusko-japonské válce. Postupně tak začaly být veteránské skupiny veřejností

³⁴ Pyle K. B.: The Technology of Japanese Nationalism: The Local Improvement Movement 1900 – 1918. In: The Journal of Asian Studies, Vol. 33, No. 1, Nov 1973, str. 63

³⁵ Jansen, Rozman, op. cit., str. 194

nahlíženy nejen jako pro komunitu užitečné skupiny, ale také jako skupiny reprezentující vojenské hodnoty, které slouží komunitě jako morální příklad hodný následování.

V období kolem přelomu století se postupně tyto sbory orientují na větší spektrum aktivit, jako byla především pomoc rodinám padlých vojáků nebo vojáků v aktivní službě, organizace ceremoniálů na oslavu císařské rodiny či na památku válečných obětí, zavádění vojenského výcviku pro mladé muže, či dokonce snaha v patriotickém duchu vzdělávat místní ženy. V neposlední řadě samozřejmě stále vykonávaly mnoho aktivit a prací pro místní komunitu jako celek.³⁶ Zásadní byla také účast těchto skupin při odvodu nových branců. Příprava a organizace odvodů vyžadovala spolupráci mnoha osob a právě v této roli se osvědčili místní rezervisté.

Lokálních rezervistických sborů a dalších, vojensky organizovaných spolků, ve kterých se rezervisté angažovali, bylo mnoho po celém Japonsku a jejich počet se dramaticky zvyšoval zejména po rusko-japonské válce také díky podpoře z armádních kruhů. Roku 1906 tak existovalo kolem 4000 a do roku 1910 až 11000 takových skupin³⁷, které pokrývaly asi 90% celkového počtu někdejších měst a vesnic.³⁸ Za takového stavu se sjednocení rezervistů do celonárodní asociace přímo nabízelo.

2.2.3. *Přechod od místních skupin k sjednocené Asociaci rezervistů*

Sjednocení rezervistických sborů do celonárodní Asociace rezervistů bylo aktem, který spojil již existující a fungující skupiny pod jednotné armádní vedení, nešlo však o jednorázovou akci, proces přeměny si na některých místech vyžádal delší čas a přinesl i některé problémy. O kompletně sjednocené asociaci

³⁶ Smethurst, Social Basis, str. 8

³⁷ ibid, str. 9

³⁸ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan: Zaigó gundžinkai širon. In: Kikan gendaiši, č. 9, 1978, str 90

se dá hovořit až od roku 1914.³⁹ Samostatným problémem bylo zapojení námořnictva na celém projektu, tímto tématem se bude zabývat kapitola 2.3.

Na tomto místě se pokusím ilustrovat transformační proces na základě modelové studie Kidžimy Kazuhika rezervistického sboru vesnice Macui v prefektuře Saitama⁴⁰.

V Macui existovaly na počátku 20. století různé místní spolky, jako Mládežnický spolek, Červený kříž, Společnost patriotických žen apod. V roce 1903 vznikla Společnost přátel armády – *Gunjúkai* (軍友会) tvořená místními rezervisty. Cílem jejích zakladatelů bylo pěstování vojenských ctností, zvýšení vojenské prestiže, služba komunitě a vytvoření morálního modelu pro spoluobčany. Z dostupných pramenů lze usuzovat, že *Gunjúkai* v Macui se příliš nelišila od podobných skupin jinde v Japonsku.⁴¹

Podíváme-li se na organizační strukturu tohoto spolku po sedm let jeho existence, v čele stál vždy jeden předseda (*kaičó*, 会長), jeho zástupce (*fukukaičó*, 副会長), čtyři až devět tajemníků (*kandži*, 幹事) a tři až devět členů rady (*hjógiin*, 評議員). Spolek pak sdružoval běžné členy (*kaiin*, 会員) a příznivce spolku (*kaijú*, 会友). Počet členů byl v roce založení spolku 41, prudce narostl po rusko-japonské válce a mírný nárůst sledoval až do vzniku Asociace rezervistů r. 1910, kdy spolek sdružoval 128 členů a 60 příznivců. Počet domácností v Macui se v té době pohyboval kolem 450.

Činnost spolku zpočátku zahrnovala udílení odškodného vojákům, účast na výročních a náboženských slavnostech, vyprovázení vojáků z vesnice do aktivní služby, účast na školních tělovýchovných akcích apod. Nedá se však říci,

³⁹ *ibid*

⁴⁰ Kidžima K.: *Zaigó gundžinkai no seiricu to tenkai. 1910-nen zengo no Saitama-ken Macui-mura bunkai no džirei*. In: *Tókjó gakugei daigaku kijó*, 39. sborník, 3. sekce, Tokio 1987

⁴¹ viz *Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan*, op. cit., str. 50 – 90; Inomaki K.: *Zaigó gundžinkai no čiči šakai ni okeru kakuricu katei ni cuite, Wakamacu šibu širjó wo džirei to šite*. In: *Gendai šakai bunka kenkjú*, č. 3, Niigata daigaku daigakuin gendai šakai bunka kenkjúka, 2004; Smethurst, *Social Basis*, str. 7 – 9; atd.

že by aktivity výrazněji pronikly do každodenního života vesnice.

Po vypuknutí rusko-japonské války roku 1904 bylo z Macui odvedeno celkem 70 mužů na frontu. Následující léta znamenala pro mnoho rodin značnou ekonomickou zátěž. *Gunjúkai* se v tomto období začala angažovat ve výpomoci těmto rodinám a zprostředkování komunikace s vojáky.

Například v roce 1906 se vedení spolku na schůzi rozhodlo udělit finanční kompenzaci ve výši jednoho jenu pro členy, kteří onemocněli nebo byli postiženi jinou pohromou, dva jeny a vystrojení pohřbu v případě úmrtí v rodině člena. Roku 1910 pak spolek uspořádal vzpomínkové setkání na památku válečných obětí. Rusko-japonská válka tak měla na činnost spolku velký vliv, aktivity se rozrostly například i o vojenský výcvik pro budoucí brance a navýšily se i členské poplatky. V této době se dá již mluvit o tom, že *Gunjúkai* byla ve vesnici zavedenou a respektovanou společností.

Gunjúkai se stala pobočkou Asociace rezervistů v lednu 1911, tedy dva měsíce po jejím sjednocení. Nová organizační struktura Asociace kopírovala vojenský systém členění, macuiská pobočka tak podléhala okresnímu ústředí ve městě Kumagaja, které již spadalo pod velení kumagajského pluku (organizační struktura Asociace viz 3.1.). Tímto krokem se také pobočka osamostatnila od místních vojenských administrativních orgánů.

Náplní macuiské pobočky bylo podle jejích Stanov „zdůrazňovat charakter armádních rezervistů, upevňovat přátelství, vzájemně si napomáhat, povzbuzovat vojenského ducha, kultivovat tělo a získávat vojenské vědomosti“⁴². V praxi pobočka navázala na činnosti *Gunjúkai*, které sjednotila s aktivitami ostatních poboček Asociace.

Členové se dělili na členy řádné, zvláštní a čestné, přičemž počet řádných členů v zásadě odpovídal předchozí *Gunjúkai* – v době reorganizace to bylo 130 osob. Poněkud se změnila i vnitřní organizační struktura pobočky, ale jinak nešlo

⁴² Teikoku zaigó gundžinkai kijaku. 4. článek. Cit. in: Kidžima, op. cit., str. 168

o zásadní změny ve srovnání s někdejší podobou *Gunjúkai*. Stejně jako předtím, i v nové podobě spolku obsazovali vedoucí pozice vážené, majetnější osoby.

Pobočku Asociace v Macui však čekalo navýšení aktivit, neboť v blízkosti vesnice se nacházelo vojenské středisko pro výzkum leteckých jednotek. Členové pobočky tak měli povinnost spolupracovat s armádou např. při testování zkušebních letounů nebo při organizaci přihlížející veřejnosti při leteckých cvičeních a přehlídkách. Výjimečná mobilizace rezervistů proběhla také v roce 1912, kdy se v oblasti Kantó konaly zvláštní manévry armády a macuiská pobočka tak musela poskytnout jednak pomocné síly a jednak ubytování velkému počtu vojáků.⁴³

Vynucená spolupráce s armádou byla běžným jevem i v jiných částech Japonska a týkala se mnoha poboček Asociace rezervistů, ovšem v ostatních případech lze říci, že se činnosti téměř překrývaly s aktivitami původních rezervistických sborů, minimálně v počátečním období existence Asociace. Přesto není těžké představit si, že začlenění pod armádní organizaci zvýšilo skupinám serióznost a prestiž na lokální úrovni.

2.3 Proces založení sjednocené Asociace rezervistů

Tanaka, Jamagata, Terauchi a další čelní armádní představitelé museli před samotným založením Asociace vyřešit některé formální náležitosti a organizační problémy. Bylo též třeba konzultovat postup s odpovědnými osobami tak, aby všechny kroky byly podniknuty legálně a nedošlo ke střetu zájmů.

První plány Ministerstva armády z roku 1907, kdy započala cílená spolupráce na vytvoření sjednocené asociace, počítaly s návrhem fungování Asociace jakožto veřejně právního subjektu. V této diskusi se angažovalo námořnictvo, které s takovou podobou nesouhlasilo a navrhlo účast záložních

⁴³ Čerpáno z Kidžima, op. cit.

jednotek na řízení Asociace.

Roku 1909 armáda upustila od veřejně právního subjektu, ale požadovala přímou účast vojáků v aktivní službě. V tomto bylo námořnictvo opatrné, neboť se obávalo velké převahy armády na celém podniku a tento návrh odmítlo. Ministerstvo armády se však nechtělo svých plánů vzdát, neboť počítalo s dosazením svých představitelů na pozici předsedy celé organizace a do dalších klíčových postů.

Nakonec byla jako podoba Asociace zvolena forma nezávislého subjektu na bázi lokální samosprávy, přičemž na úrovni okresů (*gun*, 郡) se vedení stýkalo s armádním velením na úrovni pluků. Kontrolu nad hlavním ústředím převzala Kancelář pro vojenské záležitosti, zatímco Ministerstvo armády si podrželo pouze dohlížečící funkci.⁴⁴

V únoru roku 1910 se konalo setkání plukovních velitelů, ze kterého vzešel písemný požadavek na sjednocení místních rezervistických sborů. Ministerstvo vnitra přislíbilo rychlé projednání záležitosti a urychlené vydání směrnic, kterými se měl tento proces řídit. Generál Nagaoka Gaiši z Ministerstva války, si v dubnu téhož roku s těmito veliteli vyžádal konzultace o podobě finálního návrhu směrnic.

Problém vznikl v otázce financování poboček, avšak Nagaoka navrhl okopírovat stávající systém lokálních rezervistických sborů. Větším problémem byla účast námořnictva na celém projektu.

V červenci 1910 se Ministerstvo námořnictva pod vedením Saitóa Makota vyjádřilo odmítavě k myšlence sjednocené asociace, s tím, že na takový krok je ještě brzy a je třeba další výzkum. V pozadí zřejmě opět stála obava, že si armáda získá větší vliv a bude se jí tak dostávat i větší finanční podpory, než námořnictvu. Tanaka a Nagaoka se tak rozhodli sjednocení uskutečnit bez účasti námořnictva a Asociace rezervistů se stala v počátečním období čistě armádní

⁴⁴ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 92 - 93

organizací.⁴⁵

Nutno dodat, že účast pro námořníky v Asociaci byla i tak otevřená a námořnictvo konečně změnilo svůj postoj r. 1914 a rozhodlo se v Asociaci angažovat, neboť, jak argumentovali, tato organizace existovala tak jako tak a bylo by tak nerozumné nevyužít ji pro alespoň částečné rozšíření oblasti svého vlivu. Tanaka následně přidělil představitelům námořnictva v Asociaci několik významných pozic a s ohledem na to, že námořníci tvořili vždy maximálně 2,5% členské základny, byl to krok velmi velkorysý. Přesto byla po celou dobu své existence Asociace s velkou převahou doménou armády.⁴⁶

V dubnu 1910 tedy byla vyřešena otázka financování převzetím modelu rezervistických sborů a v ostatních případech převodem těchto povinností na místní samosprávu, dále otázka účasti námořnictva i podoba organizační struktury a od této chvíle věci nabraly rychlý spád. V červenci zasilá Terauchi Masatake císaři, který byl v té době v Koreji, soukromou žádost o schválení svého záměru, v říjnu se s císařem ještě setkává osobně a domlouvají spolu některé detaily, dostává povolení a konečně třetího listopadu 1910, ne náhodou v den císařových osmapadesátých narozenin, proběhl v zahradě Tokijského důstojnického klubu ceremoniál založení Císařské asociace rezervistů.

Zajímavým faktem je, že císař Meidži k založení Asociace nevydal žádný výnos. Stalo se tak až roku 1914, kdy se k Asociaci připojilo i námořnictvo. Lze se domnívat, že císař Meidži měl na účasti námořnictva zvláštní zájem, kterým udělení výnosu podmiňoval. Když se tak konečně stalo, byl již na trůnu císař Taišó, který k výnosu Asociaci daroval i finanční dar ve výši 100.000 jenů, uskutečnil tedy kroky, na kterých se předchozí císař shodl s Ministerstvem armády podle dokumentu z roku 1908.⁴⁷

Předsedou Asociace na celostátní úrovni byl jmenován Terauchi Masatake,

⁴⁵ *ibid*, str. 91

⁴⁶ Smethurst, *Social Basis*, str. 20

⁴⁷ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, *op. cit.*, str. 94

ředitelem se stal Nagaoka Gaiši. Terauči však ve stejnou chvíli zastával i úřad ministra armády a úřad generálního guvernéra v Koreji, a proto byl vnímán spíše jako symbolická postava. Nagaoka byl také zároveň vedoucím Úřadu pro vojenské záležitosti. Toto sepjetí sice dobře demonstrovalo úzké vztahy Asociace s armádou, ale zároveň dávalo větší prostor ve faktických rozhodovacích pravomocích osobám, pro které byla Asociace zásadním podnikem, jako byl bezesporu Tanaka.

2.4. Modely pro založení Asociace rezervistů

Jak už bylo zmíněno, Asociace rezervistů si vzala za přímý model stejnou organizaci v Německu. Podplukovník Kodžima Sódžiró byl do Německa k tomuto účelu vyslán a jeho zpráva předložená roku 1905 se stala základem pro první model fungování Asociace. Do prvního vydání časopisu *Senjú* pak napsal článek o fungování německé asociace, které mělo být pro japonské pobočky vzorem. Mezi německou a japonskou asociací byly však některé podstatné rozdíly.

Sám Kodžima ve své zprávě poukazuje na to, že vojenská disciplína a společenský pořádek jsou německé společnosti vlastní a do armády tak již přicházejí napůl připravení branci. Podává srovnání i v rovině praktické, např. němečtí branci nemají problém s učením se vojenských termínů a názvosloví, zemědělci využívají k orbě koně, proto mnoho branců na koních umí jezdit, kováři jsou zvyklí kovat podkovy, běžní lidé jsou zvyklí k lovu používat střelné zbraně atd. Navíc Německo je zemí s rozvinutým průmyslem a sociální základna pro armádu tak poskytuje více adeptů vzdělaných ve speciálních technických dovednostech.

Není jasné, nakolik tato zpráva přímo ovlivnila podobu japonské armády, faktem však je, že během následujících let prošla drastickými reformami –

předně aby byla reorganizovaná armáda připravena na totální válku (*sóryokusen*, 総力戦), což byl ve světě poměrně nový koncept, který Kodžima ve své zprávě zaniceně popisoval – stejně jako proces sjednocování lokálních rezervistických sborů, proto se dá uvažovat na to, že vliv Kodžimovy zprávy byl značný.⁴⁸ Velké úsilí při těchto změnách bylo věnováno zlepšení vztahů mezi společností a armádou tak, aby vojenské hodnoty pronikly do myšlení obyvatelstva a branci tak již byli, stejně jako v Německu, připraveni na budoucí službu.

Co se týče rozdílů v samotných organizačních a ideologických základech obou organizací, je možno opět najít některé rozdíly. Například japonská Asociace měla autoritu zaštitěnou přímo císařem. Většinou šlo o symbolické záležitosti jako udílení speciálních privilegií, které však přímo neovlivňovaly podobu a fungování organizace, ovšem byl to důležitý aspekt po stránce ideologické, neboť císařská patronace z Asociace činila v podstatě nedotknutelný, vysoce prestižní subjekt.

Dalším rozdílem byla členská základna obou organizací. V Německu vznikaly také různé rezervistické, či vojensky organizované spolky, které se ovšem hlásily vždy k určitému pluku či brigádě, většinou šlo totiž o záložníky, kteří byli v aktivní službě právě tam. Nezřídka takové spolky vznikaly ve velkých městech.

Oproti tomu v Japonsku spočívala základna na nejnižší organizační úrovni – místních pobočkách, a to především na těch mimo město. Pobočky se nehlásily přímo k některému vojenskému útvaru, místo toho kladly důraz na místní civilní komunitu a službu pro ni. Co se týče poboček ve velkých městech, po celou dobu jejich existence se nedá mluvit o výraznějších aktivitách, činnost konstantně stagnovala a odpovědí na tento neúspěch byl později i vznik továrních poboček (viz 4.2.1.).

Důležitým rozdílem byl také objekt ideologického působení jednotlivých

⁴⁸ *ibid.*, str. 95

poboček. V Německu měli rezervisté udržovat třídní pořádek a být hodnotovou inspirací pro společnost jako takovou, v Japonsku byla objektem opět především místní komunita, čili služba a ovlivňování stejnými prostředky, jaké měla k dispozici místní samospráva, které rezervisté využili ve svůj prospěch, neboť běžné bylo, že respektovaní místní vůdci byli zároveň vůdčími představiteli v lokální pobočce Asociace.⁴⁹

2.5. Důvody a účely založení Asociace

Založení sjednocené Asociace rezervistů bylo bezpochyby krokem, který odrážel Jamagatovu a Tanakovu touhu po národní jednotě. Měla sloužit jako platforma pro výchovu širokého spektra obyvatel na místní úrovni. Když ale vezmeme v úvahu fakt, že podobná uskupení vznikala již od 80. let 19. století, nabízí se otázka, proč ke sjednocení došlo až roku 1910. Existovalo pro to několik důvodů.

V první řadě se stávající vojenské skupiny orientovaly na jiný druh aktivit, než mělo být podle Tanaky vzdělávání a šíření vojenských hodnot mezi civilní obyvatelstvo. Zpočátku nabízely svým členům pouze příležitost k praktikování bojových umění a k společnému popíjení. Takovýto charakter spolků se ale později změnil, začaly se angažovat ve vojenské výchově, sebekultivaci, zvýšení prestiže armády, ale i ve snaze stát se modelem pro komunitu. Stále však jejich počet nebyl příliš vysoký, to se změnilo až, jak už bylo uvedeno, po konfliktech s Čínou a Ruskem, které zároveň pomohly ještě specifičtěji vyprofilovat okruh aktivit.

V té době Jamagata tyto skupiny cíleně podporoval, ale to, co se stalo jedním z důvodů pro sjednocení, byla Tanakova obava, že se spolky stanou příliš nezávislými a jejich přístup k armádě se tak bez jednotné kontroly a disciplíny

⁴⁹ ibid, str. 96

může posunout nežádoucím směrem. Sjednocení v roce 1910 zajistilo přímou kontrolu armády nad pobočkami v celém Japonsku.

Dalším důvodem byla Tanakova zkušenost ze studijního pobytu v Rusku a následně z rusko-japonské války. Příčiny neúspěchu ruské armády podle něj spočívaly ve faktu, že společnost armádu nepodporovala a obával se, aby podobný společenský vývoj nepostihl i Japonsko. Jednu z příčin těchto problémů spatřoval ve špatných vztazích ruských důstojníků s řadovými vojáky, neboť právě ti zastupují v každé armádě obyvatelstvo jako takové a napjaté vztahy s důstojníky tak jenom zvětšují propast mezi armádou a ostatní společností. Asociace proto měla sloužit také jako nástroj proti takovému odcizení. Vojenský duch a blízké vztahy s vyššími šaržemi neměly existovat jen v kasárnách, ale v každé místní pobočce Asociace.

Sjednocení urychlila jistě i politická situace první dekády 20. století. Odcizování se armádě a vojenským hodnotám bylo pro Tanaku a další armádní představitele způsobeno úpadkem tradičních japonských vojenských hodnot, na což měl mít vliv import „dekadentních“ západních myšlenek, jako byl především individualismus, ale i socialismus. Myšlenky, které vyzdvihovaly zájmy jednotlivce, nebo některé skupiny, byly bezpochyby nebezpečné pro politické vůdce, kteří zdůrazňovali především zájmy národa jako celku. Armádní představitelé proti tomu chtěli bojovat nejen potíráním socialistických a dělnických hnutí, ale i šířením tradičních vojenských hodnot a disciplíny, které měly běžný lid uchránit od takových nebezpečných myšlenkových směrů. Sjednocená Asociace měla být tímto ideologicky čistým prostorem pro širokou vrstvu populace.

V této souvislosti by bylo zajímavé zmínit vztah ústředí Asociace k politickým aktivitám jejích členů. Samozřejmě že Tanaka a ostatní chtěli v první řadě izolovat členy Asociace od „špatných“ politických názorů, ovšem zejména po rusko-japonské válce se snažily i již zavedené a akceptované politické strany

rozšířit svůj vliv na venkov mezi politicky nevzdělaný lid. V takové atmosféře Tanaka urychlil sjednocení Asociace a později nepřímou zakazoval členům angažovat se v jakýchkoli politických aktivitách, ovšem za to sklídl kritiku od politických stran, které argumentovaly tím, že nemůže brát rezervistům volební právo. Ústředí se proti tomu ohrazovalo nejrůznějšími argumenty, faktem však je, že politickou aktivitu u svých členů nevidělo rádo a vyvíjelo na ně v tomto ohledu nepřímý nátlak.⁵⁰

Tato atmosféra byla několikrát rozčeřena nejrůznějšími impulsy, jako byla otázka rozšíření počtu divizí, výroky Minobeho Tacukičiho nebo fakt, že v polovině 20. let Tanaka předsedal politické straně *Seijūkai*, ovšem stanovisko armádních představitelů bylo v tomto ohledu, minimálně do r. 1936, jednotné.

Jedním z praktických důvodů sjednocení byla konečně i výše zmíněná příprava na totální válku jako nový druh vedení boje mezi národy, v němž nevíteží silnější armáda, ale silnější národ. Tento nový koncept sice nejvíce ovlivnil armádní špičky až po vypuknutí první světové války roku 1914, ale Tanaka a další si byli vědomi přípravy armády na takový typ války již po Kodžimově zprávě. Nejlepší přípravou a způsobem jak docílit národní jednoty pak byla bezpochyby výchova obyvatel v duchu hesla „dobří občané jsou dobří vojáci“ a sjednocená Asociace byla pro takovou výchovu skvělým prostředkem.⁵¹

Tanaka nutnost přípravy na totální válku zdůrazňoval i v dalších letech a úspěšnost podmiňoval také právě uvědoměným přístupem rezervistů, například v roce 1915 při shromáždění představitelů Asociace prohlásil doslova, že „rezervisté musí dosáhnout cíle stát se dobrými vojáky a dobrými občany a uplatňovat svůj vliv (pro potřeby přípravy na totální válku) ve svých místních

⁵⁰ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 113

⁵¹ Smethurst, The Creation of the Imperial Military Reserve Association in Japan, str. 821 - 828

komunitách“⁵².

Po ideologické stránce bylo hlavním účelem založení Asociace šíření vojenského hodnotového konceptu sjednoceného termínem „vojenský duch“ (*gundžin seišin*, 軍人精神). V zásadě nešlo o žádný ucelený soubor nařízení či jednotnou ideologii, kterou se měli vojáci řídit, ale dobře odráží myšlenkový odkaz sdílený vojenskými představiteli kliky *Čóšúbacu*. První definice těchto zásad byla obsažena již v Císařském výnosu vojákům a námořnictvu (*Rikukaigun ni tamawaritaru čokuju*, 陸海軍に賜りたる勅諭)⁵³ vydaném z Jamagatova popudu roku 1882, který ještě doplnil Jamagatovo Ponaučení vojákům (*Gundžin kunkai*, 軍人訓戒) z roku 1878. Výnos zdůrazňoval tradiční vojenské hodnoty, především pak pět z nich, jmenovitě loajalitu císaři (*čúsecu*, 忠節), vychování (*reigi*, 礼儀), udatnost (*bujú*, 武勇), věrnost (*šingi*, 信義) a skromnost (*šisso*, 質素).⁵⁴

Zajisté nelze říci, že by takové hodnoty nebyly vyžadovány i v jiných armádách, ovšem v japonských poměrech byl tento vojenský duch často identifikován i s civilním obyvatelstvem, k těmto hodnotám se otevřeně hlásili i nejvyšší civilní státní představitelé, jako byl například Ókuma Šigenobu⁵⁵, a proto byly tyto zásady často alternativně nazývány jako „japonský duch“ (*nippon seišin*, 日本精神⁵⁶). Tanaka a jeho kolegové, v zájmu dalšího posílení identifikace civilního a vojenského obyvatelstva, přidali k vojenskému duchu ještě další tři klíčová ideologická hesla: „všichni občané jsou vojáci“ (*kokumin kaihei*, 国民皆兵), „jednota a svornost“ (*dankecu ičči*, 團結一致) a „dobří občané jsou dobří vojáci“ (*rjómin rjóhei*, 良民良兵).⁵⁷

⁵² Tanaka Giiči denki, cit. in: Smethurst, Social Basis, str. 25

⁵³ viz příloha č. 2

⁵⁴ Fudžii, op. cit., str. 21

⁵⁵ ibid, str. 22

⁵⁶ často ztotožňováno i s pojmem 大和魂

⁵⁷ Smethurst, The Creation of the Imperial Military Reserve Assoc. in Japan, str. 816 - 817

První z těchto hesel bylo po čistě vojenské stránce odrazem snahy najít mezi obyvatelstvem co nejširší základnu pro armádu, poskytnout co největšímu procentu mužské populace vojenský trénink a v době ohrožení tuto základnu využít při mobilizaci. Po ideologické stránce se však jedná o vizi společnosti, která je, stejně jako armáda, disciplinovaná a je řízena vertikálními vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Jednoduše řečeno, Japonsko mělo být zemí vojáků, ne však v tom smyslu, že by všichni Japonci měli sloužit v armádě, ale zemí, kde jsou občané disciplinovaní, pracovití a ochotní podřazovat osobní zájmy zájmům národním, stejně jako vojáci. Byl to v podstatě praktický záměr, který měl zemi přiblížit ideálu „bohatá země, silná armáda“.

„Jednota a svornost“ bylo heslem, které vertikální vojenské vztahy posouvalo do humánnější roviny. Tato vize byla bezpochyby inspirována konfuciánským myšlením, neboť si vzala za vzor vztahy uvnitř rodiny. Tanaka často zdůrazňoval potřebu hierarchického společenského uspořádání, na jehož vrcholu stojí císař a vrcholní úředníci jako otec, níže jsou vysloužilí vojáci a lokální představitelé jako starší bratři a nejnižší jsou branci a mládež jako děti. Tento model ostatně existoval i uvnitř armády.

Zároveň si byl Tanaka vědom, že na podobných vztazích je postavena i místní komunita na venkově. Proto bylo v jeho zájmu tento systém zachovat, podpořit a podřídit mu i podobu místních poboček Asociace. Věděl, že tyto dvě struktury se takovým způsobem budou moci hladce prolnout, zajistí tak přijetí a podporu poboček v prvním plánu a umožní nenásilné šíření militaristických myšlenek v plánu druhém. Z tohoto důvodu také zdůrazňoval, že do vedení místních poboček mají být dosazovány osoby s vysokým postavením a vojenskými hodnostmi.⁵⁸

Tanaka i Jamagata sdíleli myšlenku obsaženou v heslu „dobří občané jsou

⁵⁸ Smethurst, *The Creation of the Imperial Military Reserve Association in Japan*, str. 818; Fudžii, *op. cit.*, str. 25

dobří vojáci“, neboť dobří občané měli být dobrými vojáky ad definicione. Zachování místní hierarchie tak bylo to samé, jako zachování vojenské disciplíny v armádě. Asociace měla fungovat na principu obousměrného a vzájemně se posilujícího uplatňování vlivu mezi místní komunitou a pobočkami, přičemž představitelé obou struktur spolupracují na udržování pořádku, vzdělávání a obecně prospěšných aktivitách. Tento koncept byl z Tanakovy strany mistrovským tahem a zároveň klíčem k úspěchu pro nastartování procesu militarizace široké sociální základny.

2.6. Další oblasti vlivu armádních kruhů

2.6.1. *Mládežnická asociace*

Asociace rezervistů sdružovala muže, kteří prošli lékařským vyšetřením při odvodu, ovšem nemuseli nutně sloužit v aktivní službě. Skutečnost byla taková, že zhruba polovina členů aktivní vojenskou službu nikdy neabsolvovala.⁵⁹ Věkové rozpětí členů bylo dané – 22 až 40 let.

Po celé zemi však na lokální úrovni existovaly také Mládežnické spolky – *wakamono-gumi* (若者組)⁶⁰, podobně jako existovaly vojensky organizované spolky před sjednocením Asociace a jejich počet šel do tisíců⁶¹.

Wakamono-gumi měly v místní komunitě důležitou sociální roli, a to již v období Tokugawa. Na mnoha místech bylo členství v takovém spolku podmínkou pro kompletní a úspěšné sociální začlenění do komunity. Existence *wakamono-gumi* zajišťovala neoficiální výchovu mládeže k dospělosti a kulturní reprodukci komunity, k čemuž bylo využíváno nejrůznějších rituálů, formálních pravidel a sociálního tlaku, které měly zdůraznit důležitost a užitečnost těchto skupin.

⁵⁹ Smethurst, *The Creation of the Imperial Military Reserve Association in Japan*, str. 815

⁶⁰ také *wakamono nakama* (若者仲間)

⁶¹ Tipton, E. K.: *Society and the State in Interwar Japan*. 1. vydání, Routledge, 1997, str. 102

Kromě této úlohy členové *wakamono-gumi* vykonávali mnoho užitečných prací pro komunitu, jako byla zemědělská výpomoc, těžba dřeva, opravy veřejného majetku, apod. Na počátku 19. století se spolky staly také nástrojem nátlaku na oficiální instituce a místní autority, vyžadovaly například speciální dny volna, kulturní vyžití a hájily nejrůznější zájmy nejširších vrstev obyvatelstva.⁶²

Charakter a účel *wakamono-gumi* se po restauraci Meidži spolu s vnitropolitickou situací a společenskou atmosférou poněkud změnil, nicméně spolky byly i nadále důležitou součástí kulturně-společenského života obcí. Na počátku 20. století byly již oficiálními uskupeními a spadaly pod jurisdikci Ministerstva školství (*Monbušó*, 文部省) a Ministerstva vnitra (*Naimušó*, 内務省), které je aktivně podporovaly.

Členy byli chlapci a mladí muži, nejčastěji mezi 14 a 25 lety, někde však byla horní mez posunuta až k 35 letům věku. Členství nepodmiňovalo vzdělání či fyzická schopnost, v místní komunitě tak měly tyto spolky více členů než pobočky Asociace a navíc bylo běžným jevem, že více než polovina rezervistů byla zároveň členy Mládežnického spolku.⁶³

Aktivita mládežnických spolků se v této době zaměřovaly na vzdělávání a tělovýchovu členů, ale opět také na nejrůznější práce pro komunitu a jako takové si udržely svou existenci jakožto organická součást fungování obce, která si zároveň uvědomovala jejich důležitost a užitečnost. Kvůli přirozenému vzájemnému propojení s rezervistickými skupinami (co do členství a okruhu aktivit) mládežnické spolky často vedli a na jejich aktivitách se podíleli právě rezervisté.

Armáda si brzy všimla blízkého vztahu obou spolků a rozhodla se této

⁶² The Cambridge History of Japan, 5. svazek, str. 80 - 81

⁶³ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 149

situace využít. Především Tanaka, jehož vizí byla výchova co nejširší vrstvy populace ve vojenském duchu, si uvědomil, že převzetím iniciativy v administraci mládežnických spolků by získal pro své výchovné plány novou, širokou platformu. Ba co více, právě výchova mladých mužů mohla připravovat armádě kvalitnější a ideologicky poplatnější brance a zároveň pomoci následně rozšířit členskou základnu Asociace rezervistů. Na druhou stranu převzetí kontroly nad činností mládežnických spolků by umožňovalo využít rezervistů k vlastenecké výchově a indoktrinaci mladé generace.

Rok po založení Asociace rezervistů se Terauchi Masatake vyjádřil ve smyslu, že pobočky rezervistů by se měly s mládežnickými skupinami ještě více sblížit a sjednotit aktivity tak, aby se z chlapců v budoucnu stávali rezervisté. Sám Tanaka také velice brzy začal přemýšlet, jakým způsobem by obě skupiny mohl sblížit a získat přímou kontrolu nad mládežnickými spolky. V roce 1914, po návratu z cesty po Evropě, začal vyjednávat s ministerstvy, v jejichž kompetenci tyto spolky byly, možnou reorganizaci, sloučení a založení centrálního vedoucího orgánu mládežnických spolků.

Následujícího roku obě ministerstva zahájila jednání s jednotlivými spolky, zatímco Tanaka svou představu sjednocení převedl do písemné podoby a 700.000 výtisků rozeslal do škol, mládežnických spolků a rezervistických poboček po celé zemi. Tento návrh sestával z pěti hlavních bodů: 1) věk členů měl sahát od zakončení povinné (tehdy šestileté) školní docházky do odvodu, tj. do 20 let, 2) pobočky neměly sloužit pouze pro potřeby místní samosprávy, ale především být vzdělávací organizací podrobující se centrálnímu vedení, 3) měly být pevně svázány s Asociací rezervistů, 4) účelem měla být kultivace těla a ducha, 5) a také sjednocení myšlení mladé generace (samozřejmě ve prospěch armády). 15. září 1915 obě zmíněná ministerstva společně vydala instrukce k sjednocení a tím vznikla Národní mládežnická asociace (*Dainippon seinendan*,

大日本青年団).⁶⁴

Tanaka předem své plány konzultoval ještě s Teraučim, který však byl ve svých názorech ještě vyhraněnější a představoval si mládežnickou asociaci jako prostor s přísnou disciplínou, kde by členové zároveň obdrželi vojenský trénink, což se však nemohlo setkat s pozitivní odezvou. Snaha sjednotit mládežnické spolky se totiž setkávala s nesouhlasem veřejnosti, která se oprávněně obávala, že takový krok povede k ovlivňování mládeže armádou prostřednictvím rezervistů.

Podobné argumenty zaznívaly i ze stran angažovaných ministerstev a Tanaka tak musel o svém záměru, tedy podřízení aktivit mládežnické asociace rezervistickému vedení, mluvit jen opatrně a celý proces si vyžádal z jeho strany notnou dávku diplomacie a vyjednávání s ministerstvy, parlamentem i se zástupci tisku.⁶⁵

Podle vysvětlujícího dopisu, který byl vydán k ustanovení národního ústředí, obě ministerstva vnímala Národní mládežnickou asociaci jako komplement k Asociaci rezervistů, zdůrazňovala její roli na místní úrovni, vzájemnou spolupráci s dalšími lokálními skupinami a její účel v šíření vlasteneckých hodnot a podpoře národních cílů. V dopise byly dále popsány čtyři primární cíle: 1) služba a práce pro komunitu tak jako dříve, nově cílené vzdělávání členů, 2) organizační členění – pobočky ve městech a vesnicích, plus podřízené pobočky v osadách *buraku* (viz 3.1.1.), 3) aktivní podpora místních institucí, především představitelů místní samosprávy, škol, policie, rezervistů a náboženských činitelů, 4) maximální věk 20 let.⁶⁶ Jak je vidět, tyto zásady se příliš neliší od Tanakova návrhu. Přestože se musel v některých svých požadavcích uskrovnit, mohl být s výsledky veskrze spokojen.

Jedním z problémů bylo stanovení maximální věkové hranice na 20 let.

⁶⁴ *ibid*, str. 150

⁶⁵ Smethurst, *Social Basis*, str. 26

⁶⁶ *ibid*, str. 27 - 28

Tanaka si představoval, že člen mládežnické asociace bude ve 20 letech odveden, absolvuje vojenskou službu a po návratu se přirozeně stane členem rezervistické pobočky. Původní *wakamono-gumi* však byly tradiční součástí obcí a měly tak horní věkovou hranici nastavenou podle místních konvencí. Přestože hranice 20 let byla schválena jak armádou, tak ministerstvy, plán narážel na odpor u některých místních vůdců. Tanaka v žádném případě nechtěl zasahovat do tradičních místních poměrů, obě asociace měly být nahlíženy jako na armádě nezávislý subjekt a násilné prosazování vlastní vůle by mohlo vzbudit nesouhlas a nevoli vůči armádě jako takové. Neústupností byl proto donucen ke kompromisu.

V roce 1920 byla horní věková hranice posunuta na 25 let, s výjimkami, které v případech některých komunit činily dokonce až 42 let.⁶⁷ Tento ústupek může být interpretován i jako uvolnění armádního vlivu nad mládežnickou asociací a je faktem, že v pozdějších letech existovaly snahy osamostatnit se od vlivu rezervistů, ale lze se domnívat, že nešlo o zásadní narušení Tanakových plánů, neboť se tak pouze znovu objevil fenomén, kdy mladí muži byli zároveň členy obou organizací. Po opuštění mládežnické skupiny pak byli přirozeně vhodnými adepty na vedoucí jejích aktivit.

Nepřímý vliv armády tak jistě zásadně ovlivněn nebyl. Zároveň Tanaka od počátku minimalizoval účast armádních představitelů v organizačním výboru – jediným zástupcem armády byl sám Tanaka, který navíc roku 1919 z funkce odstoupil a stal se pouze poradcem.

Co se týče aktivit, v rámci sjednocení činností obou skupin byly veřejně prospěšné práce zastávané mládežnickými skupinami zařazeny do kompetence rezervistů, tak, aby byl zdůrazněn především výchovný charakter organizace a zároveň místní pobočky rezervistů byly nabádány k tomu, aby se od této chvíle na takových aktivitách podílely. Tělovýchovné vzdělávání a vojenský dril byly

⁶⁷ *ibid*, str. 31

svěřeny vedoucím z řad rezervistů, kteří měli v tomto ohledu poměrně volnou ruku. Měli vést takový výcvik, který považovali za nejvhodnější pro mladé muže a využívat k tomu stávající školní či vojenská zařízení. Tanaka sám navrhl různé druhy aktivit, jako branná cvičení, atletické soutěže apod.

Problematika sjednocení aktivit obou organizací, resp. podřízení aktivit mládežnické asociace rezervistům, byla pro Tanaku zásadním problémem, pro jehož účely vytvořil v rámci centrálního ústředí speciální úřad, v jehož čele stál od roku 1916 Jamamoto Takinosuke, nazývaný též jako „otec mládežnické asociace“.⁶⁸

Společné aktivity obou organizací dále zahrnovaly vlastenecké obřady, výpomoc při živelních pohromách a další práce pro komunitu podobné těm, které již dříve vykonávali rezervisté, vzájemně se tedy doplňovaly a spolupracovaly. Vzhledem k faktu, že v roce 1935 sdružovala mládežnická asociace kolem 2,7 milionu členů⁶⁹, je nabíledni, že rezervisté ovlivňovali obrovský počet mladých Japonců i přesto, že oficiálně jejich vedení nezajišťovali.

Proto lze tvrdit, že i tímto způsobem armáda dosáhla vyššího společenského začlenění Asociace rezervistů do místních komunit, neboť usměrňování aktivit mládeže ze strany v tu dobu již respektované organizace muselo být místními komunitami přijímáno vesměs pozitivně. Tanaka v podstatě využil stávajícího subjektu, jehož *raison d'être* nemohl být zpochybněn, sblížil jej se svými rezervisty a získal si tak novou základnu pro militarizační výchovný mechanismus.

2.6.2. *Mládežnická výcviková střediska*

Společenská atmosféra 20. let 20. století se již nesla v poněkud jiném

⁶⁸ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 150 - 151

⁶⁹ Smethurst, Social Basis, str. 74

duchu než na přelomu doby Meidži a Taišó (大正, 1912 – 1926), v důsledku vzestupu demokratických proudů a trendů v zahraniční politice si veřejnost žádala snížení nákladů na zbrojení a prestiž armády obecně upadala. Roku 1924 došlo ke snížení výdajů na armádu, která tak přišla o čtyři divize.⁷⁰

Pokles vládních výdajů na obranu připravil armádu přibližně o třetinu finančních prostředků, někdejší ministr armády – generál Ugaki – však vážněji neprotestoval. Rozhodl se stávající prostředky využít na modernizaci a mechanizaci armády. Roku 1926 inicioval „reorganizaci armády“ (*gunbi seiri*, 軍備整理), jejíž součástí bylo vytvoření mládežnických výcvikových středisek (*seinen kunrendžo*, 青年訓練所). Mnoho důstojníků ze zrušených divizí navíc našlo nové uplatnění, coby vojenští instruktoři v těchto střediscích a na středních školách (povinný vojenský výcvik na školách byl zaveden již roku 1886).

Vznik výcvikových středisek byl odpovědí na Tanakovy obavy, jak si za nepříznivého veřejného mínění udržet vliv na výchovu mládeže. Plány na jejich vytvoření Tanaka osnoval spolu s Ugakim a ministrem vzdělání Okadou Rjóheiem, pod jehož pravomoc následně střediska spadala. Okada tento záměr podporoval, neboť „věřil, že systematický vojenský výcvik pomáhá budovat fyzicky a morálně silné, vlastenecké občany“.⁷¹ Tanaka, v té době předseda politické strany *Seijūkai*, se za Ugakiho přimlouval i u ministerského předsedy Kató Kómeie, jehož vláda nakonec roku 1926 tento plán schválila.⁷²

Střediska formálně vznikla výnosem z 20. dubna 1926. Plán obcím ukládal povinnost zřídit a financovat čtyřleté školy pro mladé muže mezi 15 a 20 lety, kteří nepokračovali ve studiu na středních či vyšších školách. Žáci během čtyř let absolvovali asi 800 hodin výuky, z toho asi polovinu činil vojenský výcvik vedený rezervisty. Jednou do roka navíc přicházel zkontrolovat vojenské

⁷⁰ Reischauer, Craig, op. cit., str. 235

⁷¹ Smethurst, Social Basis, str. 39

⁷² Kitaoka, Š.: The Army as a Bureaucracy: Japanese Militarism Revisited. In: The Journal of Military History, vol. 57, no. 5, Special Issue, Oct 1993, str. 76 - 77

schopnosti studentů velitel místní vojenské oblasti.⁷³ Opět tak, podobně jako v případě mládežnické asociace, šlo o nepřímé ovlivňování mládeže skrze armádu.

Mládežnická asociace a výcviková střediska od té doby fungovaly paralelně a svou činností se do určité míry kryly. Střediska se však oproti asociaci, která stále vykonávala i důležité práce pro komunitu, více soustředila na vojenskou výchovu, a proto na některých místech pobočky asociace otázky výchovy kompletně střediskům přenechaly. Přes dílčí projevy nesouhlasu bylo otevření poboček vesměs vnímáno pozitivně (pochopitelně zejména na venkově) a jejich počet rostl, takže roku 1934 bylo po celé zemi asi 15.000 center, v nichž studovalo asi 40% způsobilých mladých mužů.⁷⁴

Roku 1935 došlo ke sloučení výcvikových středisek se speciálními technickými učilišti (*džicugjó hošú gakkó*, 実業補習学校), která byla vytvořena vládou mezi lety 1893 a 1894 a poskytovala specializovanou výuku absolventům základních a středních škol, kteří nepokračovali studiem na vyšší úrovni. Specializovala se především na technické znalosti a zemědělství, byla tedy zakládána spíše na venkově.

Sloučením vznikly tzv. Mládežnické školy (*Seinen gakkó*, 青年学校)⁷⁵. Studentská základna původních výcvikových středisek se tím rozrostla přibližně o polovinu a navíc byla rozšířena o asi půl milionu dívek, které v té době učiliště studovaly. Sloučen byl i učební plán, přičemž čas věnovaný vojenskému výcviku se o něco zkrátil (dívkám od něj byly osvobozeny). Studie místních poměrů ve vesnici Sekišiba (provincie Fukušima) Kerryho Smithe se o osnovách sloučených učilišť zmiňuje následovně:

„Nové osnovy kombinovaly aspekty praktického, odborného výcviku s instruktáží morálního a vlasteneckého obsahu a dále poskytovaly vojenský výcvik pro chlapce a ekvivalent kurzů domácí ekonomiky pro dívky –

⁷³ Conroy, Wray, op. cit., str. 277

⁷⁴ Smethurst, Social Basis, str. 41

⁷⁵ ibid, str. 42 - 43

studentky.⁷⁶

Po roce 1935 studovala na sloučených školách asi polovina mladých mužů schopných studia, na venkově to bylo až 80%. Od roku 1939 byla docházka ustanovena povinnou a do roku 1943 tak Mládežnické školy navštěvovalo téměř 80% všech mladých mužů a žen mezi 16 a 20 lety věku.⁷⁷

2.6.3. Obranná asociace žen

Oblast vlivu armády od dvacátých let zasahovala velkou část mužské populace, od mládeže až po čtyřicátníky. Existovaly však také snahy podrobit vlastenecké výchově i ženy? Faktem je, že do třicátých let armáda neměla přílišnou potřebu ovlivňovat také ženskou část populace, protože většinou platilo, že pokud se společensky angažovali muži, jejich manželky je v jejich aktivitách podporovaly. Tato otázka však začala být pro armádu zajímavá v atmosféře příprav na totální válku.

Ve dvacátých letech armáda podnikla pouze dva menší kroky s cílem ovlivnit ženskou část populace. Nejprve se snažila získat vliv nad existujícími skupinami Společnosti vlasteneckých žen (*Aikoku fudžinkai*, 愛国婦人会), druhým krokem bylo vydávání dalšího časopisu Asociace rezervistů určeného především ženám – Náš dům (*Wagaie*, 我家). Ženy však již dříve automaticky pomáhaly rezervistickým a mládežnickým skupinám v různých pracích pro komunitu, proto Tanaka, Ugaki a další neviděli větší potřebu tento fenomén měnit.

Po událostech na počátku 30. let, jako byla japonská účast na Londýnské námořní konferenci a Mandžuský incident, však tito představitelé začali vnímat mezinárodní a vnitrostátní vývoj jako silnou hrozbu pro národní jednotu. V této době se v Ósace spontánně objevila skupina žen, která se rozhodla veřejně

⁷⁶ Smith, K.: *A Time of Crises: The Great Depression and Rural Revitalization*. 1. brožované vydání, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts) and London 2003, str. 39

⁷⁷ Smethurst, *Social Basis*, str. 43

podporovat své manžely, většinou důstojníky, otevřeným prosazováním vlasteneckých hodnot a výpomocí vojákům v aktivní službě. Poté, co začaly vznikat podobné skupiny na mnoha místech Japonska, armáda již bez větších problémů nastartovala sjednocující proces a roku 1932 tak vznikla sjednocená Obranná asociace žen Velkého Japonska (*Dainippon kokubó fudžinkai*, 大日本国防婦人会).⁷⁸

Armádní vliv na tuto organizaci byl od počátku značný, sama si přisvojila úlohu „dozorčího vedení“, přičemž Ministerstvo školství a Ministerstvo vnitra mělo v tomto případě pouze „vedoucí pravomoci“. Ústředí asociace bylo přímo na Ministerstvu armády. Generálním ředitelem byl vždy vysoce postavený důstojník a ostatní vůdčí posty obsazovaly ženy – zpravidla manželky vyšších důstojníků. Struktura poboček kopírovala rezervistickou asociaci a na místní úrovni pobočky podléhaly rezervistickému vedení.⁷⁹ Jednalo se tedy o podobnou provázanost jako v případě mládežnické asociace a v praxi šlo tedy o stejnou kontrolu ze strany armády.

Jistým problémem byla preexistence výše zmíněné Společnosti vlasteneckých žen, která se vůči Obranné asociaci vymezovala. Nejednalo se v žádném případě o celonárodní organizaci s všeobecným členstvím, sdružovala hlavně ženy ze sociálně vyšších vrstev. Její aktivity byly v porovnání s Obrannou asociací omezené, šlo především o poskytování pomoci vojákům na frontě. Své aktivity se sice společnost snažila rozšířit po vzniku sjednocené konkurenční Asociace, avšak ta měla aktivní podporu armády a vlády a také širokou členskou základnu, díky čemuž se velmi brzy integrovala do místních komunit.

Počet členek Obranné asociace velice rapidně narůstal, takže roku 1938 činil téměř 8 milionů žen a armáda tak kontrolovala obří organizaci s pobočkami

⁷⁸ Tipton, op. cit. str. 22

⁷⁹ Smethurst, Social Basis, str. 45 - 46

v každém městě a vesnici po celém Japonsku.⁸⁰

⁸⁰ ibid, str. 44 - 45

3. Struktura a způsob fungování

3.1. Organizační struktura – centrální a lokální správa

Sjednocení místních rezervistických sborů do celonárodní asociace s sebou přineslo nutnost vytvořit organizační systém, který by zajišťoval hladkou komunikaci mezi hlavním ústředím a jednotlivými pobočkami na té nejnižší úrovni. Transformační proces byl již zhruba popsán v oddíle 2.2.3., předmětem této kapitoly bude samotné organizační členění po sjednocení.

Organizační struktura Asociace rezervistů využívala dvojí členění – vojenské na vyšší úrovni a civilní na úrovni nižší. Vojenské členění rozdělovalo Japonsko na 74 plukovních oblastí, po reformě armády roku 1925 se počet snížil na 57. Tyto oblasti ne vždy odpovídaly členění civilnímu, tedy hranicím 47 prefektur.⁸¹

Samotná struktura pak vypadala následovně. Na vrcholu stálo ústředí (*honbu*, 本部) spadající pod vládní kancelář pro vojenské záležitosti a zároveň na ně dohlížel přímo ministr armády. Na nižší úrovni stála velitelství na úrovni plukovních oblastí – právě zde se stýkalo vojenské a civilní vedení Asociace. Nad těmito regionálními velitelstvími (*šibu*, 支部) měl totiž přímý administrativní dohled velitel místní divize a veškerou administrativu vyřizovalo plukovní velitelství. Na nižší úrovni stály okresní pobočky (*gunbu*, 郡部).

Zajímavé je, že administrativní členění na okresy (*gun*, 郡), kterých bylo 15 až 20 v jedné prefektuře, bylo roku 1926 oficiálně zrušeno, nicméně armáda tohoto členění využívala nadále, stejně tak v obecném povědomí okresy přetrvávaly jako tradiční oblastní členění a obyvatelé byli na příslušnost ke svému okresu hrdí. Každý takový okres se vyznačoval vlastními zvyky a

⁸¹ Smethurst, Social Basis, str. 52

tradicemi. V roce 1936 byl počet těchto okresů stále udáván číslem 627.⁸²

Ještě níže existovaly místní pobočky (*bunkai*, 分会), kde už se angažovala pouze místní samospráva.⁸³ Na nejnižší úrovni pak stála ještě komunita *buraku*, o kterých bude pojednáno dále.

Charakter regionálních velitelství byl však poněkud vágní. Jejich náplní bylo především administrativní sjednocování podřízených poboček, avšak byla to funkce víceméně symbolická, která měla demonstrovat armádní kontrolu nad celou organizací.

Založení Asociace rezervistů provázely různé ceremonie spojené se zakládáním poboček a ústředí na různých úrovních, v případě regionálních velitelství se však žádné zásadní změny neudály, na plukovním velitelství pouze přibyla nová cedule a místní velitel obdržel nový titul.⁸⁴ Tato velitelství tak byla pouze jakýmsi nárazníkem mezi pobočkami a ústředím, které mělo na starost z větší části pouze personální záležitosti. Nicméně, ústředí a regionální velitelství kopírovala systém vojenského členění, od této úrovně níže fungovaly pobočky víceméně samostatně, bez účasti vojáků a důstojníků v aktivní službě, a to do té míry, že byly nezávislé i na obecních kancelářích pro vojenské záležitosti.⁸⁵

Okresní pobočky měla nejenom Asociace rezervistů, ale i mládežnická a ženská asociace, přestože poslední jmenovaná vznikla až po zrušení okresů. Vedoucí těchto poboček byli zpravidla samotní členové (nikoli vládní úředníci), které si vybírali a volili vedoucí místních poboček. Tito vedoucí představovali vrchol pomyslné pyramidy, která měla základnu tvořenou pobočkami na úrovni *buraku*. Další záležitosti přebíral již armádní úřednický systém vedoucí až do ústředí v Tokiu.

Co se týče mládežnických výcvikových středisek, ta okresní ústředí

⁸² Embree, J. F.: *A Japanese Village Suye Mura*. 1. vydání, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., London 1946, str. 16

⁸³ Inomaki, op. cit., str. 2

⁸⁴ *Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan*, op. cit., str. 97

⁸⁵ Kidžima, op. cit., str. 164

neměla, neboť kopírovala organizační strukturu základních škol. Je však třeba dodat, že velkou část učitelů a drtivou většinu studentů tvořili členové Asociace rezervistů, resp. Mládežnické asociace, které okresní ústředí měly, a tudíž si lze představit, že vyřizovaly i část agendy spojené s provozem středisek, jakkoli tato spadala pod jurisdikci Ministerstva školství.

3.1.1. *Buraku*

Termínem *buraku* (部落) se označuje nejnižší správní jednotka vesnice, jakožto tradičně základní zemědělská jednotka. V místní komunitě bylo dělení vesnice na několik *buraku* naprosto přirozené, přestože nešlo o oficiální administrativní dělení. Naopak, již od doby Meidži byla vládou vyvíjena snaha sjednotit osady *buraku* a menší vesnice do větších správních celků.

Před rokem 1868 existovalo po celém Japonsku asi 70.000 vesnic (*mura*, 村), zatímco roku 1936 se následkem sjednocovacího procesu toto číslo snížilo na asi 10.000.⁸⁶ Vláda se snažila odstranit tradiční povědomí obyvatel a vytvořit širší samosprávné celky, které měly sjednocené administrativní a správní orgány a fungovaly jako nejnižší samosprávní jednotky. Tyto sjednocené vesnice za tímto účelem označovaly stejným termínem – *mura*, termín *buraku* je umělý a vznikl až mnohem později.⁸⁷

Místní obyvatelé však měli nadále potřebu rozlišovat původní jednotky sjednocené vesnice. V povědomí tak stále zůstávaly názvy původních vesnic (sjednocená vesnice zpravidla získala název podle některého z původních místních názvů, popřípadě kombinací znaků obsažených v několika původních názvech), které se začaly označovat termínem *óaza* (大字). Tyto jednotky fungovaly nadále stejným způsobem, jako před sloučením, s výjimkou obecních úřadů, škol, zemědělských družstev apod. Z administrativních důvodů (jako bylo

⁸⁶ Embree, op. cit., str. 17

⁸⁷ Smethurst, Social Basis, str. 54

vybírání daní apod.) byly jednotky *óaza* rozděleny ještě na čtvrti *ku* (区), obecní úřad jmenoval pro tyto účely do každé čtvrti *ku* zástupce (*kučó*, 区長).

Z hlediska *buraku* je však situace ještě složitější, neboť tyto většinou nekopírovaly hranice žádných oficiálních správních oblastí. Celky *óaza* sdružovaly několik *buraku*, avšak dělení na čtvrti *ku* intuitivní hranice *buraku* málokdy respektovalo.⁸⁸ Co tedy termín *buraku* přesně označuje a proč bylo toto dělení pro místní obyvatele tak důležité, že tvrdošijně přetrvávalo navzdory vládním snahám?

Jednotku *buraku* tvořilo několik usedlostí (nejčastěji kolem 20 rodin) obklopených hospodářskými pozemky. Již od nejstarších dob si obyvatelé těchto usedlostí vzájemně vypomáhali především při pěstování a přesazování rýže, neboť tento způsob zemědělství je ze své podstaty relativně náročný a spolupráce více rodin při výstavbě a údržbě zavlažovacího systému je klíčová. Staletími se tak zformovaly pevné sociální vztahy rolnických komunit, které měly na venkově vždy vysokou důležitost a jsou příčinou sociálně-psychologických zvláštností s důsledky přetrvávajícími do dnešních dob, jak poznamenává také např. Janet E. Hunter.⁸⁹ Tyto komunity lze v podstatě nahlížet jako rozšíření základní sociální jednotky – rodiny.

Buraku měly svého představeného, kterého si neoficiálně volily jednotlivé rodiny (každá měla pouze jeden hlas), který organizoval společné aktivity, ať už šlo o zemědělství, či o stavbu domu, pomoc při požárech a živelných katastrofách, náboženské slavnosti, atd.⁹⁰

Zároveň existovaly ještě menší skupiny zvané *kumi* (組み), které sdružovaly tři až pět rodin. Tyto skupiny zajišťovaly hladký průběh aktivit v rámci *buraku* tím, že mezi své členy rozdělovaly nejrůznější povinnosti, které s

⁸⁸ Embree, op. cit., str. 18

⁸⁹ Hunter, J. E.: *The Emergence of Modern Japan: An Introductory History since 1853*. 1. vydání, 6. dotisk, Longman, London 1989 (1993), str. 66

⁹⁰ Embree, op. cit. str. 20

těmito aktivitami souvisely, jako byl úklid, zajištění drobného pohoštění atd. zejména při náboženských slavnostech, údržba veřejného majetku, jako byly mosty, čluny či zavlažovací systém a výroba materiálu pro společné využití (provazy, olej, rohože, apod.). Každý takový úkol byl specifikován na tabuli k tomu určené, tzv. *bančó* (番帳), na níž byla sepsána jména členů *kumi*. Každý rok měl přitom daný úkol na starosti jiný člen (rodina) *kumi* podle daného pořadí, které bylo rotační.⁹¹ Nicméně činnost *kumi* byla namířena především na *buraku* jako celek.

Původní vojenské a veteránské skupiny před sjednocením Asociace fungovaly právě na úrovni *buraku*. Armáda si byla tohoto tradičního členění vědoma a rozhodla se stabilizovat nejnižší pobočky Asociace stejným způsobem. Důvody pro toto rozhodnutí jsou zřejmé: pro úspěšné přijetí centralizované Asociace místními občany bylo výhodné sjednotit stávající skupiny i s původním členěním, snaha tuto zažitou praxi měnit by se jistě setkala s nevolí.

Okruh aktivit původních skupin zahrnující obecně prospěšné práce byl namířen opět především na *buraku*. Převzetí těchto aktivit pobočkami sjednocené Asociace bylo nenásilným procesem, který měl v první fázi obyvatelstvo přesvědčit o nezávadnosti a užitečnosti Asociace a následně, díky vojenskému charakteru a prosazovaným morálním hodnotám, zvýšit prestiž armádě jako takové.

Tímto způsobem armáda dostala do ruky nástroj, kterým mohla nepřímo a přirozeně šířit své ideály a myšlenky na nejnižší sociální úrovni.

3.1.2. Vedení na místní úrovni

Snaha armádních představitelů nenásilně začlenit pobočky Asociace do místních komunit je patrná nejen na zachování tradičního místního členění, ale i na systému, jakým si pobočky vybíraly své vedení. Tanaka se snažil ponechat

⁹¹ ibid, str. 85

organizacím jistou míru nezávislosti, aby zastřel jejich skutečný účel a vyhnul se negativním reakcím. Pobočky tak mohly svobodně jmenovat místní předáky.

Dvacátý článek stanov Asociace rezervistů volbu vedení stanovil následovně:

„Pobočky budou mít jednoho předsedu a jeho asistenta, několik vedoucích, členů rady a sekretářů. Členové rady budou voleni všemi členy pobočky a ti zase budou volit předsedu, jeho asistenta, sekretáře a vedoucí. Nicméně, v případě předsedy a jeho asistenta musí být volba nahlášena do národního ústředí prostřednictvím regionálního velitelství (*šibu*, 支部). Prezident Asociace (*sósai*, 総裁) je následně oficiálně jmenuje na základě konzultace se sborem starších.“⁹²

V praxi tento systém vypadal tak, že členové rady byli většinou předáci zvolení pobočkami na úrovni *buraku*, kteří dále volili své nadřízené na úrovni obce. Volba neprobíhala formou hlasování, nýbrž postupným dosahováním konsenzu debatou mezi voliteli. Zde se tedy projevovala autonomie odrážející přirozenou místní autoritu volitelů a kandidátů, nicméně armáda si ponechala pravomoc navržené kandidáty schvalovat.

Tento systém prošel několika dílčími změnami, zásadní změnou pak bylo nařízení z roku 1938, podle nějž tokijské ústředí zakázalo pobočkám nezávislou volbu a rozhodlo se dosazovat místí předsedy přímo na doporučení regionálních velitelství. Ve skutečnosti se však o tak radikální změnu nejednalo, neboť regionální velitelství zpravidla akceptovala doporučení podřízených poboček. Výše uvedený systém dosazování vedoucích osob tak fungoval prakticky po celou dobu existence Asociace až do roku 1945.⁹³

Do roku 1938 existovala pro výběr vedení poboček určitá nepsaná kritéria, větší důraz však byl kladen na civilní než na vojenský status.

⁹² Stanovy Asociace rezervistů, 5. oddíl, 20. článek. In: Senjú, 1. číslo, 1910, str. 56 – 61. Cit. in: Smethurst, op. cit., str. 90

⁹³ Smethurst, Social Basis, str. 91

Samozřejmě i vojenská kariéra a hodnost kandidáta zvýhodňovala, nebylo to však pravidlem. Ani armáda netrvala na tom, aby vedoucí poboček byli nutně úspěšní vojáci s vysokou hodností, spíše než to ponechávala pobočkám volnou ruku, aby si dosadily všeobecně respektované osoby. V praxi tak byli vedoucími spíše příslušníci místní majetné a vzdělané vrstvy, kteří na druhou stranu od členů nevyžadovali přísnou vojenskou poslušnost. Pokud už byl do čela pobočky zvolen předák kvůli vojenské kariéře, bylo to vždy v souladu s místními hodnotami a snahou o udržení sociální harmonie.⁹⁴

Podíváme-li se opět na studii Kidžimy Kazuhika, zjistíme, že ve vesnici Macui zastávali klíčové posty ve spolku *Gunjúkai* a později v místní pobočce Asociace příslušníci rodiny Suzuki. Od roku 1903 stál v čele *Gunjúkai* Suzuki Suzudžiró. Po vojenské stránce nijak zásadně nevynikal, v aktivní službě dosáhl hodnosti vyššího vojína (*džótóhei*, 上等兵), což byl víceméně průměr, nicméně byl to bohatý usedlík, který zastával v místní administrativě funkci pokladníka, poté byl místním zastupitelem a nakonec dokonce starostou. V roce 1908 jej v čele *Gunjúkai* vystřídal Morita Fudžijoši, avšak jeho předsednictví trvalo pouze jeden rok a lze předpokládat, že se do této funkce dostal díky aktivní službě a vyznamenání z boje v rusko-japonské válce.

Následujícího roku se předsedou stal Suzuki Gen'iči, syn Suzudžiróa, který v armádě sloužil jako účetní, byl však zároveň absolventem univerzity Waseda. Své předsednictví si udržel až do roku 1910 a po sjednocení Asociace rezervistů pokračoval v předsednictví místní rezervistické pobočky, přičemž jeho otec zastával funkci jeho asistenta.⁹⁵

Tento příklad ilustruje, že přechod místních rezervistických sborů do sjednocené Asociace neznamenal žádné větší změny ani po personální stránce, vedoucími se nadále stávaly obecně uznávané autority. „V případě Macui lze

⁹⁴ Conroy, Wray, op. cit., str. 276

⁹⁵ Kidžima, op. cit., str. 165 - 168

hovořit o zachování úlohy pobočky (Asociace rezervistů, pozn. autora) jakožto komplementárního nástroje kontroly v rukách místních elit.⁹⁶

V případě mládežnické asociace si armádní špičky nemohly dovolit instalovat přímý armádní dozor, proto spolupracovali s civilními ministerstvy, ovšem také s místním vedením a především s rezervisty, kteří velice často v mládežnických pobočkách zastávali vedoucí posty. To bylo ovšem díky struktuře lokálních sociálních vztahů ještě před sjednocením obou organizací přirozeným jevem. Každý předseda rezervistické pobočky se například automaticky stával asistentem předsedy v místní mládežnické pobočce. Další vedoucí funkce zastávali často učitelé, místní zastupitelé, velkostatkáři, policisté, kněží apod.⁹⁷

Po roce 1920, kdy byla posunuta horní věková hranice členů, dostaly mládežnické pobočky povolení vybírat předáky z vlastních členů starších dvaceti let, přesto se ale na mnoha místech udržela praxe vedení z řad rezervistů.⁹⁸ Často však zároveň šlo o osoby se členstvím v obou asociacích. Nicméně rezervisté vedli většinu mládežnických aktivit i když nebyli přímo vedoucími jejich pobočky a byla to právě tato provázanost, která umožňovala armádě uplatňovat svůj vliv na mládež.⁹⁹ Podobná provázanost existovala i v případě mládežnických výcvikových středisek, kde rezervisté vedli především vojenský výcvik, který ovšem tvořil až polovinu výuky pro chlapce.

Vedení poboček Obranné asociace žen tvořilo oproti očekávání jen malé procento manželek rezervistů, tyto pozice zastávaly spíše manželky místních zastupitelů, starostů či ředitelů škol. Tyto pobočky sdružovaly všechny ženy v komunitě od 16 let výše, horní věková mez nastavena nebyla. Manželky rezervistů, tedy mužů mezi 20 a 40 lety, byly zpravidla příliš mladé, než aby mohly v komunitě zastávat takto důležité funkce. Armáda se této praxi nebránila,

⁹⁶ *ibid.*, str. 168

⁹⁷ Tipton, *op. cit.*, str. 102

⁹⁸ Conroy, Wray, *op. cit.*, str. 277

⁹⁹ Pyle, *op. cit.*, str. 63

neboť podobně jako v případě mládežnických poboček, většinu aktivit ženám organizovali opět rezervisté.¹⁰⁰

3.2. Financování

Asociace rezervistů, stejně jako Obranná asociace žen, byly založeny jako privátní organizace, narozdíl od Mládežnické asociace, která oficiálně spadala pod kompetenci ministerstev, proto bylo nutné vyřešit problém jejich financování. Jak už bylo zmíněno, armádu jejich provoz nestál téměř nic. Co bylo tedy hlavním zdrojem příjmů a nakolik bylo financování dostatečné?

Nagaoka Gaiši navrhl převzít systém financování lokálních rezervistických sborů, které získávaly prostředky z příspěvků a darů běžných a především čestných členů. Již v období formování existovala kampaň, která měla přesvědčit místní majetné občany o užitečnosti aktivit těchto skupin. Je logické, že pokud místní komunita shledala nově vznikající sbory jako obecně užitečný subjekt, měli její představitelé větší tendenci jejich aktivity podporovat. To si uvědomovala i armáda před sjednocením Asociace. Fakt, že místní sbory fungovaly od této doby v zásadě bez problémů, poukazuje na to, že musely být považovány za důležitou a prospěšnou součást komunity. Armáda tedy musela vyvinout veškerou snahu pro to, aby sjednocením nedošlo k posunu v tomto nahlížení.

V období těsně po sjednocení Asociace však místní pobočky čelily finančním problémům. Naplnily se totiž obavy armády, že centralizační proces vyvolá jistou nedůvěru, která bude mít za následek pokles finančních příspěvků. Objevily se dokonce i soudní případy, které se otázkou financování poboček Asociace zabývaly. Proto se armáda snažila veřejnost přesvědčit, že nové pobočky jsou pro místní komunitu stejně důležité, jako ty původní, a že

¹⁰⁰ Smethurst, Social Basis, str. 124 - 125

příspěvky jsou čistě dobrovolnou záležitostí. Navíc obzvláště příčinliví členové a štedří sponzoři získávali různá ocenění a jejich jména se pravidelně objevovala např. v časopise *Senjú*.

K provozu poboček bylo nutné navýšit určitý počáteční kapitál, který by zajišťoval běžné celoroční fungování. K tomu ústředí Asociace navrhlo 4 základní způsoby: 1) finance získané prací a aktivitou členů, 2) převzetí úspor stávajících skupin pro odškodnění branců, zejména skupin *šóbudan*, 3) příspěvky a dary čestných členů, 4) příspěvky a dary běžných členů.¹⁰¹ Všechny tyto způsoby získávání financí se s větším či menším úspěchem podařilo realizovat, zároveň se rozšiřovalo vybírání pravidelných členských příspěvků, což ústředí jenom vítalo.

Díky členským prostředkům mnohé pobočky přestály počáteční finanční krizi, přestože si většina členů nemohla dovolit platit mnoho. Důstojníci zpravidla platili větší příspěvky než běžní členové, avšak bylo jich přirozeně méně a díky příspěvkům tak pobočky ufinancovaly jen nejnужnější položky.

Největší část prostředků pobočky v období stability získávaly z místních rozpočtů, tj. obecní kasy. Mezi tento typ financování lze zařadit i finanční podporu různých místních a přidružených skupin, jako byly spolky pro odškodnění branců, společnost pro vzdělání (*kjóikukai*, 教育会), apod. Podobně jako v případě členských příspěvků, financování přidruženými skupinami pomohlo mnoha pobočkám přežít v prvních letech své existence. Tyto skupiny byly většinou polooficiálními organizacemi vedenými místními vládními představiteli, kteří měli ze své pozice právo vybírat pro jejich účely speciální daně a dle svého uvážení nakládat také s obecním rozpočtem. Vzhledem k tomu, že představitelé místní samosprávy byli často přímo členy a zároveň úzce napojeni na rezervistické pobočky, byl tento typ nepřímého financování častým jevem.

¹⁰¹ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 106

Avšak získání přímé podpory místní samosprávy, která nebyla úzce spojena s aktivitami rezervistických skupin, bylo na mnoha místech těžkým úkolem. Ústřední vedení si uvědomovalo, že bez této podpory by pobočky těžko fungovaly, ale nemohlo si dovolit vyvíjet na místní úřady jakýkoli tlak. Proto oficiálně žádná žádost o příspěvky z obecních pokladen v počátečním období Asociace nepadla.

Existovaly však nepřímé snahy tuto podporu si získat. V roce 1911 se například speciálně pověřený inspektor dotazoval prefektů, zda si myslí, že je nutná finanční podpora poboček Asociace ze strany místních úřadů. Většina okresů, které dotazník vyplňovaly, nepovažovala přímou podporu za nutnou, avšak byla ochotná finanční pomoc zajistit, pokud ústředí vznesl požadavek.¹⁰² Z tohoto váhavého pohledu je patrná počáteční opatrnost a nedůvěra místních autorit k sjednocené Asociaci.

Ve stejném roce měla finanční prostředky k zajištění aktivit, ať už shromážděné z příspěvků členů či podpory místních úřadů, asi každá druhá pobočka. Asi jedna třetina neměla potřebné prostředky z ani jedné strany, což v praxi znamenalo, že nevyvíjela prakticky žádné aktivity.¹⁰³ Nicméně postupem času, s tím jak se organizace stávaly přirozenou a respektovanou součástí komunity, finanční příjmy rostly, pobočky začaly být stále nezávislejší na příspěvcích členů a již po roce 1915 hrály mnohem větší úlohu příspěvky místní správy.¹⁰⁴ V roce 1926 již získávalo přímou finanční podporu místních úřadů 82,7% všech místních poboček Asociace.¹⁰⁵

Podobná situace existovala i ve financování mládežnických poboček. Tyto byly financovány především ze dvou zdrojů, přímo z obecního rozpočtu a opět podpůrnými skupinami, jako byly spolky *kjóikukai*, které se organizačně

¹⁰² Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 106

¹⁰³ ibid, str. 106

¹⁰⁴ Smethurst, Social Basis, str. 137

¹⁰⁵ ibid, str. 127

podobaly spolkům *šóbudan*. Proto lze oba typy financování – přímé (lokálními úřady) a nepřímé (přidruženými organizacemi) – nahlížet sjednoceně jako podporu místních úřadů.

To je případ i financování poboček ženské asociace, ale v tomto případě nešlo o vysoké částky, neboť jejich aktivity nebyly tak náročné a roční rozpočet byl poměrně nízký. Největší náklady představovala organizace pohřbů místních vojáků, které byly vždy štědře sponzorovány z obecní pokladny. Obranná asociace žen při uspořádání pohřbů hrála v komunitě důležitou roli, avšak finanční prostředky zpravidla úřady nepřidělovaly přímo pobočkám ženské asociace, ale pobočkám rezervistů, které je ženám přerozdělovaly.¹⁰⁶ I z tohoto faktu je možno usuzovat na těsné provázání obou asociací a vedoucí roli rezervistů.

Dalšími zdroji příjmů byly pro pobočky Asociace rezervistů také zisky z investic a výnosy z půdy. Tanaka sám od počátku podporoval investice poboček do cenin a akcií a zdá se, že v období stability tímto způsobem investovala finance téměř každá pobočka v zemi. Nezanedbatelné jsou také výnosy z půdy, kterou rezervisté získávali darem, nebo se jednalo o půdu, kterou vlastnily veteránské spolky a především spolky *wakamono-gumi* dávno před sjednocením těchto uskupení.¹⁰⁷ Šlo o rýžová a jiná pole, ale zejména lesy. Zisky z výnosů pak mohly pobočky využít libovolným způsobem.

Nelze opomenout ani přímé finanční dary, přičemž velká část z nich pocházela od významných majetných rodin, které se často na aktivitách rezervistů žádným způsobem přímo nepodílely, což svědčí o vnímání této organizace jako esenciální součásti komunity. Ostatní dvě asociace patrně žádnou půdu nevlastnily, ani neprovozovaly větší investice, avšak mládežníci často pomáhali rezervistům se zemědělskými pracemi a výnosy využívali

¹⁰⁶ *ibid*, str. 133

¹⁰⁷ *The Cambridge History of Japan*, op. cit., str. 80

společně.¹⁰⁸

Z výše uvedeného procesu a systému financování lze konstatovat, že armádě se podařilo uskutečnit původní záměr, totiž ponechat financování na starost lokálním úřadům, tak, jak se to dělo už před sjednocením Asociace. V počátečním období sice zaznívaly kritické hlasy, ovšem opatrný a diplomatický přístup armádních představitelů přesvědčil místní představitele o nezávadnosti a užitečnosti reorganizované Asociace.

Míra financování poboček armádních organizací z obecních prostředků více než co jiného odrážela úspěšnost, s jakou se začleňovaly do fungování místních komunit. Na tom, že tato čísla stále narůstala, lze pozorovat stále se zvyšující úspěšnost armádních snah začlenit své satelitní pobočky do běžného života obcí a získat si přízeň jejich obyvatel. V době Mandžuského incidentu byly na venkově pobočky již natolik součástí komunity, že vesnicím nečinilo problém sponzorovat jejich provoz.

¹⁰⁸ ibid, str. 134 - 135

4. Integrace organizací a členství na lokální úrovni

4.1. Integrace na venkově

Na několika místech již bylo popsáno, jakým způsobem se architekti sjednocené Asociace rezervistů snažili dosáhnout bezproblémového přijetí centrálního vedení na venkově. Jedním z důvodů úspěchu těchto snah bylo zachování organizační struktury v té podobě, na jakou bylo místní obyvatelstvo tradičně zvyklé.

Pobočky na vesnicích se dále dělily na pobočky tradičně nejnižších územních jednotek *buraku*, což bylo sice v rozporu s oficiálním úsilím vlády o centralizaci místní administrativy, ale právě díky tomuto kroku se s nimi místní obyvatelé lépe identifikovali.¹⁰⁹ Naopak, vláda se při svém úsilí setkávala s mnoha negativními reakcemi.

Kerry Smith píše:

„Probíhala také snaha státu o rozložení místní loajality a její nasměrování směrem do centra. (...) Nicméně, překonávání místních přístupů zůstávalo obecným a náročným úkolem pro tvůrce rurální politiky v moderní éře.“¹¹⁰

Naopak o úspěšném začlenění poboček Asociace lze říci, že „pod Tanakovým vedením rezervistická organizace zapadla do existující vesnické struktury, spíše než by se ji pokoušela měnit. On a jiní z tokijského ústředí se rozhodli využít spolupracující a soudržnou komunitu (...). Jelikož se ekonomický a psychologický život většiny Japonců soustředil na tuto ‚přirozenou‘ komunitu, rozhodnutí armády se zdálo být moudrým.“¹¹¹

V porovnání s vládními institucemi, jako byl centralizovaný systém

¹⁰⁹ Pyle, op. cit., str. 65

¹¹⁰ Smith, op. cit., str. 36

¹¹¹ Conroy, Wray, op. cit., str. 275

základních škol či policie, bylo členění poboček Asociace podle *buraku* skutečně vnímáno pozitivněji. Je sice pravda, že ve velkých centralizovaných vesnicích fungovala více než jedna základní škola, tyto školní obvody však sdružovaly větší počet *buraku* a většinou nerespektovaly jejich hranice. Učitelé na těchto školách byli státní zaměstnanci, kteří často přicházeli z jiných komunit, navíc většinou studovali ve velkých městech a měli proto tendenci kritizovat venkovské poměry. Přirozeně tak byli vnímáni jako osoby „mimo komunitu“, jakkoliv to byly osoby respektované.

Podobně na tom byli i policisté, kteří vesnice navštěvovali málokdy, většinou pouze pokud došlo k nějaké vážnější události. John Embree ve své studii života ve vesnici Sue (Suye), kde sám pobýval v letech 1935 – 36, zmiňuje, že policista přicházel do vesnice jen jednou za rok. Policejní komisař musel v době Embreeho pobytu Sue navštívit pouze dvakrát, jednou v případě drobné krádeže, podruhé kvůli utonutí místního obyvatele. V obou případech ale neměl moc práce, protože lupiče dopadla místní mládež a pátrání po utonulém organizovala místní *buraku*. „Vesnice se z větší části obešla bez prefekturní policie.“¹¹²

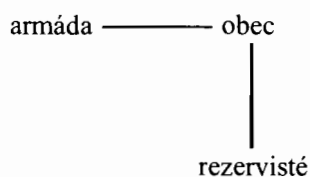
Jak je tedy patrné, spolupráce na úrovni *buraku* byla přirozeným jevem. Obyvatelé *buraku* se spíše spoléhali sami na sebe než na instituce zvenčí. To, že na úrovni *buraku* vznikly rezervistické sbory, bylo stejně přirozené, jako existence sboru místních dobrovolných hasičů. Chtít přetrhat tato tradiční pouta by bylo velmi neuváženým činem.

Sjednocení Asociace rezervistů tedy v první fázi přineslo jen jednu formální změnu – začlenilo místní rezervisty pod přímý dohled armády. Tato změna může být ilustrována následujícím grafem¹¹³:

¹¹² Embree, op. cit., str. 127

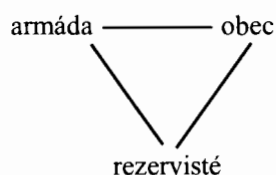
¹¹³ Podle Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 115

Před sjednocením Asociace

Armáda komunikovala s rezervisty přes obecní vojenskou administrativu

Po sjednocení Asociace

Rezervisté se dostali pod dohled armády, čímž došlo k upevnění vojenské kontroly. Ovšem pobočka byla stále jednou ze skupin uvnitř místní samosprávy.

Členové Asociace byli i nadále těmi samými obyvateli *buraku* a vykonávali stejné obecně prospěšné aktivity, plus některé nové, většinou spojené s vojenskými záležitostmi.

Pokud by to však bylo jen toto, o úspěchu armády by nešlo hovořit. Klíčem totiž nebylo rozšíření či změna aktivit rezervistů, ale ideologický náboj, který armáda do poboček po sjednocení přinesla. Vojenská autorita a disciplína se příliš nelišila od toho, co komunity vyžadovaly od svých členů pokud se jednalo o vzájemnou spolupráci. Individualita byla v takovém případě nemyslitelná a byla dokonce trestána sankcemi, jako bylo v krajním případě vyobcování. V tomto smyslu bylo začlenění poboček do místních komunit úspěšné.

Spolupráce obyvatel *buraku* a zároveň sociální tlak, kterému byli vystaveni, implikoval pocit povinnosti účastnit se veškerých společných aktivit komunity. To se netýkalo jen prací v zemědělství, na infrastruktuře apod., ale i členství v různých sdruženích, oficiálních či nikoliv. Členství v armádou vytvořených a kontrolovaných organizacích bylo vnímáno ve stejném duchu.

Neúčast na veřejném životě byla považována za individualismus. V tomto smyslu tedy bylo přirozené nejen členství samotné, ale i struktura členství, která odrážela místní hierarchii, spíše než hierarchii vojenskou.

Úspěšná integrace poboček do života komunity tedy byla výsledkem nenásilného přístupu armádních představitelů. Sjednocení nenarušilo tradiční místní členění a sociální vztahy, stejně tak nepřineslo nové povinnosti, s kterými by se členové nemohli identifikovat. Armáda tak vlastně udělala pouze oficiální systém ze systému neoficiálního. Úspěšné začlenění poboček v počátečním období existence Asociace a ostatních organizací připravilo armádě živnou půdu a vytvořilo společenskou základnu pro postupnou militarizaci japonského venkova.

4.2. Integrace ve městech

Armáda se však nesetkala s takovým úspěchem co do počtu členů ve velkých městech. V první řadě ve městech existovalo prostředí, které bylo otevřenější novým, neoficiálním a pro armádu nebezpečným ideologiím a myšlenkám. Zejména v liberálnějším období éry Taišó, kdy se stabilizovaly aktivity politických stran, stále více příznivců si získávaly levicové proudy a vznikala různá radikální hnutí, byla po této stránce situace ve městech velice odlišná. V takovém prostředí pak přirozeně existovalo větší procento lidí, kteří neměli potřebu aktivně působit v oficiálních polovojenských organizacích, nebo se tomuto členství vyloženě bránili.

Dalším problémem bylo organizační členění městských poboček asociací. Na venkově se setkalo s úspěchem založení poboček na úrovni *buraku*, tento fenomén však ve městech prakticky nemohl být napodoben. Pravdou je, že městské pobočky byly dále strukturovány na podřízené okrskové pobočky, podobně jako na vesnicích na úrovni *buraku*, ale toto dělení bylo z velké míry

uměle vytvořené a počet členů těchto poboček by byl příliš vysoký kvůli vysoké hustotě zalidnění. Fungování na této úrovni tak nemohlo být příliš efektivní.

Členství v Asociaci bylo také spojeno se zemědělským stylem života. Implikace, které přinášel, lze pochopit ze systému vztahů v komunitě *buraku*. Zároveň pro armádu byly tradiční rurální hodnoty výhodou, neboť je mohla snadno využít ve svůj prospěch k militarizaci a nacionalizaci venkova. Nutnost spolupráce členů *buraku* neměla obdobu ve městech, kde velká část obyvatel nebyla pevně vázána k místu svého bydliště, neboť v této době proudilo do měst mnoho nově příchozích, což bylo v kontrastu s rodinami rolníků, které žily ve své *buraku* po mnoho generací.

Tito měšťané často dojížděli za prací do jiných částí města a neměli potřebu být v úzkém kontaktu se svými sousedy. Vyšší míra individualizmu v těchto lidech nevyvolávala potřebu sdružovat se ve spolcích a asociacích tak, jak tomu bylo na zemědělském venkově. Zároveň procento odvedených mladých mužů bylo vždy větší v zemědělských oblastech než ve městech. I z tohoto důvodu platilo, že čím více se komunita věnovala zemědělství, tím více členů měly místní pobočky Asociace.¹¹⁴

Na druhou stranu se však z ideologických důvodů často stávali členy městských poboček rezervisté, kteří byli velmi aktivní, se sklonem k militaristickému a nacionalistickému smýšlení. Městské pobočky měly skutečně političtější charakter, přestože členská základna nebyla tak široká jako na venkově. Příkladem takové angažovanosti může být případ Minobe Tacukičiho, profesora Tokijské císařské univerzity, a jeho teorie císaře jako „orgánu“ státu z roku 1935, za kterou sklídl ostrou kritiku, vlnu osobních útoků a dokonce těsně unikl atentátu. Je příznačné, že nejaktivnějšími účastníky této štvavé kampaně byli členové z řad tokijské pobočky Asociace rezervistů.¹¹⁵

¹¹⁴ Smethurst, *Social Basis*, str. 67 - 68

¹¹⁵ Hunter, *op. cit.*, str. 175 - 176; Reischauer, Craig, *op. cit.*, str. 208 - 209, 246

Avšak kromě takových ojedinělých případů nebyly městské pobočky příliš aktivní, naopak, po celou dobu existence jejich aktivity v porovnání s venkovem stagnovaly.¹¹⁶

4.2.1. Pobočky v továrnách

Tanaka se snažil najít způsob, kterým by mohl kompenzovat relativní neúspěch poboček Asociace rezervistů ve městech velmi brzo po jejím založení. Roku 1914 podnikl cestu do Evropy, kde studoval fungování německé rezervistické organizace. Inspirován německým modelem se rozhodl založit pobočky Asociace rezervistů v továrnách. První z nich vznikaly od roku 1915 a jejich rozmach se dostavil v polovině období Taišó.

Tyto pobočky začaly brzy hrát důležitou sociální roli v továrnách, neboť napodobovaly model sociálních vztahů v *buraku* a umožňovaly zaměstnancům rozvíjet aktivity a vztahy se svými spolupracovníky, což bylo snazší na pracovišti než v místě bydliště. Důraz byl kladen na komunitu a její spolupráci. To se však od německých továrních poboček poněkud lišilo, protože jejich aktivity byly zaměřeny spíše na udržení statu quo mezi sociálními třídami. Na to poukazoval již Kodžima ve své správě o fungování německé rezervistické organizace. Oproti tomu japonské pobočky se snažily kontrolovat vztahy uvnitř kolektivu, bez širšího třídního povědomí. Tento kontrast byl patrný zejména na fungování továrních poboček.¹¹⁷

V japonských městech také neexistovala silná dělnická vrstva, pracovníci do továren přicházeli zejména z venkova a nedostatek sociálního kontaktu a vztahů, tak, jak ně byli zvyklí ze své vesnice a *buraku*, se snažili kompenzovat jiným způsobem. Pracovní vztahy uvnitř továren se vztahům na venkově podobaly asi nejvíce. Proto se tovární pobočky setkaly s mnohem větším

¹¹⁶ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 96

¹¹⁷ ibid

úspěchem než běžné pobočky Asociace ve městech a jejich počet rychle rostl.

Byl to oboustranně výhodný tah – armádním kruhům se povedlo efektivním způsobem rozšířit oblast svého vlivu i na část městského obyvatelstva, avšak ze vzniku továrních poboček často profitovali i zaměstnavatelé. Výkonnost pracovníků – rezervistů byla statisticky vyšší a sama organizace fungovala jako opozice pro nepřiliš rozvinuté odborové svazy. Členové se zúčastňovali stávek v menší míře a naopak je na mnoha místech pomáhali potlačovat.¹¹⁸ To byl bezpochyby výsledek indoktrinace vojenskými hodnotami, artikulace ideologického konceptu „vojenského ducha“. Zde se tedy Tanaka setkal s úspěchem.

Výhodná spolupráce armády a zaměstnavatelů vyústila ve třicátých letech také v zakládání továrních poboček mládežnické a ženské obranné asociace, které přirozeně doplňovaly pobočky rezervistů, neboť sdružovaly mladé pracující, ženskou část zaměstnanců a také manželky a děti zaměstnaných mužů.

V roce 1937 existovalo v Japonsku 567 továrních poboček Asociace rezervistů sdružujících až 100.000 mužů. Nutno dodat, že většina z nich existovala v industriálních oblastech kolem největších měst – Tokia, Ósaky, Nagoji a na severu Kjúšú – a to především ve velkých, moderních podnicích.¹¹⁹

4.3. Otázky individuálního členství

Existovaly dva základní motivy pro členství v armádních organizacích. Prvním z nich je loajalita vůči komunitě, druhým je nacionalismus a vlastenectví. Z hlediska armády byl první případ prostředkem, druhý pak cílem při zakládání Asociace.

Venkované sloužili dva roky v armádě a po návratu se zapojili zpět do

¹¹⁸ Gendaiši no kai kjódó kenkjúhan, op. cit., str. 207 - 213

¹¹⁹ Smethurst, Social Basis, str. 84

života komunity se všim všudy, tedy i s členstvím v místní pobožce Asociace, tak jak byli zvyklí již za existence místních vojenských skupin. Zároveň však bylo členství spojeno s morálními hodnotami a závazky vůči národu. Nacionalismus, který pronikal do mysli malého chlapce již na základní, popřípadě vyšší škole, se později rozvinul v mládežnickém spolku a zejména v aktivní službě v armádě. Povinnost vůči císaři byla rezervistům vlastní stejně jako povinnost vůči místní komunitě. Obecný trend však nezadržitelně šel k převaze nacionalistických motivů nad motivy místní loajality.

Spolu s vnitropolitickým vývojem se pak od třicátých let Asociace rezervistů stala základní masovou podpůrnou silou pro expanzivní, militaristickou politiku armády a obhájcem armádní demagogie.

4.3.1. *Osobní motivy pro členství*

To, jakou úlohu pro členství v Asociaci hrál pocit sounáležitosti s místní komunitou, bylo již na několika místech naznačeno. Především v zemědělských *buraku* byla podmínkou pro přežití jejich členů spolupráce, která se projevovala v mnoha rovinách. Nešlo jen o výpomoc v zemědělství, ale i široké spektrum prací a událostí, na nichž se musela angažovat více než jediná rodina, pokud měly proběhnout úspěšně.

Takovými událostmi bylo kromě pěstování, přesazování rýže a údržby zavlažovacího systému například stavba domu, výměna střešní krytiny, pomoc při pohromách, úmrtí a pohřeb, atd. Velice kvalitní a podrobný popis toho, jak podobná výpomoc probíhala, podává ve své studii John Embree.

Příkladem solidarity *buraku* může být kromě fyzické práce například i konkrétní finanční výpomoc pro člena komunity, který se nadměrně zadlužil, nejčastěji z důvodu nemoci. K tomuto účelu existovaly neoficiální kluby zvané *kó*. Embree podává příklad dlužníka, který potřeboval splatit 160 jenů. Vytvořil tak *kó*, kterého se účastnilo dalších 20 mužů ze stejné komunity *buraku*. Na

prvním setkání každý člen přispěl osmi jeny – dlužník tak získal potřebnou částku – a zároveň byl zvolen vedoucí *kó* (*kóčó*), který měl po celou dobu dohlížet na průběh splácení půjčky.

Splácení však probíhalo formou hazardu, kdy muž, který byl na počátku ve finanční tísní, platil pokaždé stanovenou částku 10 jenů a ostatní přihazovali menší částky s tím, že při každém setkání jeden po druhém postupně „vyhrávají“ větší obnosy. Systém byl však nastaven tak, aby nikdo nepřišel zkrátka, s tím, že původní dlužník ostatním splatil určitý úrok (v uvedeném případě 40 jenů).

Setkání *kó* měla pro členy zábavnou a socializační povahu, často se při setkáních popíjelo a šlo o standardní a oblíbenou společenskou událost. Pokud by ovšem některý člen podváděl, např. neúčastnil se dalších setkání poté co „vyhrál“, mohly následovat různé sankce, v nejzazším případě mu mohla být konfiskována i část půdy. Jak však Embree poznamenává, něco podobného se ve vesnici Sue nestalo po několika generacích nazpět.¹²⁰

Život *buraku* byl založen na vzájemné spolupráci a výpomoci, jejíž objem však byl zpravidla přísně stanoven. Bez pomoci sousedovi by vesničan nemohl sám přežít, byl však zároveň povinován tuto pomoc poskytnout, byl-li o ni požádán. Pokud některý člen *buraku* odmítal spolupráci, následovaly sankce. „Nejúčinnějším trestem na lokální úrovni vůči členu *buraku*, který si nevedl dobře, je odmítnutí spolupráce jemu. (...) Pro úspěšného zemědělce je taková pomoc absolutní nezbytností a v zemědělských *buraku* vzniká jen zřídka nutnost takovou sankci uvalit.“¹²¹

Venkované byli dlouhá staletí především zemědělci a členy místní komunity. Po restauraci Meidži a zrušení sociálního třídního systému (*šinókóšó*,

¹²⁰ Embree, op. cit., str. 103 - 109

¹²¹ ibid, str. 127

士農工商) padl monopol válečnické vrstvy na službu v armádě. Branný systém od této chvíle vyžadoval aktivní službu po všech sociálních vrstvách, venkovské rolnické rodiny nevyjímaje. Někteří členové *buraku* se tak stali vojáky, ale po návratu ze služby se opět stali především členy komunity.

Přirozená snaha místních veteránů sdružovat se do místních spolků tento fakt nepopřela, naopak, došlo k situaci, kdy rezervistické sbory začaly automaticky vykonávat obecně prospěšné činnosti a práce, podobně jako to činily jiné místní skupiny, neboť takové jednání bylo samotnou povahou života *buraku*. Členové těchto skupin si byli vědomi důležitosti těchto aktivit, které opět vykonávali především pro obecné blaho, až v druhé rovině pak reprezentovali nějaký ideál či hodnoty. V případě rezervistů to byly samozřejmě hodnoty vojenské, přestože to byla reprezentace spíše pasivní.

Nicméně rezervistické sbory si brzo získaly svou pevnou pozici v komunitě, neboť pro ni byly přínosem podobně jako například dobrovolní hasiči či jiné místní skupiny. Po návratu z aktivní služby tak bylo pro brance naprosto přirozené stát se členem místního rezervistického sboru. Nutno poznamenat, že tak nečinil kvůli pozvednutí armádní prestiže, ale proto, že to byl krok přirozený a očekávaný. Pokud by se ze své pozice na těchto aktivitách neúčastnil, mohlo by to být považováno za projev individualizmu a výstřednosti. Vedení těchto skupin navíc odráželo místní mocenskou hierarchii a taková neúčast mohla být vnímána i jako nerespektování místních autorit. V tomto ohledu lze hovořit o pocitu povinnosti – sociální tlak a konvence si členství v rezervistickém sboru vyžadovaly.

Podobně tomu bylo po sjednocení Asociace. V té době již byl branný zákon v praxi řadu let a vnímání armády širokými vrstvami ovlivnily také relativně úspěšně vybojované zahraniční konflikty. Převzetí kontroly nad místními rezervistickými sbory armádou se tak nesetkalo s větším odporem, což byl také výsledek opatrného plánování a nenásilného přístupu při tomto procesu.

V prvních letech existence Asociace rezervistů tedy byla situace podobná jako dříve. Členství v místní pobočce bylo přirozeným a očekávaným krokem po návratu z aktivní služby. Armádě se v podstatě podařilo z členství učinit společenskou normu, která byla natolik přirozená, že zastiňovala vlastenecké či jiné ideologické motivy.

Podíváme-li se na výsledky ankety, kterou uskutečnil Richard J. Smethurst mezi bývalými členy Asociace rezervistů, dozvíme se, že většina dotázaných uvedla důvod vstupu do místní pobočky následovně: „Byla to přirozená věc (*tózen*, 当然) pro vysloužilého vojáka v naší vesnici“, „měl jsem společenskou povinnost (*šakaiteki gimmu*, 社会的義務) vstoupit“, „členy byli všichni“, „vstoupil jsem přesto, že jsem necítil žádný tlak či vojenskou povinnost“ apod.¹²² Tyto odpovědi potvrzují výše uvedené skutečnosti.

4.3.2. Ideologické motivy pro členství

Dalším typem odpovědí však byly také ideologicky podmíněné motivy. „Všichni občané jsou vojáci“, „byla to má vojenská povinnost“ a podobné odpovědi odráží úspěšnost, s jakou se široké vrstvy obyvatel identifikovaly s Tanakovým vojenským „morálním kodexem“. Armádní kruhy cíleně vytvářely vzdělávací systém, který měl v obyvatelstvu probudit oddanost vůči císaři a národu, která měla implikovat povinnost zemi bránit a podporovat její cíle v oblasti zbrojení a zahraniční politiky.

Vojenská tradice japonského národa byla zdůrazňována v mnoha oficiálních dokumentech a císařských výnosech (Výnos o vzdělání, Výnos vojákům a námořníkům atd.) a v tomto duchu pracovaly i oficiální vzdělávací instituce minimálně od 80. let 19. století. Aby si však armáda vydobyla masovou podporu pro své cíle, musela se zaměřit na širší spektrum obyvatelstva. Jako vhodnější pro tyto záměry se jeví obyvatelstvo na venkově, což se projevilo po

¹²² Smethurst, *Social Basis*, str. 82

založení Asociace rezervistů a později po sjednocení mládežnické a ženské asociace. Využití tradičních místních sociálních vztahů pro šíření vojenských myšlenek bylo velice strategickým krokem a tento proces nabýval na důležitosti s tím, jak se Japonsko blížilo k zapojení se do druhé světové války.

Členství v organizacích, ve kterých armáda přímo či nepřímo uplatňovala svůj vliv, stále narůstalo a šlo do miliónů, což představovalo výrazné procento obyvatelstva dané věkové skupiny. Takto měla armáda k dispozici opravdu širokou sociální základnu, tedy nástroj, který kvůli ideologické manipulaci v mnoha případech vytvářel nezanedbatelný tlak na vládu a úřady. Spíše než o co nejmasivnější členství však armáda usilovala o ideologické podchycení lokálních vůdčích osobností, které představovaly nezanedbatelnou politickou sílu vůči centrální vládě a zároveň měly přímý vliv na místní obyvatelstvo. Získat si přízeň této elity tak bylo pro armádu v počátcích Asociace klíčovým úkolem.

Poté, co si armádní organizace v první fázi získaly přijetí na místní úrovni, mohla si armáda dovolit svou pozici dále upevňovat a armádní prestiž, kterou rezervisté reprezentovali, artikulovat jednoduchými hesly s hlubokými důsledky. „Vojenský duch“, „všichni občané jsou vojáci“, „jednota a svornost“ a další „neškodná“ hesla se rychle zakotvila v obecném povědomí. Tyto koncepty jistě ovlivňovaly chování obyvatel, kteří tak projevovali svou věrnost císaři a národu. Členství v armádních organizacích tak bylo především na venkově, kam jen těžko pronikaly „nebezpečné“ myšlenky z velkých měst, opět přirozeným jevem a důsledkem ideologické poplatnosti.

Avšak stejně jako u prvního typu motivace, spíše než aktivní přístup projevu loajality národu a císaři, tyto hodnoty byly v mysli obyčejných venkovanů přítomny latentně a pasivně. V případě loajality vůči komunitě se jednalo o normativní vzorce chování, které byly formovány po staletí, kdy byli členové komunity jeden na druhém přímo závislí a veškeré práce či služby, kterými si navzájem vypomáhali, tak jako i odpovídající protislužby, měly

stanovený rozsah. Jednalo se tedy o jisté tradiční ustrnutí, které bylo lety ověřeno a udržováno. Chtít tyto vzorce měnit nebo jim vzdorovat bylo v takovém prostředí prakticky nemožné. Spíše než o loajalitu tedy šlo o normu, konvenci.

Podobně tomu bylo u ideologické motivace. Venkovská společnost období Tokugawa byla vždy podřízena nějaké autoritě, vrchnosti, knížeti, jakožto i místním vůdcům. V posledním případě se mnoho nezměnilo ani po roce 1868, tradiční vesnická lokální hierarchie se – s výjimkou třídní stratifikace – příliš nezměnila. „Loajalita“ vůči vrchnosti měla být vystřídána loajalitou vůči nové vládě a národu, alespoň o to vůdci doby Meidži usilovali, avšak politické a nacionální smýšlení širokých vrstev se rozvíjelo velmi pomalu, především na venkově.

Armáda měla zájem na vytvoření symbolu, se kterým by se snadno identifikovalo i venkovské obyvatelstvo, a tímto symbolem se měla stát osobnost císaře, pod jehož velení armáda přímo spadala. V tomto ohledu lze mluvit o úspěchu, neboť obecné politické a národní cíle byly venkovanům skutečně cizí, zatímco postava císaře zde byla odjakživa. Když pak armádní představitelé hovořili o věrnosti císaři, jejich skutečný úmysl byl naklonit si skrze tento symbol obyvatelstvo na svou stranu, čímž armáda získala podporu pro uskutečňování svých konkrétních plánů.

Armádě tedy nešlo o vybudování politického vědomí venkovského obyvatelstva. Spíše se snažila navodit nacionalistické smýšlení skrze snadno srozumitelné symboly prostřednictvím organizací s armádním vlivem, podobně jako k tomu docházelo i ve školách. Tato výchova, ona Jamagatova „národní škola“, skutečně v tomto duchu vychovala celé generace předválečné japonské společnosti. Služba a oddanost císaři a národu však byla vnímána více jako povinnost, než jako osobní iniciativa.

To byla tedy ona ideologická motivace při vstupu do místní pobočky

Asociace rezervistů – pocit povinnosti vůči císaři a národu, nikoli snaha aktivně se podílet na politickém dění státu. Oba případy – povinnost vůči komunitě a vůči národu – byly přirozeným a neoddiskutovatelným jevem, zejména na venkově. Jeden bez druhého by však zřejmě neměl kýžený efekt. Lze si představit, že bez vlastenecké motivace by místní komunity neměly potřebu podporovat existenci vojenských skupin, a naopak, bez služby komunitě by se organizace nesetkaly s pochopením.

Kvůli politickým a společenským změnám v období Taišó však ideologická motivace obyvatelstva z pohledu armády nabývala na důležitosti a výchova v nacionalistickém duchu byla stále intenzivnější. V druhé polovině 30. let si již armáda mohla dovolit přebrat nad organizacemi plnou kontrolu, zavést povinné členství a zavést nové, militaristické aktivity, aniž by se setkala s větší mírou negativních reakcí. Tento vývoj se však již vymyká rámci této práce.

Závěr

Asociace rezervistů se v prvních letech své existence příliš nelišila od podobných zájmových a profesních uskupení, které existovaly po celém Japonsku doslova v každé vesnici. V této době byl charakter armádních organizací takový, že činnosti jednotlivých poboček byly v první řadě namířeny na místní komunitu a její prospěch. Zároveň měly pobočky důležitou sociální roli. Představovaly nejen platformu pro setkávání a spolupráci místních obyvatel, které k organizacím pojilo některé kritérium, ale zároveň prostor, v němž mohla místní společenství demonstrovat své kolektivní hodnoty a představy.

Masivní členství, jehož Asociace dosáhla během pouhých pár let, bylo jednak výsledkem sociálního tlaku v dané komunitě, která považovala členství za důležitou součást společenského života, avšak zároveň i výsledkem ideologického náboje, který Asociace do poboček přinesla „shora“. Rezervistům, jakožto bývalým vojákům, byla v aktivní službě vštípena povinnost služby císaři a dále vojenské hodnoty, které byly v povědomí běžných obyvatel na venkově respektovány odedávna a stále více i po vytvoření nového systému armády v době Meidži.

Tuto skutečnost ilustruje mimo jiné fakt, že v místních pobočkách armádních organizací se angažovala i místní elita – zástupci lokální samosprávy, vládních institucí a sociálně vyšší vrstvy. Podporou a účastí na aktivitách poboček si tyto osoby zajistily úzký kontakt a vliv na obyvatele komunity a zároveň pozici, která jim umožňovala skrze organizační strukturu kontakt s armádou jako celkem.

Asociace rezervistů však byla v první řadě organizací vytvořenou armádou a jako taková měla konkrétní účely. Armádní představitelé ji vytvořili především s cílem zajistit si masovou sociální základnu a šířit mezi lid vojenské hodnoty a ideologii. Prostřednictvím svých organizací armáda, která vždy věřila ve svou nadřazenost nad civilní a výkonnou mocí, vychovávala ve vlasteneckém

a militaristickém duchu široké spektrum obyvatel, kteří se měli stát podpůrnou a nátlakovou silou vůči civilním institucím a politickým stranám.

Proč se v tomto procesu armáda setkala s větším úspěchem na venkově než v městském prostředí je zřejmé: politické uvědomění venkovského obyvatelstva bylo oproti velkým městům na počátku 20. století velice nízké. Dále, úspěšné začlenění poboček do života komunity bylo podmíněno nenásilným přístupem při využívání systému místních vztahů a sociálního tlaku, ovšem takové prostředí ve městech neexistovalo. Tradiční sociální vztahy, které se po staletí utvářely zejména v základních jednotkách zemědělských komunit *buraku*, byly modelem, který pobočky ve svém organizačním modelu přijaly, a který se na venkově osvědčil.

O podobném úspěchu nelze hovořit v městském prostředí, s výjimkou továrních poboček. Mnoho pracujících přicházelo do měst za prací z venkova, byli tak zvyklí na model sociálních vztahů v rámci venkovské komunity. Tovární pobočky takové prostředí napodobovaly a zajistily si tak rychle přijetí a velký počet členů.

Armádní organizace často navazovaly na již existující věkové a zájmové skupiny, které měly v komunitách dlouhou tradici a byly považovány za důležitou a užitečnou součást komunity. Armádní architekti Asociace chtěli existujících skupin využít, přitom ale nemohli neuváženě měnit jejich původní charakter. Nenásilný přístup ze strany armády se tak v první fázi projevoval zajištěním dobrovolného členství a jistou mírou vnitřní rozhodovací autonomie lokálních poboček. Asociace zároveň přejala komunitě prospěšné aktivity a dále v nich pokračovala, čímž zajistila obecné uznání svým pobočkám a posílení armádní prestiže.

Jakmile se staly organizace v komunitách obecně akceptovanými institucemi s masovým členstvím – a skutečně lze říci, že tímto se dostala stratifikovaná komunita pod armádní vliv jako celek – mohla armáda

uskutečňovat svůj prvotní záměr: výchovu obyvatel ve vojenských a vlasteneckých hodnotách. Pocit povinnosti vůči komunitě byl rozšířen o pocit povinnosti vůči císaři prostřednictvím ideologického konceptu Tanakova „vojenského ducha“, na jehož základě byly oficiálně vykonávány veškeré aktivity Asociace a jímž byly prosyceny i veškeré časopisy, příručky a tiskoviny se kterými se členové poboček dostávali do styku.

To vše, ve spojení s vlasteneckou výukou na školách, oficiální ideologií vlády, která se nepřestala angažovat v expanzivní zahraniční politice, politické angažovanosti tisku a atmosféře příprav na totální válku, mělo za následek atmosféru stále rostoucího militarismu a nacionalismu mezi obyvatelstvem. Asociace rezervistů se tak postupně stala nástrojem, kterým mohla vláda využívat nálad obyvatel pro cíle své vojenské a zahraničně-politické cíle.

Armádní úspěch v ovlivňování venkovského obyvatelstva prostřednictvím svých organizací měl tedy dvě roviny, využívání a posilování submisivity členů vůči místním a vyšším autoritám a indoktrinaci venkovanů vlasteneckými a militaristickými hodnotami. Podpora, kterou takto armáda získala, byla velice silná a po celou existenci Asociace nikdy neochabla.¹²³

Předmětem dalšího studia Asociace rezervistů mohou být konkrétní projevy masové armádní podpory v souvislosti s politickou a hospodářskou situací Japonska ve 20. a 30. letech 20. století, otázka, do jaké míry využívala účast na aktivitách Asociace elita na místní úrovni v souvislosti se svými politickými ambicemi, či úloha, jakou armádní organizace hrály v období druhé světové války.

¹²³ Smethurst, Social Basis, str. 184

Seznam použité literatury

Seznam česky psaných pramenů

- Mason, R. H. P., Caiger, J. G.: *Dějiny Japonska*. Nové, přepracované vydání, Fighters Publications, Praha 2007
- Reischauer, E. O., Craig, A. M.: *Dějiny Japonska*. Lidové noviny, 2003
- Skřivan, A.: *Japonská válka 1931 – 1945*. 1. vydání, Libri, Praha 1997

Seznam anglicky psaných pramenů

- Beasley, W. G.: *The Rise of Modern Japan*. St. Martin's Press, New York, 1990
- Conroy, H., Wray, H.: *Japan Examined: Perspectives on Modern Japanese History*. 1. brožované vydání, University of Hawaii Press, 1983
- Embree, J. F.: *A Japanese Village Suye Mura*. 1. vydání, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., London 1946
- Gauntlett, J. O. (transl.); Hall, R.K. (ed.): *Kokutai no hongii: Cardinal Principles of the National Entity of Japan*. Crofton Publishing Corp., Newton, Massachusetts, 1974
- Hunter, J. E.: *The Emergence of Modern Japan: An Introductory History since 1853*. 1. vydání, 6. dotisk, Longman, London 1989 (1993)
- Jansen, M. B.: *Changing Japanese Attitudes Toward Modernization*. Princeton, 1965
- Jansen, M. B., Rozman, G.: *Japan in Transition. From Tokugawa to Meiji*. Limitované brožované vydání, Princeton University Press, Oxford 1988
- Kitaoka, Š.: *The Army as a Bureaucracy: Japanese Militarism Revisited*. In: The Journal of Military History, vol. 57, no. 5, Special Issue, Oct 1993
- Kolektiv autorů: *The Cambridge History of Japan*. 5. svazek. 1. přetištěné

- vydání, Cambridge University Press, New York 1993 (1989)
- Kolektiv autorů: *The Cambridge History of Japan*. 6. svazek. 1. přetištěné vydání, Cambridge University Press, New York 1991 (1989)
- Morley, J. W. (edit.): *Dilemmas of Growth in Prewar Japan*. Princeton UP, Princeton, New Jersey, 1971
- Norman, H. E.: *Japan's Emergence as a Modern State: Political and Economic Problems of the Meiji Period*. UBC Press, Vancouver, 2000
- Norman, H. E.: *Soldier and Peasant in Japan: The Origins of Conscription*. 1. přetištěné vydání, Institute of Pacific Relations, New York 1978
- Pyle, K. B.: *The Technology of Japanese Nationalism: The Local Improvement Movement 1900 – 1918*. In: *The Journal of Asian Studies*, Vol. 33, No. 1, Nov 1973
- Reischauer, C.: *Japan: Tradition and Transformation*. Houghton Mifflin, Boston 1989
- Smethurst, R. J.: *A Social Basis for Prewar Japanese Militarism: The Army and the Rural Community*. 1. vydání, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California 1974
- Smethurst, R. J.: *The Creation of the Imperial Military Reserve Association in Japan*. In: *The Journal of Asian Studies*, vol. 30, no. 4, Aug. 1971
- Smith, K.: *A Time of Crises: The Great Depression and Rural Revitalization*. 1. brožované vydání, Harvard University Press, Cambridge (Massachusetts) and London 2003
- Spinks, Ch. N.: *Indoctrination and Re-education of Japan's Youth*. In: *Pacific Affairs*, Vol. 49, No. 1, Spring 1976
- Sunoo, H. H.: *Japanese Militarism, Past and Present*. Nelson Hall, Chicago 1975
- Tanin, O., Yohan, E.: *Militarism and Fascism in Japan*. 2. přetištěné vydání, Greenwood Press, London 1975

Tipton, E. K.: *Society and the State in Interwar Japan*. 1. vydání, Routledge, 1997

Westney, D. E.: *Imitation and Innovation. The Transfer of Western Organizational Patterns to Meiji Japan*. 1. vydání, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London 1987

Wilson, S.: *The Manchurian Crisis and Japanese Society, 1931 – 1933*. 1. vydání, Routledge, 2003

Seznam japonsky psaných pramenů

猪卷恵、在郷軍人会の地域社会における確立過程について、若松支部資料を事例として、in:現代社会文化研究、第3号、新潟大学大学院現代社会文化研究科、2004

遠藤芳信：現代日本軍隊教育史研究。第1版、青木書店、東京1994年

遠藤芳信：在郷軍人会成立の軍制史的考察。In:季刊現代史、第9号、1978年

君島和彦：在郷軍人会の成立と展開。一九一〇年前後の埼玉県松井村分会の事例。In:東京学芸大学紀要、第39集、第3部門、東盛社、東京1987年

現代史の会共同研究班：在郷軍人会史論。In:季刊現代史、第9号、1978年

佐々木寛司：国民国家形成期の地域社会。現代茨城地域史の諸相。第1刷、岩田書院、東京2004年

戦友。第二百二十八号、六月号、1929年

帝國在郷軍人会本部：陸軍在郷軍人須知。軍人会館出版部、東京1937年

帝國在郷軍人会本部：名家演説集。明治出版協会、？年

栃木県：栃木県史。資料編・近現代三。栃木県、1979年

広島県：広島県史。近代現代資料編Ⅲ。広島県、1976年

藤井徳行：“むら”社会における保守的基盤の形成。帝國在郷軍人会の政治

的性格。In: 海外事情、第 25 集、第 5 号、拓殖大学海外事情研究所, 東京 1977 年

星野芳郎：日本軍国主義の源流を問う。第 1 版、日本評論社、東京 2004 年

細川隆元：田中義一傳。時事通信社、東京 1959 年

Seznam příloh

Příloha č. 1:

Překlad stanov Asociace rezervistů oblasti Geijó.....98

Příloha č. 2:

Překlad Císařského výnosu vojákům a námořníkům.....109

Příloha č. 3:

Chronologický diagram událostí spojených se vznikem a existencí armádních organizací.....117

Příloha č. 1

Překlad stanov Asociace rezervistů oblasti Geijó

Překlad.....	99
Originální text.....	105

Stanovy Asociace rezervistů oblasti Geijó^{124,125}

1. článek

Naše regionální velitelství (dále jen velitelství) má název Asociace rezervistů oblasti Geijó, jeho kancelář se nachází na plukovním velitelství prefektury Hirošima.

2. článek

Naše Asociace si po vzoru pěti ctností obsažených v Císařském výnosu¹²⁶ stanovuje za cíl zvyšovat důstojnost vojáků, jít příkladem mladé generaci, rozvíjet vojenské myšlení a posilovat atmosféru vojenského ducha v kraji.

3. článek

Velitelství bude sdružovat rezervisty z řad armády a námořnictva celé oblasti Aki s hodnostmi praporčík a nižší.

4. článek

Okresní pobočky velitelství se budou nacházet v každém okresním městě a jejich název bude „Asociace rezervistů oblasti Geijó města (A)“.

Okresní pobočky pod sebou budou mít místní pobočky, které se budou nazývat „Asociace rezervistů oblasti Geijó města (A) – pobočka (B)“.

5. článek

Velitelství bude dohlížet na jednotlivé okresní a místní pobočky.

6. článek

Velitelství bude neveřejně komunikovat se Sborem primárních a sekundárních rezervistických důstojníků prefektury Hirošima, Vojenskými spolky prefektury Hirošima a regionálním ústředím Společnosti červeného kříže prefektury Hirošima.

7. článek

Bude sestavován seznam všech členů pro velitelství, seznam členů s bydlištěm v daném okrese pro okresní pobočky a seznam členů s bydlištěm v dané komunitě pro místní pobočky.

¹²⁴ Asociace rezervistů oblasti Geijó: Stanovy a detailní ustanovení regionálního velitelství okresu Kamo. Vydal obecní úřad vesnice Hiro. Uloženo v knihovně města Kure, oddělení obecných archiválií. Cit. in: Hirošima-ken ši. Kindai gendai širjóhen III. Prefektura Hirošima, Hirošima 1976, str. 144 - 148

¹²⁵ Název Geijó (芸陽) odkazuje na tradiční územní dělení, jde o znakovou složeninu tvořenou znakem z názvu bývalé japonské provincie Aki (安芸国), známé též jako Geišú (芸州), která se dnes nachází na území provincie Hirošima, druhý znak je převzat z názvu Sanjódó (山陽道), což je název dřívější nadřazené správní oblasti, pod kterou provincie Aki spadala.

¹²⁶ Císařský výnos vojákům a námořníkům

8. článek

Členové spadající pod velitelství budou rozděleni do dvou skupin, na členy řádné a mimořádné.

Všichni armádní a námořní rezervisté s hodností praporčík a nižší s bydlištěm v oblasti Aki se povinně stávají řádnými členy.

Muži od 17 let věku výše s bydlištěm v oblasti Aki, kteří souhlasí se stanovami velitelství a platí členské příspěvky ve stejné výši jako řádní členové, se stávají mimořádnými členy.

9. článek

Velitel doporučí status čestného člena, zvláštního člena či spolupracujícího člena osobám, které se nestaly členy podle podmínek stanovených v předchozím článku.

1) čestný člen

vyšší důstojník armády či námořnictva
císařský civilní úředník

2) zvláštní člen

důstojník armády či námořnictva (vyjma vyšších důstojníků)
vyšší civilní úředník či osoba podobného statutu

3) spolupracující člen

nižší civilní úředník či osoba podobného statutu
starosta města či obce

Osoby, které se aktivně podílejí na aktivitách Asociace, případně finančně či věcně přispívají, budou na základě hlasování na schůzi vedení velitelství navrženy na čestné, zvláštní či spolupracující členy.

10. článek

Velitelství bude mít následující vedení, všechny pozice budou bez nároku na mzdu.

1) Velitel	1 osoba
2) Zástupce velitele	1 osoba
3) Výkonný vedoucí	1 osoba
4) Vedoucí	8 osob
5) Člen rady	9 osob
6) Sekretář	několik osob

Pozice velitele bude svěřena veliteli hirošimské plukovní oblasti, pozice zástupce velitele a výkonného vedoucího zástupci velitele hirošimské plukovní oblasti, pozice člena rady kancléřům a starostům okresních měst, pozice sekretáře úředníkům hirošimského plukovního velitelství.

Pozice vedoucích budou obsazovány předsedy okresních poboček.

11. článek

Povinnosti vedení jsou následující:

Velitel řídí veškeré aktivity velitelství.

Zástupce velitele přebírá povinnosti velitele v případě, že se jich velitel z mimořádných důvodů není schopen zhostit.

Výkonný vedoucí asistuje veliteli, plánuje veškeré aktivity velitelství a zodpovídá za všeobecnou agendu a účetnictví.

Vedoucí asistují výkonnému vedoucímu a podílí se na vyřizování agendy.

Členové rady mají vůči veliteli poradní funkci.

Sekretáři spadají pod pravomoc výkonného ředitele, mezi sebou si rozdělují všeobecnou agendu a účetní záležitosti.

12. článek

Okresní pobočky budou mít následující vedení, všechny pozice budou bez nároku na mzdu.

1) Předseda okresní pobočky	1 osoba
2) Vedoucí	několik osob
3) Kancléř	několik osob
4) Sekretář	několik osob

Předsedu okresní pobočky jmenuje velitel.

Pozice vedoucích budou obsazovány předsedy místních poboček.

Pozice kancléřů budou obsazovány starosty vesnic a měst, pozice sekretářů úředníky okresních kanceláří pro vojenské záležitosti.

13. článek

Předseda okresní pobočky řídí veškeré aktivity pobočky.

Vedoucí asistují předsedovi pobočky a rozdělují si agendu.

Kancléři konzultují agendu a asistují předsedovi pobočky.

Sekretáři vyřizují všeobecnou agendu a účetní záležitosti.

V případě, že předseda pobočky není schopen z mimořádných důvodů vykonávat svou funkci, této se ujme vysoce postavená osoba z řad řádných členů okresní pobočky.

14. článek

Místní pobočky budou mít následující vedení:

1) Předseda místní pobočky	1 osoba
2) Ředitel	několik osob
3) Sekretář	několik osob

Předsedu místní pobočky jmenuje velitel.

Ředitele jmenuje předseda okresní pobočky z řad řádných členů.

Pozice sekretářů budou obsazovány úředníky obecních kanceláří pro vojenské záležitosti.

15. článek

Předseda místní pobočky řídí veškeré aktivity pobočky, ředitelé a sekretáři si rozdělují agendu pobočky.

16. článek

Budou uskutečňovány tři druhy schůzí velitelství: valná schůze, schůze vedení a porada.

17. článek

Valná schůze se bude uskutečňovat příležitostně.

Spolu s valnou schůzí se budou konat střelecké a sportovní závody.

18. článek

Schůze vedení se zúčastní vedoucí osoby specifikované v článku 10 a 12. Uskuteční se jednou do roka.

V případě potřeby je však možno svolat mimořádnou schůzi vedení.

19. článek

Valnou schůzi a schůzi vedení svolává velitel, ujímá se přitom funkce předsedajícího a organizuje průběh schůze.

Valnou schůzi okresní pobočky a schůzi vedení okresní pobočky svolává předseda okresní pobočky, ujímá se přitom funkce předsedajícího a organizuje průběh schůze.

20. článek

Porada se koná podle uvážení předsedy okresní pobočky na úrovni místních poboček.

21. článek

Na schůzi vedení předseda každé okresní pobočky informuje o rozvoji pobočky, finančním stavu a o obecných vojenských náladách v oblasti.

22. článek

Na schůzi vedení se hlasováním schvaluje rozpočet, posuzuje finanční balance a rozhodují se další klíčové záležitosti spojené s provozem velitelství a poboček.

23. článek

Osobám, které chod Asociace podporují ideologicky, či finančními a věcnými dary, bude jménem velitele udělen děkovný certifikát.

24. článek

Řádní členové zaplatí každý rok do konce října okresní pobočce níže uvedenou částku jakožto členský poplatek. Výjimkou je odvod do aktivní vojenské služby.

1) Členové s vojenskou hodností na úrovni praporčík	30 senů
2) Členové s vojenskou hodností na úrovni poddůstojník	20 senů
3) Členové s vojenskou hodností vyšší vojín a níže	10 senů

25. článek

Velitel může v případě potřeby do oblastí, které pod velitelství spadají, vyslat člena vedení za úkolem pozorování lokálních poměrů.

26. článek

Pro účely doporučení čestných, zvláštních a spolupracujících členů se používá doporučující dopis.

27. článek

Velitelství vytiskne soubor zásad a pravidel nezbytných pro rezervisty a distribuuje je členům.

28. článek

Prokáže-li některý člen příkladné chování pro své spoluobčany, velitel mu na základě hlasování členů schůze vedení udělí diplom nebo věcnou odměnu a vyzdvihne toto vzorné chování.

29. článek

Dojde-li k úmrtí některého člena, velitel svým jménem vyjádří soustrast.

30. článek

Padne-li některý člen pro svou vlast, velitel co nejrychleji dohodne způsob odškodnění pozůstalé rodiny.

31. článek

Stanovy okresních a místních poboček stanoví předseda okresní pobočky a vyžádá si schválení velitele.

32. článek

Asociace se nebude angažovat v politice.

33. článek

Předseda okresní pobočky sedm dní před zahájením provozu některé okresní či místní pobočky podá zprávu veliteli.

34. článek

Detaily spojené s provozem Asociace stanoví speciální oddíl.

35. článek

Úprava stanov velitelství může proběhnout na schůzi vedení, ke schválení je třeba souhlas minimálně dvou třetin přítomných.

Detailní ustanovení Asociace rezervistů oblasti Geijó

1. článek

Okresní pobočky shromáždí členské poplatky podle 24. článku Stanov regionálního

velitelství a každý rok do konce listopadu odvedou jednu třetinu vybrané částky regionálnímu velitelství

2. článek

Dostane-li se rodina některého člena do finančních potíží, tak, že člen není schopen platit členské příspěvky podle 24. článku Stanov regionálního velitelství, je možno, aby byl člen, pokud může tuto skutečnost doložit, na základě hlasování schůze vedení od placení příspěvků osvobozen.

3. článek

Schůze vedení má obecně charakter poradní schůze, nepodaří-li se však svolat radu, řídí se předpisy běžné schůze.

4. článek

Sekretáři velitelství a okresních poboček mohou na schůzi vedení podávat potřebná vysvětlení a vyjadřovat své názory, nemohou se však účastnit hlasování.

5. článek

Pokud osoba, která spolupracuje s naší Asociací, daruje finanční či věcný příspěvek, výkonný vedoucí nebo předseda okresní pobočky mu vystaví potvrzení a rychle uvědomí velitele.

6. článek

Příklad vzoru pečeti a dalších formálních náležitostí používaných velitelstvím a okresními pobočkami je specifikován níže.

(zkráceno)

芸陽在郷軍人会会則

第一条 本会ハ芸陽在郷軍人会ト称シ其事務所ヲ広島連隊区司令部構内ニ置ク

第二条 本会ハ勅諭ノ五事ヲ奉体シテ軍人ノ品位ヲ高尚ニシ後進者ノ模範トナリ地方一般ニ軍事思想ヲ發達セシメ尚武ノ氣象ヲ旺盛ナラシムルヲ以テ目的トス

第三条 本会ハ安芸全国ノ在郷陸海軍准士官以下ヲ以テ組織ス

第四条 本会ハ其支会ヲ各郡市ニ置キ芸陽在郷軍人会某某郡市支会ト称ス

各支会ノ下ニ分会ヲ置キ芸陽在郷軍人某郡市何分会ト称ス

第五条 本会ハ各支(分)会ヲ監督ス

第六条 本会ハ広島予後備将校団広島県尚武会及日本赤十字社広島支部ト氣脈ヲ通ス

第七条 本会ニ會員名簿ヲ支会ニ其郡市内在住ノ會員名簿ヲ分会ニ其区域内在住ノ會員名簿ヲ備フ

第八条 本会々員ヲ分ツテ正會員准會員ノ二種トス

安芸国内ニ居住スル陸海軍在郷准士官以下ハ正會員タルヘキ義務アルモノトス

安芸国内ニ居住スル満十七才以上ノ男子ニシテ本会ノ旨趣ヲ賛成シ正會員ト同額ノ会費ヲ出スモノハ准會員トス

第九条 前条會員ノ外特ニ名譽會員、特別會員、協賛會員ヲ置キ會長之ヲ推薦ス

一 名譽會員 陸海軍将官同相当官
勅任文官

二 特別會員 陸海軍将校同相当官(将官同相当官ヲ除ク)
奉任文官並ニ之ニ準スヘキ者

三 協賛會員 判任文官並ニ之ニ準スヘキ者
町村長

本会ノ事業ニ関シ功績アル者又ハ金品ヲ寄贈シタル者ハ本会役員会ノ決議ニ依リ名譽會員特別會員協賛會員ニ推薦ス

第十条 本会ニ左ノ役員ヲ置キ總テ名譽職トス

- 一 會長 一名
- 二 副會長 一名
- 三 専務主幹 一名

- 四 主幹 八名
- 五 評議員 九名
- 六 事務員 若干名

会長ヲ広島連隊区司令官ニ副会長及専務主幹ヲ広島連隊区副官ニ評議員ヲ参事官及郡市長ニ事務員を広島連隊区書記ニ依嘱ス

主幹ハ各支会長ヲ以テ之ニ充ツ

第十一条 役員ノ任務ハ左ノ如シ

会長ハ会務ヲ総理ス

副会長ハ会長事故アルトキ其職務ヲ代理ス

専務主幹ハ会長ヲ補佐シ本会全般ノ方針ヲ規画シ一般ノ事務及会計事務ヲ管理ス

主幹ハ専務主幹ヲ補佐シ会務ニ参与ス

評議員ハ会長ノ顧問トス

事務員ハ専務主幹ニ属シ庶務及会計事務ヲ分掌ス

第十二条 支会ニ左ノ役員ヲ置キ総テ名誉職トス

一 支会長 一名

二 幹事 若干名

三 商議員 若干名

四 事務員 若干名

支会長ハ会長之ヲ依嘱ス

幹事ハ分会長ヲ以テ之ニ充ツ

商議員ハ町村長事務員ハ郡市兵事主任書記ニ依嘱ス

第十三条 支会長ハ某支会ヲ総理ス

幹事ハ支会長ヲ補佐シ会務ヲ分掌ス

商議員ハ会務ヲ商議シ及支会長ヲ補佐ス

事務員ハ庶務及会計ニ従事ス

支会長事故アルトキハ支会正会員中ノ高級者之ヲ代理ス

第十四条 分会ニ左ノ役員ヲ置ク

一 分会長 一名

二 理事 若干名

三 事務員 若干名

分会長ハ会長之ヲ依嘱ス

理事ハ正会員中ヨリ支会長之ヲ依嘱ス

事務員ハ市町村兵事主任書記ニ依嘱ス

第十五条 分会長ハ分会ヲ総理シ理事及事務員ハ会務ヲ分掌

ス

第十六条 集会ヲ分ツテ總會役員会及集談会ノ三種トス

第十七条 總會ハ臨時之ヲ開ク

總會ニハ射撃及運動会ヲ催スコトアルヘシ

第十八条 役員会ハ本則第十条及第十二条ニ規定ノ役員ヲ以テ組織シ毎年一回之ヲ開ク

但必要アルトキハ臨時開会スルコトアルヘシ

第十九条 本會總會及役員会ハ會長之ヲ召集シ會長其ノ議長トナリ議事ヲ整理ス

支會總會及役員会ハ支會長之ヲ召集シ支會長其ノ議長トナリ議事ヲ整理ス

第二十条 集談会ハ支會長ノ旨ヲ承ケ分会ニ於テ之ヲ行フ

第二十一条 支會長ハ役員会ニ於テ各支會ノ經過事項及収支決算並ニ地方軍事思想ノ景況ヲ報告スルモノトス

第二十二条 役員会ハ予算ヲ議定シ決算ヲ認定シ其他重要ナル会務ヲ決議ス

第二十三条 本會ノ主旨ヲ賛成シ金品ヲ寄贈シタル者アルトキハ會長ノ名ヲ以テ謝狀ヲ贈ルモノトス

第二十四条 正會員ハ會費トシテ左ノ金額ヲ毎年十月尽日迄ニ支會ニ納付スヘシ

但國民兵役ニ転入シタルトキハ會費ヲ免除ス

一 准士官同相当官 金參拾錢

二 下士同相当官 金貳拾錢

三 上等兵以下及同相当者 金拾錢

第二十五条 會長ハ必要ニ応シ役員ヲ地方ニ派遣シ実況ヲ視察セシムルコトアルヘシ

第二十六条 名譽會員、特別會員、協賛會員ニ推薦スルニハ推薦狀ヲ用フ

第二十七条 本會ハ在郷軍人ニ必須ナル條例規則ノ要旨ヲ印刷ニ付シ之ヲ會員ニ頒ツ

第二十八条 會員中行狀方正ニシテ衆人ノ模範トナルヘキ者アルトキハ會長ハ役員会ノ決議ヲ經テ褒狀又ハ賞品ヲ附与シ其善行ヲ表彰ス

第二十九条 會員中死亡者アルトキハ會長ノ名ヲ以テ吊詞ヲ贈ルモノトス

第三十条 国事ニ斃レタル會員ノ遺族ニ對シテハ可及的救恤

ノ途ヲ講スルモノトス

第三十一条 支会及分会ノ規程ハ支会長之ヲ定メ本會長ノ認可ヲ經ルモノトス

第三十二条 本会ハ政治ニ関セサルモノトス

第三十三条 支会長ハ支会及分会ノ開会七日前ニ會長ニ報告スヘシ

第三十四条 本会ノ細目ハ別ニ之ヲ定メ

第三十五条 本会則ハ本会役員会ニ於テ出席者三分ノ二以上ノ同意アルニアラサレハ之ヲ改正スルコトヲ得ス

芸陽在郷軍人会細則

第一条 支会ハ会則第二十四条規定ノ会費及寄附金ヲ合シ其三分ノ一ヲ毎年十一月尽日迄ニ本会ニ納入スルモノトス

第二条 正会員中家計困難ニシテ会則第二十四条ノ会費ヲ出スコト能ハサル証跡アル者ハ役員会ノ決議ヲ經テ特ニ其出費ヲ免除スルコトアルヘシ

第三条 役員会ハ通例相談会トス但評議纏マラサルトキハ普通會議法ニ依ル

第四条 本会及支会ノ事務員ハ役員会ニ於テ所要ノ説明ヲ為シ及ヒ意見を陳述スルコトヲ得ルモ決議ノ数ニ加ハルコトヲ得ス

第五条 本会ノ主旨ヲ賛成シ金品ヲ寄贈スル者アルトキハ専務主幹又ハ支会長ニ於テ領収証ヲ交付シ速ニ本會長ニ報告スルモノトス

第六条 本会並支会ニ用ユル印章其他諸様式ノ一例左ノ如シ
〔略〕

Příloha č. 2

Překlad Císařského výnosu vojákům a námořníkům

Překlad.....	110
Originální text.....	114

Císařský předpis vojákům a námořníkům¹²⁷

Armádě Naší země velí císař. Od dávných dob, kdy sám císař Džinmu velel rodům Ótomo a Mononobe, s nimiž si podmanil výbojné klany sídlící v oblasti Čúgoku a z pozice císaře nastolil vládu nad celou zemí, uplynulo již více než 2500 let. Během té doby, s tím, jak se měnila tvář světa, se často měnil i způsob fungování armády. V minulosti bylo ustanoveno, že císař sám velel vojsku, ale byly časy, kdy císař velení svěřil císařovně či princům, někdy i svým ministrům.

Ve středověku, kdy civilní i vojenské úřady napodobovaly čínský vzor, vzniklo šest administrativních úřadů "rokuefu", úřad pravého a levého podkoního, vojenské jednotky "sakimori" a další orgány, čímž byl ustaven vojenský systém, avšak politika císařského dvora, který během dlouhého období přivykl míru a neválčení, přestala přikládat důležitost vojenským záležitostem a začala si cenit zejména vzdělanosti a kultury. Lid byl rozdělen na rolníky a vojáky, starý systém odvodů časem zanikl, změnil se na systém dobrovolné služby a dal vznik samurajské třídě.

Generálního velení se chopil šógun, předák samurajské třídy, a v nastalém období zmatku do jeho rukou přešla i moc politická. Vláda vojenské šlechty pak trvala přibližně 700 let. Opovržením hodná situace, kdy se takto změnily poměry v zemi, byla takové povahy, že ji nebylo možno vrátit do původního stavu silou člověka, avšak zároveň bylo na jedné straně porušeno přirozené státní zřízení, na druhé straně zákony císařských předků.

V průběhu časů, v éře Kóka¹²⁸ a Kaiei¹²⁹ začala vláda šógunů z rodu Tokugawa upadat a navíc se objevily zahraniční záležitosti, což byla nadmíru urážlivá situace, ale to, že se dotýkala i Našeho císařského děda, císaře Ninkó, a Našeho císařského otce, císaře Kómeie, bylo troufalé a opovážlivé. Poté, v době, kdy jsme My v mladistvém věku zdědili císařský titul, se šógun vzdal své moci, navrátil pod Naši správu velká i menší knížata s jejich lény a lidem a během několika málo let se Japonsko sjednotilo pod jednou, klidnou vládou a staré pořádky se navrátily. To je výsledek loajality poddaných civilním a vojenským úřadům a jejich pomoci Nám.

Císaři Našeho rodu v minulosti vřele milovali svůj lid a svou milost zanechali i budoucím generacím, a tak i Naši poddaní rozpoznali dobré a pomýlené a uvědomují si důležitost Velké morálky¹³⁰. A proto jsme se rozhodli v této době revidovat systém armády,

¹²⁷ Ríkukaigun gundžin ni tamawaritaru čokuju. Cit. in: Teikoku zaigó gundžinkai honbu: Ríkugun zaigó gundžin suči. Gundžin kaikan šuppanbu, Tokio 1937, str. 7 - 29

¹²⁸ 1844 - 1848

¹²⁹ 1848 - 1854

¹³⁰ 大義 – věrnost císaři a národu

abychom rozjasnili světlo Naší země, a během patnácti let tímto způsobem přebudovat systém armády a námořnictva do současné podoby.

V první řadě, v Našich rukách je velká moc velet armádě, různé povinnosti s velením spojené svěřujeme svým poddaným, ale základem velení jsme My sami, nikoliv poddaní. Chceme následujícím generacím sdělit tento hluboký princip, dalším věkům zanechat pravdu, že velkou politickou a vojenskou moc drží ve svých rukách císař a přejeme si, aby již nikdy nedošlo k pochybení, tak jako ve středověku. My jsme nejvyšším velitelem Vás, vojáků. A proto se na Vás spoléháme jako na poddané, kteří jsou pro nás končetinami, stejně jako Vy budete vzhlížet k nám jako k hlavě. Necht' se tato spřízněnost stane obzvláště silnou. My chráníme národ a to, jestli Vy, vojáci, budete schopni vykonávat svou povinnost závisí na tom, zda budeme My z požehnání bohyně Slunce schopni po další generace vykonávat závazky císaře či nikoli.

Bude-li vláda nad touto zemí v neutěšeném stavu, svůj smutek Vy ponese s Námi. Budou-li však vojenské ctnosti v Naší vlasti vzkvétat a zářit, My budeme sdílet takové zásluhy s Vámi. Budete-li Vy všichni svědomitě plnit své povinnosti a jednomyslně s Námi chránit vlast, lid Naší země se bude po dlouhé časy radovat z míru a skvělá vláda Naší země se může stát velkým světlem pro celý svět. A protože se na Vás, vojáci, takto spoléháme, přejeme si, abyste si zapamatovali níže uvedené zásady.

1) Povinností vojáka je věrnost Císaři. Kdokoli se narodí v Naší zemi musí mít v srdci povinnost vlasti oplácet. Zejména pak člověk, který je zároveň vojákem, musí mít toto vědomí obzvláště silné. Kdo by byl vojákem a neměl v srdci pevné odhodlání sloužit vlasti, jakkoli by byl takový člověk zdatný, vynikal v umění či ve studiu, ve skutečnosti by byl pouhou loutkou. Pokud by armáda složená z řad vojáků, jakkoli disciplinovaných, neznala věrnost Císaři, v kritické době by byla jako zmatené hejno havranů.

Neboť národ chrání a politickou moc země udržuje vojenská síla, s tím, jak tato slábne či sílí, stejně vzkvátá či upadá osud národa. Proto buďte připraveni celým srdcem zachovávat svou povinnost – věrnost Císaři bez ohledu na veřejné mínění či politickou situaci. Necht' je Vaše Cesta majestátnější než vysoká hora a smrt je pro Vás lehčí než ptačí pírkó. Byla by snad Vaše čest poskvrněna jakýmkoli selháním, ponese si nevyhnutelně potupu s sebou.

2) Povinností vojáka je zachovávat dobré mravy. Vojáci počínaje vysokými důstojníky po řadové vojíny mají odstupňované povinnosti, ty však nevyplývají pouze ze subordinace. I v rámci jedné hodnosti se liší délka služby, proto se nováčci musí podřizovat služebně starším kolegům. Mějte na paměti, že přijmout rozkaz od vyšší šarže je jako přijmout rozkaz od Nás samotných. Zachovávejte morální princip poslušnosti nejen

důstojníkům a, samozřejmě, vyšším hodnostem, ale i služebně starším.

Je ovšem také nepřipustné, aby se nadřízení dívali spatra, pohrdavě a povýšeně na níže postavené vojáky. Něco jiného jsou situace, kdy je třeba zachovávat důstojnost vojenské služby, avšak v ostatních případech je nutno mít na mysli, že zásadní je dobrosrdečnost a laskavost. Vyšší i nižší hodnosti musí svorně a odhodlaně sloužit Císaři, tělem i myslí.

Pokud by se některý voják protivil dobrým mravům, nerespektoval nadřízené, neměl pochopení pro podřízené nebo by se choval nepřátelsky a bez zájmu ke kolegům, nezpůsobilo by takové chování škodu pouze armádě samotné. Takový voják by se nelišil od zločince, který spáchal neodpustitelný zločin vůči své vlasti.

3) Povinností vojáka je vážit si vojenských ctností. Vojenské hodnoty byly v Naší zemi ctěny od dávných časů, proto i běžný lid Naší země musí mít vojenské ctnosti v srdci. O to více vojáci, jejichž povinností je čelit v boji nepříteli, nesmí ani na okamžik na vojenské ctnosti zapomínat.

Avšak v rámci vojenských ctností lze hovořit o více druzích statečnosti. Skutečná statečnost a bezhlavá kuráž nejsou to samé. Horkokrevné a brutální chování nelze nazývat vojenskou ctností. Voják musí být rozumný, cvičit se v pravé udatnosti a jednat s rozvahou. Skutečnou statečností je neznevažovat slabého nepřítele, nebát se silného nepřítele a svědomitě vykonávat své vojenské povinnosti.

Proto ten, kdo ctí vojenské zásady, vždy upřednostňuje mírné vystupování. Jednejte tedy tak, aby Vám lidé projevovali náklonnost a úctu. Tím, kdo upřednostňuje bezhlavou sílu a chvástá se svou autoritou, lidé opovrhují, vyhybají se mu a smýšlejí o něm jako o vlku či divokém psovi, proto je třeba být zdvořilý.

4) Povinností vojáka je ctít poctivost. Zachovávat poctivost je jistě součástí běžné morálky, avšak pokud by právě voják nebyl poctivý, bylo by pro něj jen velice obtížné strávit mezi svými kolegy byť jediný den.

Poctivost je uskutečnit to, co bylo řečeno, a svědomitě vykonávat svou službu. Proto si musí poctivý člověk nejprve do nejmenších podrobností rozmyslet, zda je možné uskutečnit to, co chce vykonat. Ten, kdo si pečlivě nerozmyslí, zda to, co řekne, může či nemůže uskutečnit, navazuje jen povrchní přátelství a pokud si chce později vybudovat důvěryhodnost, je zmaten a trpí, neboť neví, co si počít. Přestože lituje, je již pozdě. Proto jakmile ten, kdo umí rozlišit správné a nesprávné a chápe dobré a špatné počínání, sezná, že nějaký slib nebo závazek není možno dodržet, raději se zavčasu takových plánů vzdá.

Naskrze dějinami existuje nemálo příkladů politováníhodných osobností, které na základě pomýlení ve vnímání správného a nesprávného zasvětily svou službu malicherným cílům, kvůli chybnému rozlišování dobrých a špatných věcí tohoto světa se staly sobeckými a zbloudily na cestě života. Samy se takto přivedly do záhuby a tato potupa zůstala spojena s

jejich jménem i poté, co zemřeli, po mnoho generací. Před takovým jednáním je třeba důrazně varovat.

5) Povinností vojáka je jednat se skromností. Kdo si skromnosti necení, pohrdá vojenstvím a dává přednost civilním záležitostem, ten se stane lehkomyšlným, zvykne si na luxus a okázalost, nakonec se stane nenasytným, jeho vůle otupí, čest a vojenské ctnosti se vytratí a nakonec může být lidmi zavržen. Není nutno zmiňovat, že pro takového člověka je život utrpením.

Je zřejmé, že jakmile by se jednou mezi vojáky objevil takový úpadek, šířil by se jako nakažlivá nemoc. Vojenská disciplína a vojenský duch by se rázem rozpadl. Neboť My se takového stavu hluboce obáváme, již dříve jsme vydali Předpis o propuštění ze služby, ve kterém jsme podobně varovali, avšak úpadek armády Nás natolik znepokojuje, že Naše srdce nemá klidu, a proto před ním záměrně varujeme ještě jednou. Vy, vojáci, toto varování nikdy neberte na lehkou váhu.

Voják nesmí nikdy zanedbat pět výše uvedených zásad.

K uskutečnění těchto zásad je nutná čistá a poctivá mysl vojáka. Těchto pět zásad je duchem Našich vojáků, stejně jako čistá a poctivá mysl je duchem těchto pěti zásad. Bez poctivé mysli by byla jakákoli varovná slova či dobrotivý akt pouhou bezúčelnou okrasou, pozlátkem. Stačí pouhá poctivost mysli a lze dosáhnout čehokoli. Těchto pět zásad je esencí veřejné služby, neměnnou Cestou hodnou následování. Dodržovat zásady a řídit se jimi není těžké.

Pokud Vy, vojáci, budete úspěšně následovat Naše ponaučení, pokud budete dodržovat tuto Cestu a vykonávat službu ve prospěch vlasti, nebudeme se radovat pouze My, ale i veškerý lid Japonska.

4. ledna 15. roku éry Meidži

陸海軍軍人に賜はりたる勅諭

我国の軍隊は世々天皇の統率し給ふ所にそある昔神武天皇躬つから大伴物部の兵ともを率ゐ中国のまつろはぬものともを討ち平け給ひ高御座に即かせられて天下しろしめし給ひしより二千五百有余年を経ぬ此間世の様の移り換るに随ひて兵制の沿革も亦屡なりき古は天皇躬つから軍隊を率ゐ給ふ御制にて時ありては皇后皇太子の代らせ給ふこともありつれと大凡兵権を臣下に委ね給ふことはなかりき中世に至りて文武の制度皆唐国風に倣はせ給ひ六衛府を置き左右馬寮を建て防人など設けられしかは兵制は整ひたれとも打続ける昇平に狃れて朝廷の政務も漸文弱に流れければ兵農おのつから二に分れ古の徴兵はいつとなく壯兵の姿に変わり遂に武士となり兵馬の権は一向に其武士どもの棟梁たる者に帰し世の乱と共に政治の大権も亦其手に落ち凡七百年の間武家の政治とはなりぬ世の様の移り換りて斯なれるは人力もて挽回すへきにあらずとはいひなから且は我国体に戻り且は我祖宗の御制に背き奉り浅間しき次第なりき降りて弘化嘉永の頃より徳川の幕府其政衰へ剩外国の事とも起りて其侮をも受けぬへき勢に迫りければ朕か皇祖仁孝天皇皇考孝明天皇いたく宸襟を悩し給ひしこそ忝くも又惶けれ然るに朕幼くして天津日嗣を受けし初征夷大將軍其政権を返上し大名小名其版籍を奉還し年を経ずして海内一統の世となり古の制度に復しぬ是文武の忠臣良弼ありて朕を輔翼せる功績なり歴世祖宗の専蒼生を憐み給ひし御遺沢なりといへとも併我臣民の其心に順逆の理を弁へ大義の重きを知れるか故にこそあれされは此時に於て兵制を更め我国の光を耀さんと思ひ此の十五年か程に陸海軍の制をは今の様に建定めぬ夫兵馬の大権は朕か統ふる所なれば其司々をこそ臣下には任すなれ其大綱は朕親之を攬り肯て臣下に委ぬへきものにあらず子々孫々に至るまで篤く斯旨を伝へ天子は文武の大権を掌握するの義を存して再中世以降の如き失体なからんことを望むなり朕は汝等軍人の大元帥なるそされは朕は汝等を股肱と頼み汝等は朕を頭首と仰きてそ其親は特に深かるへき朕か国家を保護して上天の恵に応し祖宗の恩に報いまらする事を得るも得ざるも汝等軍人か其職を尽すと尽さゝるとに由るそかし我国の稜威振はさることあらは汝等能く朕と其憂を共にせよ我武維揚りて其榮を耀さは朕汝等と其譽を偕にすへし汝等皆其職を守り朕と一心になりて力を国家の保護に尽さは我国の蒼生は永く太平の福を受け我国の威烈は大に世界の光華ともなりぬへし朕斯も深く汝等軍人に望むなれば猶訓諭すへき事こそあれいてや之を左に述へむ

一軍人は忠節を尽すを本分とすへし凡生を我国に稟くるもの誰かは国に報ゆるの心なかるへき況して軍人たらん者は此心の固からては物の用に立ち得へしとも思はれず軍人にして報国の心堅固ならさるは如何程技芸に熟し學術に長するも猶偶人にひとしかるへし其隊伍も整ひ節制も正しくとも忠節を存せざる軍隊は事に臨みて烏合の衆に同かるへし抑国家を保護し国権を維持するは兵力に在れば兵力の消長は是

国運の盛衰なることを弁へ世論に惑はず政治に拘らず只々一途に己か本分の忠節を守り義は山嶽よりも重く死は鴻毛よりも軽しと覚悟せよ其操を破りて不覺を取り汚名を受くるなかれ

一軍人は礼儀を正くすへし凡軍人には上元帥より下一卒に至るまで其間に官職の階級ありて統属するのみならず同列同級とても停年に新旧あれは新任の者は旧任のものに服従すへきものそ下級のものは上官の命を承ること実は直に朕か命を承る義なりと心得よ己か隷属する所にあらずとも上級の者は勿論停年の己より旧きものに対しては総へて敬礼を尽すへし又上級の者は下級のものに向ひ聊も輕侮驕傲の振舞あるへからず公務の為に威嚴を主とする時は格別なれとも其外は務めて懇に取扱ひ慈愛を専一と心掛け上下一致して王事に勤勞せよ若軍人たるものにして礼儀を紊り上を敬はず下を恵ますして一致の和諧を失ひたらんには啻に軍隊の蠹毒たるのみかは国家の為にもゆるし難き罪人なるへし

一軍人は武勇を尚ふへし夫武勇は我国にては古よりいとも貴へる所なれば我国の臣民たらんもの武勇なくては叶ふまし況して軍人は戦に臨み敵に当るの職なれば片時も武勇を忘れてよかるへきかさはあれ武勇には大勇あり小勇ありて同からず血気にはやり粗暴の振舞などせんは武勇とは謂ひ難し軍人たらむものは常に能く義理を弁へ能く胆力を練り思慮を殫して事を謀るへし小敵たりとも侮らず大敵たりとも懼れず己が武職を尽さむこそ誠の大勇にはあれされは武勇を尚ふものは常々人に接るには温和を第一とし諸人の愛敬を得むと心掛けよ由なき勇を好みて猛威を振ひたらは果は世人も忌嫌ひて豺狼などの如く思ひなむ心すへきことにこそ

一軍人は信義を重んずへし凡信義を守ること常の道にはあれとわきて軍人は信義なくては一日も隊伍の中に交りてあらんこと難かるへし信とは己か言を踐行ひ義とは己か分を尽すをいふなりされは信義を尽さむと思はゞ始より其事の成し得へきか得へからざるかを審に思考すへし臆気なる事を仮初に諾ひてよしなき関係を結び後に至りて信義を立てんとすれば進退谷りて身の措き所に苦むことあり悔ゆとも其詮なし始に能々事の順逆を弁へ理非を考へ其言は所詮踐むへからずと知り其義はとても守るへからずと悟りなは速に止るこそよけれ古より或は小節の信義を立てんとて大綱の順逆を誤り或は公道の理非に踏迷ひて私情の信義を守りあたは英雄豪傑ともか禍に遭ひ身を滅し屍の上の汚名を後世まで遺せること其例尠からぬものを深く警めてやはあるへき

一軍人は質素を旨とすへし凡質素を旨とせされは文弱に流れ輕薄に趨り驕奢華靡の風を好み遂には貪汚に陥りて志も無下に賤くなり節操も武勇も其甲斐なく世人に爪はしきせらるゝ迄に至りぬへし其身生涯の不幸なりといふも中々愚なり此風一たび軍人の間に起りては彼の伝染病の如く蔓延し士風も兵氣も頓に衰へぬへきこと明なり朕深く之を懼れて曩に免黜条例を施行し略此事を誡め置きつれと猶も其悪習の出んことを憂ひて心安からぬは故に又之を訓ふるそかし汝等軍人ゆめ此訓誡を等閑

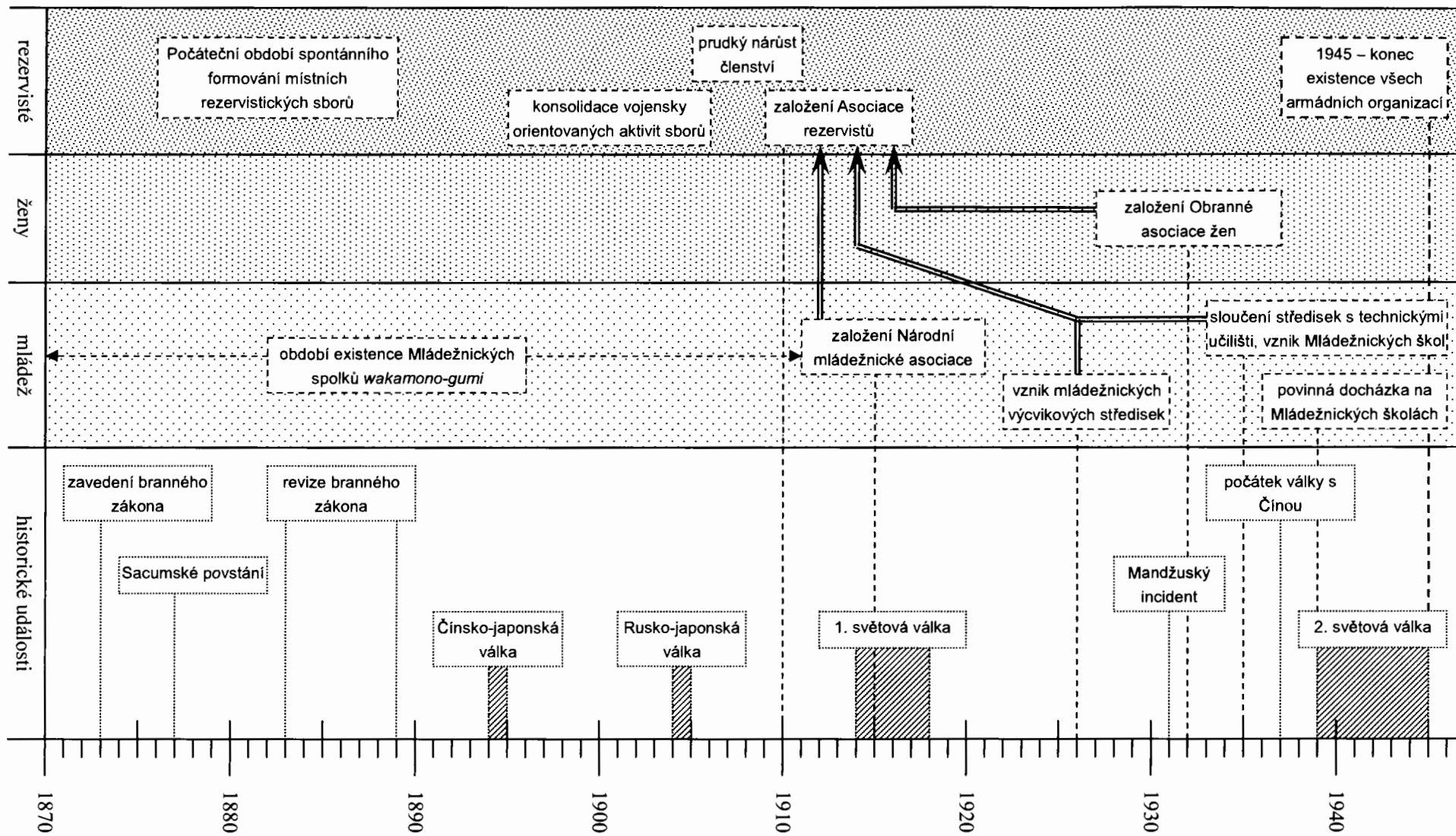
にな思ひそ

右の五ヶ条は軍人たらんもの暫も忽にすへからずさて之を行はんには一の誠心こそ大切なれ抑此五ヶ条は我軍人の精神にして一の誠心は又五ヶ条の精神なり心誠ならされは如何なる嘉言も善行も皆うはへの装飾にて何の用にかは立つへき心たに誠あれは何事も成るものそかし況してや此五ヶ条は天地の公道人倫の常経なり行ひ易く守り易し汝等軍人能く朕か訓に遵ひて此道を守り行ひ国に報ゆるの務を尽さは日本国の蒼生挙りて之を悦ひなん朕一人の憚のみならんや

明治十五年一月四日

Příloha č. 3

**Chronologický diagram událostí spojených se vznikem a
existencí armádních organizací**

Legenda: značí personálně-závislostní vztah